Ч. 42. Львовъ, Середа 2 (14) Червня 1882. Рочникъ III.

ДѢЛО

Выходитъ во Львовѣ що Середы и Субботы (кромѣ ру-[illegible] праздниковъ). Литературные дополненія [illegible] „Дѣла“ выходятъ по 2 печати, кромѣ [illegible] 12-ти и послѣдняго дня каждого мѣсяца.

Редакція, администрація и экспедиція вдѣсь Ч. 8 улица [illegible].

Объявленія и рекламаціи выносятъ нерасчитанныя [illegible] по [illegible] и администрацію „Дѣла“ Ч. 8 ул. [illegible].

Отдѣльные экземпляры только на поверхности [illegible] Гроша.

Подписная цѣна стоитъ 12 зр. а. в.

Отдѣльные экземпляры по цѣнѣ 6 зр. а. в. безъ [illegible] почтовыхъ.

Рекламаціи заказныхъ писемъ безъ марокъ.

Предоплату можетъ производить кромѣ [illegible] и Администрацію [illegible] „Дѣла“ [illegible] Ч. 8.

Предплата на „Дѣло“ для Австріи:
на цѣлый рѣкъ . . 8 зр.
на пôвъ року . . 4 зр.
на чверть року . . 2 зр.
съ дод. „Библіотеки“:
на цѣлый рѣкъ . . 12 зр.
на пôвъ року . . 6 зр.
на чверть року . . 3 зр.
безъ додатокъ:
на цѣлый рѣкъ . зр. 6·—
на пôвъ року . зр. 3·50
на чверть року . зр. 1·25

Для Россіи:
на цѣлый рѣкъ . 8 руб.
на пôвъ року . 4 руб.
на чверть року . 2 руб.
съ дод. „Библіотеки“:
на цѣлый рѣкъ . 12 руб.
на пôвъ року . 6 руб.
на четверть року . 3 руб.
безъ додатокъ:
на цѣлый рѣкъ . 5 руб.
на пôвъ року . 2 р. 50к.

Для Заграницы, кромѣ Россіи:
на цѣлый рѣкъ . . . . 10 зр.
на пôвъ року . . . . 5 зр.
на чверть року . . . . 2·50 зр.
съ дод. „Библіотеки“: безъ додатокъ:
на цѣлый рѣкъ . 14 зр. на цѣлый рѣкъ . 6 зр.

III. Читателѣвъ въ Россіи просимъ маркировать, що въ нумерахъ **а—ді**, **б**, **в—і**, **в** (изъ середины и на конци словъ)—**ы**, **и** (на початку словъ)—**і**, **і** (на початку словъ)—**ві**.

Процесъ

Ольги Грабаръ и товаришѣвъ

о злочиньство головнои зрады.

Дня 12 м. червня о 9 год. рано розпочалася въ львівскôмъ судѣ карнôмъ головна розправа за зрадой д. Ольги Грабаръ и товаришѣвъ о злочиньство головнои зрады въ §. 58 lit. c. зак. к.

Въ складѣ ц. к. трибуналу входятъ пп. совѣтники Левъ Будзиновскій яко предсѣдатель, Мисчскій и Бушакъ яко асесоры; ц. к. адъюнктъ Поліитъ Литвиновичъ яко експеритальный заступникъ, и аскультантъ п. Ивсечко яко протоколистъ.

Обжалуе заступникъ прокуратора п. Гиртлеръ.

Къ головнымъ судіямъ присяжныхъ зложили заприсяженѣ: пп. Адамъ Братковскій, бляхмаръ; Игнатъ Дзіевъ, банкиръ; Болеславъ Пацъ, властитель Батятича; Едвардъ Тршемескій, [illegible]; Антонъ Гилле, властитель реальности; Тит Рыльскій, профессоръ высш. школы [illegible] въ Дублянахъ; Фердинандъ Майеръ, [illegible] галицкаго банку; Володиславъ Рыльскій, властитель Угрынова; Іосифъ Сельцеръ, [illegible]; Игнатъ Рукеръ, аптикаръ; дръ Генрихъ Мюллеръ, лѣкарь; Левъ Инонскій, властитель [illegible] въ Галоску.

За заступниковъ збстали выльосованѣ: [illegible] Мрошинскій, купцѣръ; Фердинандъ [illegible], властитель реальности; дръ Генрихъ [illegible], адвокатъ.

Обжалованыхъ боронятъ пп. адвокатъ краєвый дръ Лицинъ Лубиньскій; адвокатъ изъ Львова дръ Александръ Покрицкій, и кончитъ адвокацію дръ Дулемба.

Въ перекладчика россійского языка покликанъ Адамъ Креховецкій, ц. к. комисаръ [illegible].

Предсѣдатель розпочалъ розправу, опісля [illegible] generalia обжалованыхъ, заключенъ [illegible] обжалованыхъ.

Обжалованій п. Адольфъ Добряньскій и [illegible] п. Ольга Грабаръ отвѣчаютъ по [illegible], всѣ прочі по русски.

Опісля отчитавъ п. предсѣдатель имена [illegible] покликаныхъ свѣдкôвъ, замѣтивши [illegible] не всѣ можутъ знаходитися въ салѣ; ось ихъ [illegible]: Григорій Барановскій, служащій во Львовѣ; [illegible] Гушалевичъ, гимназіальный профессоръ [illegible]; Іванъ Ядлыкъ, урядникъ банковый [illegible]; Денисъ Кульчиновскій, посолъ, изъ [illegible]; о. Климъ Ганиньскій зъ Камѣнки; о. [illegible] Андрѣйчукъ; Дръ Корнило Мерунович [illegible]; Миклашъ Франчеци de St. Gorgy, [illegible] медицины въ Вѣдни; о. Климъ Сарновскій, [illegible] богословія и профессоръ высшои [illegible] во Львовѣ; Богданъ Дѣлицкій зъ Жовкви; [illegible] Барановичъ, игуменъ оо. Василіянъ въ [illegible]; Гриць Гтушко, Василь Базуля, Тимко [illegible], Марко Малиновичъ, селяне зъ Гнилицы; Андрій Сов, пѣвець церк. изъ Скалатуй; [illegible] Delle Scala; Александръ Щербанъ, [illegible] „Науки“; о. Михаилъ Малиновскій, [illegible] гр. к. капитулы метр.; о. Денисъ Ми[illegible], протосерей православный во Львовѣ; [illegible], каменецкій войсковый, зъ Львова; [illegible] Добряньскій, адвокатъ во Львовѣ; [illegible] Костецкій, гр. к. парохъ изъ Збаража; [illegible] Гарстулянскій, господарь изъ [illegible]; Павелъ Сакучаньскій, господарь изъ [illegible]; Отенасъ Ванкевичъ, госп. изъ Збаража; [illegible] изъ Скалата; Кеверій Гнилицкій изъ Скалата; Стефанъ Яворскій, [illegible], Максимъ Гоцулякъ всѣ изъ [illegible]; о. Іоанъ Гарасимовичъ изъ Гнилицы; [illegible], сподвѣдторъ „Слова“; Людвика Плохмаль ред. „Слова“; Михаилъ Клемеровъ, [illegible] „Слова“; Корнило Устыянович, редакторъ „Зеркала“; о. Александръ [illegible], катихитъ семин. учит. во Львовѣ; [illegible] Курбасъ, правникъ; Іосифъ Грабинський; о. І. Литвиновичъ, катихитъ гимн. [illegible]; Александръ Кульчицкій, прав[illegible] Коломыи; Марія Трембицки, зъ Коломыи; Михаилъ Бѣлоусъ, типографъ зъ Коломыи; [illegible] Княгиницкій, парохъ въ Залѣсьцахъ, и Василь Лагола, правникъ.

Любезъ заприсягнувъ п. предсѣдатель судиськыхъ, а дръ Дулемба забралъ голосъ, и якъ обороны въ порозумѣню съ обжалованыхъ просилъ о отчитанье акту обжалованя въ языцѣ польскôмъ. Актъ сеть описаный въ оригиналѣ по нѣмецки, а понеже не всѣ пп. присяжні розумѣютъ добре по нѣмецки, длятого просилъ дръ Дулемба для скороченя цѣлои справы отчитати лише переклядъ польскій.

Заступникъ прокуратория п. Гиртлеръ не противится тому; а п. Адольфъ Добряньскій просилъ, щобы актъ обжалованя отчитано и въ нѣмецкôмъ оригиналѣ, але на представленье адвоката дра Лубиньского, повае свою просьбу.

Дръ Дулемба просилъ заноговати въ протоколѣ, що всѣ оборонцѣ выступаютъ вспôльно и будутъ въ протягу розправы взаимно себе доповняти; помѣжъ собою подѣлили однако обжалованыхъ на три групы.

Потôмъ приступилъ п. предсѣдатель до отчитаня слѣдуючого акту обжалованя (котре то читанье скôнчилося о 1 годинѣ по полудни).

Актъ обжалованя.

Ц. к. прокураторія державна во Львовѣ вносить на основѣ Арт. VI. B. уставы зъ 23 мая 1873 Nr. 119 Д. у. л. и §. 207 проц. к. передъ ц. к. краєвымъ судомъ карнымъ яко судомъ присяжныхъ во Львовѣ противъ находячихся на подстанѣ §. 180 уст. 2. проц. кар. въ тутешнôй слѣдчôй вязници:

1) *Ольги Грабаръ* зъ дому Добряньскои зъ Шеницъ въ Угорщинѣ родомъ, лѣтъ 36, гр. к. вѣры, матери 2 дѣтей во Львовѣ замешкалои;

2) *Адольфа рицаря Сачуровъ Добряньского* зъ Рудльова на Уграхъ родомъ, лѣтъ 66, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 7 дѣтей, ц. к. совѣтника двору (на пенсіи), посѣдателя ц. к. австрій. ордеру желѣзнои короны III. класы — цар. россійского ордеру Св. Анны II. класы и ор. Володимира III. класы, властителя добръ Чертежъ съ прилег. на Угорщинѣ, — во Львовѣ замешкалого;

3) *Іосифа Марковa* зъ Грушова въ Галичинѣ родомъ, 32 лѣтъ, гр. кат. вѣры, вольного стану, редактора часописи „Проломъ и Вѣче“ во Львовѣ замешкалого;

4) *Венедикта Площаньского* зъ Калуша родомъ, лѣтъ 47, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 3 дѣтей, редактора „Слова“, во Львовѣ замешкалого;

5) *о. Нестора Наумовича* зъ Козлова родомъ, лѣтъ 56, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 6 дѣтей, гр. к. пароха въ Скалатѣ замешкалого;

6) *Володимира Наумовича*, зъ Коросна родомъ, лѣтъ 22, гр. кат. вѣры, вольного стану, студента фильософичного факультету въ Вѣдни, также замешкалого;

7) *о. Миколая Огоновского*, зъ Чагрова родомъ, лѣтъ 32, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 3 дѣтей, катихита, редактора „Родимого листка“, члена окружнои рады школьнои, въ Черновцяхъ замешкалого;

8) *Изидора Трембицкого*, зъ Станиславова родомъ, лѣтъ 35, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 3 дѣтей, редактора „Пріятеля дѣтей“, суспендованого учителя народного, въ Коломыи замешкалого;

9) *Аполлона Нигая*, зъ Голешова родомъ, лѣтъ 36, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 2 дѣтей, редактора „Господаря и Промышленника“, настоятеля руской бурсы, въ Станиславовѣ замешкалого;

10) *Нестора Шпундера*, зъ Гнилички родомъ, лѣтъ 47, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 7 дѣтей, господаря, въ Гнилицахъ замешкалого;

11) *Олекси Залуского*, зъ Збаража родомъ, лѣтъ 37, гр. кат. вѣры, жонатого, отця 2 дѣтей, въ Збаражи замешкалого

обжалованье

о злочиньство головнои зрады — предпринятое въ §. 58 бук. c) кар. уст. а опісля §. 59 b) кар. уст. загроженю карою смерти — поповнене черезъ тое:

що тіже въ тайнôмъ, почасти посереднôмъ, почасти безпосереднôмъ порозумѣню съ Мирославомъ рик. Добряньскимъ и въ взаимнôй тайнôй звязи въ другôй половинѣ року 1881 аж до конця сѣчня 1882 почасти въ Чертежи на Уграхъ, почасти во Львовѣ и въ иншихъ мѣсцяхъ Галичины и Буковины предприняли — на здорванье Галичины, Буковины и новôчнои Угорщины отъ одноцѣльнои звязи державнои и объему краєвъ цѣсарства Австріи — на вызванье небезпеченьства для державы изъ внѣ — повстаня або войны домовои у внутрѣ — вымѣреня, до сего змѣряючои чинности — а именно Адольфъ Добряньскій и о. Иванъ Наумовичъ яко провôдники и наустителѣ (Rädelsführer und Anstifter), а прочі яко безпосередно спôдѣлавочі.

ПОВОДЫ.

Вже отъ вѣкôвъ була Австрія покликана, єдинити рôжні племена и народности и вести ихъ до цѣлей, вызначеныхъ исторіею. Исторія доказуе, що ся держава сповняла тую свою миссію въ кождôй добѣ, що пережила не одинъ невзгоды бурливыхъ часôвъ, а предсѣ — помимо рôжнородности своихъ складовыхъ частей не тôлько не втеряла своеи державнои цѣлости, але радше зумѣла завсѣгды скрѣпитись сильнѣйше по кождôмъ тяжкôмъ навѣщеню. Те щасливе выполненье миссіи треба завдячити къ немалôй части зрозумѣню єдности, спôльного интересу зъ стороны народôвъ Австріи, и ихъ правдивому патріотизмови — черезъ що стало можливымъ безъ шкоды для добра державного вдоволенье вымогôвъ духа часу и поступу въ кождôй галузи державного и народного житя. Глубшій вглядъ въ исторію Австріи выявляе наглядно, що Австрія умѣла въ кожду пору — не спускаючи зъ очей идеи єдности державнои — увзглядняти всѣлякі поскремѣшні потребы всѣхъ своихъ народôвъ. Мимо того выдвигнуте въ другôй половинѣ сего столѣтя на порядокъ дневный пытанье народностей — пытанье рôвноуправненя и скрѣпленя поодинокихъ народностей въ Европѣ — не могло задля своеи межинародной важности остатися безъ вплыву и на сю монархію. Именно оказалось многоважнымъ для Австріи пытанье славяньскихъ народностей, вже задля межинародного значеня такъ знаного славяньского пытаня, якъ оно вытворилось въ протягу часôвъ и подѣй и найшло въ конци своѣ выразъ въ такъ знанôмъ панславизмѣ.

На пôвночи и всходѣ границь нашого цѣсарства володѣе могуче племя, котре въ своимъ державнôмъ устрою яко первостепенна велика держава отгравае важну ролю въ европейскôй рôвновазѣ. Хочь се племя — въ протягу столѣтій пôдъ зовсѣмъ отмѣнными обставинами выховане, вчасно отрôжнае ся отъ Славянъ австрійскихъ — и не мае жадного права говорити о мнимôй національнôй єдности съ австрійскими Славянами, — то мимо того пôдняте славяньске пытанье сталося для одного сильного сторонництва въ тôмъ народѣ покрывкою, щобы пôдъ позоромъ національнои єдности съ австрійскими Славянами приготовляти на кождôмъ поли народного житя а оттакъ осущити политичне и державне сполученье всѣхъ Славянъ пôдъ гегемоніею Россіи.

„Панславизмъ есть освободженье славяньского свѣта, — славяньске пытанье „се пытанье, якъ тое освободженье, сполученье „всѣхъ Славянъ могло бы бути съ якъ найлѣпшимъ успѣхомъ переведене; — кто одушевлен „тою идеею освободженя а стремитъ до ея осуществленя, той зовеся славянофиломъ“ — говоритъ графъ Петро Кутузовъ въ своѣй брошурцѣ: „Réponse au Général Skobelev.“

Панславизмъ вымагае отже найбôльшои уваги, бо славяньске пытанье въ тôмъ направленю стаеся пытаньемъ житя для Австріи, тымъ бôльше, що панславизмъ — якъ се доказуютъ послѣдні десятки лѣтъ — вже засѣвъ шкôдливе насѣне въ краю, выкликавъ своею атракціёвою силою гравитаціёвой забаги по за границѣ, и заявляе стремленя центрифугальні, що не придушені въ зародѣ всѣми законными средствами — могли бы спровадити правдивой небезпеченьства для внутрѣшного супокою а навѣть для цѣлости цѣсарства.

Въ протягу часу и пôдъ вплывомъ пôдъятого пытаня о національности вытворилося въ Россіи вплывове сторонництво, котре называючи себе россійскимъ панславистичнымъ сторонництвомъ голосить єдность всѣхъ Славянъ въ Европѣ — въ особенности же єдность всѣхъ Славянъ австрійскихъ съ Великороссами, мешкаючими по за границями сеи державы, — єдность такъ въ церковнôмъ, литературнôмъ и политичнôмъ взглядѣ, якъ и въ звычаяхъ и обычаяхъ. При тôмъ покликуеся се сторонництво заєдно на племенне спорôднене — и зробивши отъ давна сю идею своею головною политичною метою яко слово-девизъ политичный панславизмъ, прошагуе єго и порушае всѣ средства и пружины, щобы знайти поле для тыхъ идей въ Австріи, зъєднати имъ симпатіи, приготовити теренъ, а оттакъ въ крестнôмъ походѣ противъ Австріи освободити тыхъ, якъ кажутъ, въ неволѣ стогнаючихъ въ Австріи придушеныхъ Славянъ и сполучити ихъ державно по за Австрією. Существованье такого сторонництва не припускае сумнѣву, коли увзглядняемо историчну, загально звѣстну правду, що отъ роковъ политично знаменитѣ особистости, якъ Погодинъ, Фадѣевъ и др. въ окремѣшныхъ публикаціяхъ, що дальше навѣть россійске дневникарство, якъ Аксакова „Русь“, Каткова „Московскія Вѣдомости“ и др. — що та кожъ и поодинокі писателѣ, якъ прим. Антôнъ Будиловичъ въ своимъ дѣлѣ „Литературное единство Славянъ“ — явно проклямуютъ панславизмъ въ сѣмъ позисце означенôмъ специфично политичнôмъ направленю.

Тѣ систематично отъ роковъ повтаряючіся заявленя россійскои прасы не можутъ бути уважані яко лише индивидуальні политичні погляды поодинокихъ мужѣвъ, противно все вказуе на те, що се есть вынывомъ агитаціи могучого сторонництва, котре за помочею прасы въ Россіи, якъ и у насъ въ краю, старае ся выкликати симпатіи и зъєднати приверженцѣвъ и прозелитôвъ для своихъ политичныхъ поглядôвъ.

Илюстрацією правдивыхъ стремлень, средствъ и способôвъ высше згаданого россійского сторонництва панславистичного, — доказомъ, що ихъ стремленя въ найбôльшôй мѣрѣ суть погубні для Австріи, най послужитъ слѣдуючій, короткій вытягъ зъ поодинокихъ публикацій.

М. Погодинъ пише въ своимъ дѣлѣ: „Русскій заграничный сборникъ“ IV. ч. 2. выпускъ:

„Россія покликана станути на чолѣ сполу„ченои Славянщины, — Австрія причуває небез„печеньство, що ѣй загрожуе отъ Славянъ готовыхъ „при першôй лѣпшôй нагодѣ отъ Австріи отлучитися, „Галичина есть не тôлько славяньскій, але навѣть „чисто рускій край, — Галичина належитъ уже „правно до Россіи, позаякъ ся населенье есть вы„ключно руске, исповѣдуе грецку вѣру, есть „приклонне православію. — Помимо великого „гоненя будится духъ Славянщины, — Русины, по„заякъ близшій намъ — бôльше гоненій, стогнаютъ „пôдъ потрôйнымъ игомъ: Австрійцѣвъ, поляковъ „и католицизма, але вже починаютъ занимати ся „своею рускою исторіею;

„За ними пôдутъ Русины новôчнои Угор„щины, Словаки, Сербы австрійскі, Чехи и про„чі, и такъ повстане славяньска федеративна дер„жава пôдъ гегемоніею Россіи.“

„Россія мае обовязокъ станути на чолѣ сихъ „пригнобленыхъ братôвъ — передовсѣмъ маютъ „Русины право на охорону Россіи; сѣ мешканцѣ „Галичины и новôчнои Угорщины суть руські, „зарôвно якъ населенье Полтавы и Чернигова, „они суть нашѣ рôдні братьи, бо маютъ спôльне „намъ имя, говорятъ тою самою бесѣдою, испо„вѣдуютъ сю саму вѣру, маютъ одну съ нами „исторію. — Конечно потреба, заки надъстъ „способна до сполученя хвиля — ажь дети имени „но — приватными, не впадаючими въ очи до„рогами двигати ихъ литературу, и то грошевою „пôдмогою ихъ писателѣвъ, насылаючи (велико) „руські дѣла до ихъ библіотекъ, вызначаючи пре„міи за поодинокі ихъ литературні працѣ, черезъ „основанье панславистичнои часописи, котрабы „такъ само якъ заграничні первородні дневники, „подавала вѣдомости о Россіи, о ея исторіи, о вну„трѣшнôмъ ея устройствѣ, о ея незадавненыхъ „правахъ до Галичины, о силѣ милитарнôй, до„бробытѣ, и и. — Грошевой запомоги требабъ роз„давати въ найбôльшôй тайнѣ, черезъ особы до„вѣрія, найлѣпше черезъ россійскихъ подоро„жуючихъ профессорôвъ, щобы се дѣло не „дознало здрады, щобы посѣяне зостало насѣнье, „котре выдасть съ часомъ плоды историчнои ваги.

„Въ рôвнôй мѣрѣ вразъ съ почутьемъ на„роднымъ збôльшуеся также антипанскій, анти„католицкій рухъ межи австрійскими Славянами; — „межи Словаками идея панславизму пріймаеся „найбôльше.

„Серце Русинôвъ бае для Россіи; вѣсть о зне„сеню уніи церковнои наповнила ихъ радостею „и они готовѣ кинутись въ обôймы православія; „они пытаютъ: „чи скоро пріймете насъ до себе? „Тую церковь перемѣнимо въ православну, коли „пріидете до Львова; — мы предсѣ отдаймо вамъ „тѣломъ и душею.“

Россійскій генералъ Ростиславъ Фадѣевъ выдавъ въ р. 1871. брошуру, въ котрôй пôдъ заголовкомъ „Entwickelung der orientalischen Frage“ высказуе тѣ самѣ идеѣ еще яснѣйше. Фадѣевъ пише:

„Треба признати, що почутье народне ав„стрійскихъ Славянъ не лише поволи дозрѣвае, „— але може навѣть наразъ яснымъ полымѣнемъ „засѣяти и вирости до грôзного довершеня.

„Чувства 40 миліонôвъ Славянъ, що окру„жаютъ Россію, не пôддягаютъ сумнѣвови — „найбôльше притисненѣ племена — Русины въ „Галичинѣ, домагаются просто помочи отъ Россіи.

„Славяньскі племена мусятъ пôзнати, що „Россія пôдôймала прапоръ Славяньства не задля „переминаючихъ користей але чинитъ се въ по„чутю своеи историчнои миссіи; призначеній на „пôдмогу славяньского розвою, на отшендія, для „матицѣ 70,000 рублѣвъ суть тôлько слабымъ до„казомъ нашихъ симпатій. — Симпатіи Славянъ „и вѣра въ Россію суть доказомъ, що они пôзна„ли неможливость выдобутися зъ гнету власными „силами, и для того чіпаются стебелинки, „котру имъ подавала доси надѣя на Россію; ско-

„ро сковы будутъ зломаны, нѣчо не стане въ до„рогѣ, щобъ споминкувати высвободжены силы. „Щобъ дôйти до практичнои цѣли, мусятъ Россія „дати Славянамъ певну поруку, що слова замѣ„нятъ въ дѣло; ихъ провôдники мусятъ находи„ти въ Россіи пôдпору — духовому взростови „Славянъ треба удѣлити дôшовѣдны средства — „кождому агитаторови Славяньства мусятъ бути въ „крайнôмъ случаю запевненый певный приютъ въ „Россіи; провôдники Славяньски по за нашими „границями мусятъ належати до нашихъ ученыхъ „товариствъ; було бъ добре, покликувати до Рос„сіи ученыхъ зъ нероссійскихъ славяньскихъ кра„ѣвъ, удержувати безъ перервы духову звязь — „всѣми средствами ширити россійску литературу „по за нашими границями, понеже Славяне нахо„дятъ въ нѣй національну звязь. Сихъ средствъ „мусятъ имитися россійска суспôльность; се чув„ство треба будити поволи, бо тяжко знайти спо„собъ, щобы дôбратись скоро до кôнца.

„Грецка церковь мае суспôльне значенье, „позаякъ для кождого священика и селянина, що „выхования на церковнôй литературѣ, есть ся цер„ковь звязею, що лучитъ всѣхъ правовѣрныхъ, „а сего не можна Россіянамъ забувати.

„Нашѣ браты Славяне ставлятъ теперь бôль„ше, якъ пôвъ миліона войска, для скрѣпленя не„выносимого имъ ярма поставлятъ 700.000 вой„кôвъ а кромѣ тыхъ ще разъ тôлько узбро„еныхъ, коли прійде боронити свои самостôйно„сти; — 600 лѣтный плянъ Червонои Руси „мусятъ осущитись; першій будучій крокъ Россіи, „се освободженье прикарпатскихъ Русинôвъ. Сла„вяне творятъ ôтъ Саксоніи ажь по Архипель „цѣлость — въ своѣмъ сполученю досыть силь„ну, щобы ставити чоло напорови Германіи; але „роздѣлени части Славянъ нѣякъ не можутъ по„дати собѣ братнѣи руки безъ чужои помочи.

„Такъ въ тôмъ, якъ и въ языковôмъ взгля„дѣ потребуютъ Славяне сполученя. Славяньскій „свѣтъ доперва тогдѣ вырыне изъ своеи космо„политичнои темравы, коли буде мати тôлько „одинъ корѣнь, тôлько одну спôльну точку тя„жести.

„Славяньски народы мусятъ стремѣти пер„ше всего до политичного и суспôльно„го розвою въ своѣй дотеперѣшнôй ôтчинѣ, а ôт„такъ до тѣснѣйшого сполученя съ за„гальнымъ союзомъ, а на его чолѣ мусятъ „станути Россія такъ въ милитарнôмъ якъ и ме„жинароднôмъ взглядѣ.

„Якъ довго наша агитація межи австрійскими „Славянами выходитъ выключно ôтъ существуючо„го славяньского комитету, — якъ довго нема не „тôлько за Карпатами але навѣть надъ Вислою „россійского сторонництва, такъ довго надѣя на „успѣхъ останеся дуже сумнѣвною. Россія му„ситъ розширити свою власть ажь до адріят„ского моря, мусить хоронити Славяньскій на„рôдъ своею перевагою въ славяньскôмъ право„славнôмъ свѣтѣ и россійскимъ языкомъ, що мае „неоспориме право статись пануючимъ языкомъ „въ цѣлôй Славяньщинѣ.“

Недвозначни слова Погодина и Фадѣева высказуютъ явну програму всѣхъ россійскихъ панславистôвъ, выкрываютъ средства, дороги и остаточни цѣли сего сторонництва перевороту, що мае свôй выразъ въ часописяхъ Каткова и Аксакова, а пôдмагане россійскою прасою, найшло въ кôнци въ устахъ россійского генерала Скобелева такъ розголосне поясненье.

Справедливо замѣтивъ францускій писатель Eduard de Choiseul Gouffier въ своѣй брошурѣ „La Russie et le Panslavisme 1870“, що „славяньске населенье въ Австріи — именно въ всхôдной Галичинѣ пôдбурене черезъ россійско-панславистичныхъ агентôвъ; — що уживаючи религійного спорôдненя яко агитаційне средство „вспѣли тѣ агенты зъеднати собѣ одну часть руского гр. к. священьства, котра опанувала людность, уважае Россію природнымъ хоронителемъ своеи вѣры и своихъ народныхъ интересôвъ, супротивъ католицизму и супротивъ грозячого „абсорбованя черезъ бôльше образованѣ народности, котра надѣеся, що черезъ анексію Галичины до Россіи еи матеріяльне положенье поправится; що существуючѣ въ Россіи панславистичнѣ комитеты, съ Гильфердингомъ на чолѣ, „пôддержуютъ тѣ симпатіи священьства — що „ведутъ они свою пропаганду черезъ рôчнѣ за„помоги для церквей, для добродѣйныхъ заведень „и черезъ панславистичнѣ письма, — такъ що „ôтъ 12—14 лѣтъ очи всѣхъ звернени на Россію. „Мѣсцевѣ часописи явно проповѣдуютъ панславизмъ; — періодичнѣ славяньскѣ конгресы ширятъ сю идею дальше.“

Хочь вже зъ повысше наведеного выходитъ, що суть особнѣ славяньскѣ комитеты, котрѣ яко видимѣ представителѣ сихъ идей явно и потайно ширятъ повысшѣ стремленя — то слѣдуючѣ замѣтки докажутъ се якъ найочевиднѣйше.

Россійска часопись „Газета Гатцука“ въ ч. 8 пише, що 14/26 лютого 1882, ôтбулися въ Ст. Петербурзѣ загальнѣ зборы тамошного славянофильского комитету, и що головѣ професоръ Бестужевъ-Рюминъ зазначивъ тамъ яко цѣль сего комитету сполученье всѣхъ Славянъ; такій комитетъ существуе ноторично въ Одессѣ и Москвѣ; — а навѣть въ двохъ до Венедикта Площаньского зъ р. 1880. писаныхъ листахъ признае Мирославъ Добрянскій, що и въ Ст. Петербурзѣ существуе такійже славянофильскій комитетъ, що нимъ опѣкуеся особливо надпрокуроръ православного синода, Побѣдоносцевъ, що до сего комитету удаются тукраевѣ рускѣ часописи по грошеву запомогу, — що сей комитетъ готовый выслати потайною дорогою пôдмогу братству св. Василія въ Унгварѣ. — Зъ другои стороны и Венедиктъ Площаньскій говоритъ о существованю такого комитету въ Кіевѣ, ôтъ котрого бнъ самъ, якъ каже, дôстанъ 300 рублѣвъ пôдмоги. А навѣть що ино минувшѣ недѣѣ въ Герцеговинѣ доказуютъ, що и тамъ розвиваютъ свою агитацію славяньскѣ комитеты съ панславистичными стремленями, щобы ставити фронтъ милитарнымъ операціямъ Австріи.

Хочь немаемо близшихъ подрôбностей о орнизаціи сихъ комитетôвъ, всежь таки зъ всего разомъ, що мы повысше навели, выходитъ ясно, що суть такѣ представителѣ высше згаданого панславистичного сторонництва и що розширюютъ свôй вплывъ на Славянъ въ Австріи; — що такій вплывъ змѣряе до головнои здрады, що выкликуючи аспирации до заграницѣ приготовляе бнъ теренъ для панславистичныхъ симпатій, щобы при данôй нагодѣ накликати домову вôйну або повстанье, — спровадити на державу небезпеченьства ôтъ заграницѣ а наконець загрозити еи цѣлôсть черезъ ôдорванье славяньскихъ частей Галичины, пôвнôчнои Угорщины и Буковины ôтъ одноцѣльнои державнои звязи и объему краѣвъ австрійско-угорскои монархіи.

Тѣ комитеты суть, просто сказавши, заграничными стоваришенями, котрѣ пôдъ прапоромъ политичного панславизму носятся противъ Австріи съ збродничими цѣлями, змѣряючими до головнои здрады и послугуются такимижъ средствами.

Хочь масамъ народôвъ славяньского населеня Австро-Угорщины задля ихъ вродженои вѣрности и привязаня до державы — такѣ стремленя суть чужѣ, то однако годѣ недобачити, що въ протягу часу намаганя сего панславистичного сторонництва, его проводирѣвъ и агентôвъ, такожь и въ Австріи принялися и корѣня запустили а именно мѣжь рускимъ населеньемъ Галичины, Угорщины и Буковины.

У одной части руского населеня и гр. к. священьства принялися тѣ аспирации тымъ лекше, що Всхôдна Галичина безпосередно припирае до Россіи и найбôльше выставлена на шкôднѣ пôдшепты тыхъ заграничныхъ агитацій.

Пôдъ покрывкою державными законами запорученои свободы прасовои — свободы вѣры и совѣсти — пôдъ позоромъ, що будьто бы выключно иде дѣло о рускѣ народнѣ справы, о образованье и пôднесенье добробыту — зъумѣли деякѣ политичнѣ проводирѣ, якъ и поодинокѣ индивидуа рускои народности — вже передъ роками найбôльшъ помежи гр. к. священьствомъ, а ôттакъ межи стоячимъ пôдъ вплывомъ священьства населеньемъ селяньскимъ розвести пропаганду панславизма на поли литературнôмъ, религійнôмъ и политичнôмъ.

Годѣ заперечити, що въ послѣдныхъ десятках лѣтъ дае ся замѣтити на поли рускои литературы живѣйша дѣяльнôсть,— але такожь, що рôвночасно вытворилися на тôмъ поли два направленя, котрѣ маютъ на око чисто литературне значенье, але въ дѣйстности суть выплывомъ рôжныхъ политичныхъ поглядôвъ и стремлень ихъ представителѣвъ и зазначилися въ письмѣ, въ языцѣ, въ противоставленю фонетичнои и етимологичнои правописи, однымъ словомъ въ украинофильскôмъ и панславистичнôмъ направленю.

Кто въ силѣ оцѣнити далеку досягнôсть литературного розвою народа, его вплывъ на народнѣ масы а навѣть на исторію, той добачитъ въ тôмъ не тôлько предметъ литературного спору, але радше политичне средство агитаційне; — той порозумѣе, що се послѣдне направленье мае на цѣли не лише просте зближенье за помочею письма и языка до Велико-россіи въ литературнôмъ взглядѣ, але навѣть приготовленье умôвъ до политичного сполученя черезъ безнастанне ôтчужуванье руского народу ôтъ звязей, якѣ вяжутъ его съ Австріею.

Не инакше дѣялося на религійнôмъ поли, бо и се сталось жертвою агитаціи.

Съ взглядно дуже малыми выняткамъ належатъ австрійскѣ Славяне до гр. к. вѣроисповѣданя; существуюча ôтъ столѣтій церковна унія була завсѣгды безпечною охороною противъ всякихъ политичныхъ аспирацій зъ заграницѣ.

Такъ отже цѣлею панславистичнои агитаціи стало теперь позыскувати умы народа для шизматицкои греко-всхôдной церкви черезъ систематичне заводженье рôжныхъ обрядовыхъ новостей въ дусѣ греко-всхôдной церкви и черезъ указуванье, будьтобы другѣ племена выкористували церковну унію лише для того, щобы вынародовити и златинщити Русинôвъ Галичины и Буковины, то знову нагадуючи заедно, що колисьто передъ столѣтями и передъ церковною уніею всѣ Русины були исповѣдниками греко-всхôдной церкви.

Сѣ тенденціи не остались безъ успѣху, хочь вже передъ роками гр. к. галицкій митрополитъ старався усуненьемъ всякихъ обрядовыхъ новостей и приказомъ строго держатися дотычныхъ существуючихъ приписôвъ, запобѣгчи ширячомуся злу.

Найновѣйшѣ архипастырскѣ письма гр. к. Львôвского Митрополита написанѣ въ тôмъ самôмъ дусѣ, достаточно доказуютъ, якъ далеко поступила въ тутешнôмъ краю згадана религійно-панславистична агитація; а справдѣ не религійне пересвѣдченье ôтгравало тутъ ролю, а були се тôлько политичнѣ двигала (мотивы) въ дусѣ панславизму котрыми руководилась одна часть гр. к. австрійского клиру при тôй агитаціи.

Але найнагляднѣйше выявились тѣ панславистичнѣ змаганя и ихъ овочи на поли политичного житя, именно въ рускôй прасѣ.

Кто знае многоважне значенье и глубокосягаючій вплывъ прасы при теперѣшныхъ обставинахъ часу и при що разъ взростаючôмъ образованю навѣть найнизшихъ верствъ суспôльности, той и ту не може недобачити, якъ небезпечнымъ агитаційнымъ средствомъ будь она и въ тôмъ пытаню.

Перше всего згадаймо ту часописи. Одною зъ найстаршихъ политичныхъ рускихъ часописей було „Слово“, котре заложене р. 1861. якъ до р. 1864 выглядно до 1866 выступало яко заступникъ Русинôвъ, становлячихъ одну частину 15 миліоновъ Малоруссинôвъ и заступало еи интересы. Року 1866 опустило „Слово“ свою дерѣвству програму и заявило 27 серпня 1866 що слѣдуе:

„Всѣ усилія дипломаціи и Польщѣ, здѣлати зъ насъ особный народъ Рутенцовъ и Умитовъ, остались безъуспѣшными; Русь галицкая, угорская, московская и тобольская есть въ географическомъ, етнографическомъ и обрядовомъ понятіи одно и то само. По нашему мнѣнію былобы ужь время переступити Рубиконъ и откровенно заявити свѣту: мы не можемо отлучати себе отъ другихъ частей руского свѣта по вѣрѣ, языку, литературѣ, церкви и народности; мы не Рутенцы зъ р. 1848, „мы настоящіе Русскіе.“

Такъ само пише „Слово“ дня 22. серпня 1866: „Если мы р. 1848. для всысканія себѣ благосклонности правительства заявили, что мы Рутенцѣ а не Русскіе, то всемірна исторія проститъ намъ навѣрно тую неправду, бо когда бы мы въ тое время были сказали правду, то намъ былибы не позволили быти Русскими.“

Зъ тои поры прійняло „Слово“ россійскій языкъ, проповѣдало ненастанно єдность съ Россіею и О Стефановичъ чувся вже въ р. 1880 въ 4. н-рѣ часописи „Сіонъ“ споводованымъ на пятнувати сѣ тенденціи „Слова“ вырененьемъ:

„Слово“ веде россійску пропаганду; его стремленье до полученя съ Великороссіею носитъ явну цѣху политичнои гравитаціи до Россіи — правительство не позволитъ на те, щобы Галичина перемѣнилась въ россійску губернію.“

Помимо такихъ упôмнень не ôтступало „Слово“ и дальше ôтъ тыхъ самыхъ тенденцій и стало органомъ всѣхъ панславистôвъ Австріи.

А навѣть, якъ се выходитъ зъ однои статіи напечатанои въ 30 Ч. „Московскихъ Вѣдомостей“ зъ р. 1880, мала побирати газета „Слово“ 500-рублевѣ рôчнѣ запомоги зъ Россіи и помѣщеный въ згаданôй статіи зазывъ до россійскои суспôльности, щобъ пôдпомагала „Слово“ объясняе якъ найлучше его тенденціи.

Ся часопись пôдпадала вправдѣ частымъ конфискатамъ, однакъ все таки зъумѣла она въ дрôбненькихъ, для рамени справедливости неуловимыхъ дозахъ промычувати розкладовый ферментъ панславистичныхъ тенденцій до Австріи а пильно читана панславистично настроеною частею гр. к. духовеньства и розширювана часто навѣть задармо межи людомъ вспѣла она и тутъ выкликати невдоволенье и панславистичнѣ симпатіи.

Найлучшій доказъ на те подае та обстанова, що задля згаданыхъ причинъ и гр. к. митрополитальна консисторія во Львовѣ увидѣлася наконець споводованою, заборонити гр. к. духовеньству якъ найстрожше предплачувати Слово и другѣ подôбнѣ часописи.

Съ часомъ однакожь коли именно послѣдными роками повстали рускѣ газеты иншого направленя съ тенденціями украинофильскими, узнали панславистичнѣ проводирѣ за потрѣбне заложити еще новѣ газеты въ своѣмъ дусѣ и такъ повстали часописи *Проломъ*, *Наука*, *Вѣче*, *Страхопудъ* *Родимый Листокъ*, *Пріятель дѣтей* и другѣ, котрѣ въ тôмъ самôмъ дусѣ, а почасти навѣть, о скôлько можна, еще рѣзше поступали до повысше згаданыхъ цѣлей.

Рôвнобѣжно съ сими часописями, накидуваными часто-густо священикамъ и селянамъ, идутъ *численнѣ популярнѣ публикаціи* рускои прасы, котрѣ призначенѣ для масъ народа старалися будити тѣ самѣ панславистичнѣ змаганя. Хочь дѣлали они пôдъ покрывкою нѣбыто добре намѣренои просвѣты и образованя народа, скрѣпленя его народного почутя, двигненя его добробыту, а въ сущности выплывали зъ того самого каламутного жерела.

Нѣбыто для охороны народу передъ вынародовленьемъ (латинщиньемъ) въ политичнôмъ и церковнôмъ ôтношеню проповѣдано въ сихъ книжочкахъ и въ розкидуваныхъ за пôвъ дармо брошурахъ ненависть и погорду противъ другихъ народностей, противъ существуючого политичного и суспôльного устрою а навѣть противъ церковнои уніи, и запускано рôвночасно черезъ обговорюванье стану Россіи въ способъ для неи корыстный а некорыстный для Австріи отрую панславистичныхъ аспирацій межи масы народа, крокъ за крокомъ, капля за каплею.

Найлучшимъ доказомъ сего твердженя суть печатаный въ Коломыѣ въ р. 1874 „Историческій Катехизмъ“ о. Ив. Наумовича и тогожь „*Посланниках св. Владимира Великого*“, котрѣ въ тысячахъ примѣрникôвъ передъ остаточною судовою конфискатою петатанѣ и межи народъ розширенѣ носятъ на собѣ якъ найвыразнѣйшу цѣху тенденцій, змѣряючихъ до здрады стану. Самъ о. И. Наумовичъ въ листѣ писанôмъ до Осипа Маркова (Ч. 13) каже про нихъ выразно: „посредствомъ такихъ брошуръ вывернемо все до горы ногами“.

Гдеякѣ уступы другои зъ сихъ брошуръ перепечатанѣ въ н-рѣ 284 газеты: Wiener Allgemeine Zeitung зъ 13 грудня 1880 пôдъ надписею: Russische Propaganda, сконфискованѣ рѣшеньемъ ц. к. краевого суду въ Вѣдни зъ дня 16 грудня 1880 Ч. 49 629 задля знаменъ злочиньства головнои зрады (§. 58 lit. c. карнои уставы) звучатъ:

„На свѣтѣ есть тôлько одна Русь, подѣлена политично межи Россіею и Австріею; межи обоими Руси есть три разы такъ великій, якъ цѣлый Австрійскій Царство, и мѣстить 60 миліоновъ жителѣвъ; руска народность остаеся руською, якъ Татары остаются русскими горами, якъ Дунай не звернеся нѣколи до Вислы а буде плынути вѣчно до руского Чорного моря; — моя мощностею есть любити цѣлу свету Русь, якъ свою отчину; — подѣлена на три части Русь есть предметомъ австрійскимъ панованьемъ ôтдана на ласку и неласку Полякамъ, Мадярамъ и Румунамъ;

„есть майже рѣчею неможливою, щобы некорыстне положенье поправилося коли пôдъ австрійскимъ панованьемъ, бо Австрія конституційна; навѣть въ найкорыстнѣйшомъ случаи не зможемо мы доборотися до законôвъ спорудженыхъ нашôй народности.“

Справдѣ, тѣ слова не потребуютъ близшого поясненя; наведено лише хиба еще дуже цікаву замѣтку згаданои газеты: „ось и мости, котрѣ кладутся напередъ пôдъ укрѣпленя Перемышля и Кракова, ось и розсадженѣ шляхи, що готовлятъ дорогу такожь и черезъ Карпаты.“

Буде достаточно споностатувати, що въ слѣдство подôбнои довголѣтнои панславистичнои агитаціи вытворилися въ нашôмъ краю, въ Угорщинѣ и на Буковинѣ важка такъ звана русофильства, а въ дѣйстности панславистична партія пôдъ проводомъ руского дневникарства и одной части гр. кат. духовеньства, и що, якъ то видно зъ гдекотрыхъ точокъ карного слѣдства, зъ предлежачои карнои справы, объявляеся межи сѣльскою людностею хочь дотеперь лише спорадично, направленье непріязне существуючому суспôльному политичному и религійному устроеню, що видитъ свôй будучій добробытъ, свою щастье и спасенье въ наконечныхъ цѣляхъ панславизма и звертае про те свои очи и бажаня въ тую сторону.

Маемо на се доказы, що межи сѣльскимъ населеньемъ въ рôжныхъ частяхъ всхôдной Галичины ходятъ поголоски, якъ примѣромъ:

„Скоро тôлько прійдутъ Москалѣ, то зараз зъ костелôвъ пороблятъ стайнѣ; коли мы покинемо Москаля, то бнъ заразъ прійде и вырѣже Ляшню та Жидову, бо тутъ Червона Русь; — будемо мати бôльше землѣ; — Червона Русь мусятъ колись прійти пôдъ Москаля, — цѣлый край бувъ колись рускій, Россія его еще ôтбере; Москалѣ проганяютъ Жидôвъ, и мы ихъ проганяемо; якъ прійде Москаль, то буде въ насъ все такъ якъ въ Россіи, бнъ заведе ладъ.“

Зъ листу перехопленого дня 6 лютого 1882 на тутешнôй почтѣ, а адресованого до о. Луки Цыбыка въ Варшавѣ, переконуемося, що его авторъ, говорячи о нынѣшнôмъ процесѣ, не вагается навѣть передъ такимъ покликомъ (Apostrofa):

„Галицка Русь благае могучу Россію и царя о яку бъ то нѣ було помôчь и о вихоронъ передъ страшнымъ гнетомъ и тероризмомъ съ стороны Полякôвъ и Нѣмцѣвъ.“

Пôдъ такими обставинами, при такъ дальносягаючôй агитаціи и супротивъ такихъ еи пôдôвъ, взявши ôттакъ пôдъ розвагу географическое положенье Галичины и взбудженый антогонизмъ Русинôвъ противъ другихъ народностей сеи монархіи: кождый дальшій крокъ въ панславистичнôмъ направленю мусимо уважати за пôдпалену покру, котра пущена зъ виѣ а пôдмагана именованою партіею перевороту, може дуже легенько въ лонѣ монархіи выкликати повстанье а навѣть домашну вôйну и може споводовати и острѣй небезпеченьства для державы ôтъ заграницѣ; —

кожда провина на тôй дорозѣ творитъ суспôльность предвидженого въ §. 58 lit. c. зак. карнаго злочиньства головнои зрады, тымъ певнѣйше, що послѣдна цѣль такихъ предпріемствъ, веденыхъ панславистичными тенденціями и замѣрами, кинутаеся прямо до остаточного загроженя непрыкосновенности и цѣлости монархіи.

Съ виняткомъ найновѣйшихъ подѣй будучей станъ рѣчей знаный; було вѣдомо, що ся зараза походитъ зъ заграницѣ и находитъ тутъ въ краю пôдмогу; — але тому, що та до головнои зрады змѣряюча пропаганда ôтбувалася въ найбôльшôй тайнѣ, було неможливымъ, узнати лихо у его корѣня.

Предпринимано всѣ превентивнѣ средства але зло ширилося чимъ разъ бôльше.

И ся обставина, здаеся не була безъ вины, що згадана пропаганда — ведена пôсля плану зазначеного черезъ Погодина и Фадѣева вже передъ роками, — звôльна незначными, маленькими дозами, словомъ, письмомъ и печатею, — хоронена запорученою свободою вѣры и прасы и правомъ о стоваришеняхъ, не пôдходила у своихъ поодинокихъ манифестаціяхъ на вѣ сама черезъ себе пôдъ карну уставу, хочь цѣль сихъ объявôвъ безперечно у взаимнôй звязи причиновôй мала всякѣ знамена злочиньства головнои зрады.

Доперва подѣѣ послѣдныхъ мѣсяцѣвъ и нынѣшный процесъ карный, котрого предметомъ суть тѣ подѣѣ, розъяснятъ, здаеся, таемничу тайну сеи державно-небезпечнои пропаганды, — показатъ укрытѣ руки, що вели дѣло, и передадутъ судови на укаранье тыхъ, що приспѣвали злочиньствомъ панславистичнымъ сторонництвомъ и перевороту, осмѣляются въ своѣмъ рôднôмъ краю святотатными руками порыватись на цѣлôсть державы.

Не выпереджаючи подрôбного представленя доводового матеріялу, якого достарчило слѣдство и карыдостойну дѣяльнôсть кождого зъ обвиненыхъ поодиноко въ тôмъ до здрады отчизны змѣряючôмъ предпринятю, — здаеся конечнымъ представити попередъ спôльне дѣланье обвиненыхъ, о скôлько оно въ поодинокихъ случаяхъ

вже дошло до чину и вытрывося въ слѣдствіи. Сказу зъ горы треба сказати, що заговоръ обмежованыхъ зверхчей до головнои зрады бувъ перерваный значнымъ вмішаньемъ власти, що уже и мае еще достаточного часу дошкти до лишне дучихъ наслѣдствъ, — але що вже и дотеперішнѣ точины обжалованыхъ після мысли § 58 ві. с. зак. к. представляются яко довершене злочинство головнои зрады.

Въ головныхъ зарысахъ выказує переведене слѣдство слѣдуюче:

Адольфъ рыц. Добряньскій, звѣстный достаточно яко панславистичный проводиръ мѣжи Сяномъ обмежнои Угорщины, веде зъ Чертежа, ковка вѣстку тамошного на самой галицкой границѣ, бувъ довгихъ лѣтъ съ успѣхомъ пропаганду въ дуси россійскихъ панславистовъ;

его сынъ Мирославъ р. Добряньскій, котрый бувъ давнѣйшого часу находится въ Россіи въ службѣ при россійскомъ министерства для справъ внутрішнихъ, прѣхалъ въ липню 1881 року черезъ Сколатъ (где залягує съ о. Иваномъ Наумовичемъ относины) и черезъ Львовъ, (где бувъ, якъ се доказано, вже зносится съ Осипомъ Марковичемъ) до Чертежа;

тамъ прѣхалъ такожь зять Адольфа р. Добряньского: Антонъ Будиловичъ, профессоръ зъ Варшавы, Осипъ Марковъ зъ Львова и Володимиръ Наумовичъ (сынъ о. Ивана Наумовича); всѣ они суть панслависты и выступали въ томъ назадъ же давнѣйше, — отже и безъ сумнѣвъ було имъ звѣстно черезъ дотеперішній вилыны вытворене положенье Славянъ въ Австріи — и можно въ одинокой Угорщинѣ, Галичинѣ и Буковинѣ; не могли имъ бути такожь незвѣстны симпатіи для панславистичныхъ идей.

Такъ се, якъ и та обстанова, що Мирославъ р. Добряньскій, яко знаменитый членъ славяновского комитету въ Ст. Петербургѣ, заразъ по прѣхадѣ до Сколата и Львова въ липню 1881 р. яко давъ спѣзнати, що его два мѣсяцѣ тревожно одпочинокъ, а именно его пробуванье въ Австріи має политичну мисію, — выкликують узаконене подозрѣнье, що вже въ часѣ отъ липня до конець вересня 1881 въ Чертежи высше названой особы, до котрыхъ прилучилася и донька Адольфа р. Добряньского, Ольга Грабарь, приготовлене въ сильномъ сполученю головно зрадничае предприятье и порѣшили въ тойже самой мысли выкористати повысше поясненое положенье після плану, приготованого черезъ Погодина и Фадѣева, а черезъ славяновильскій комитетъ въ Ст. Петербургѣ за посередництвомъ Мирослава Добряньского и емисаровъ принятого плану, розпочати дуже сильную пропагаторску акцію безпосередно въ Галичинѣ, зъ Львова, яко осередка, щобы остатечно дойти до наконечнои цѣли панславизму.

Що се твердженье не безосновне и згодне съ правдою, черезъ слѣдство доказанымъ стало рѣчей, побачимо зъ дѣяльности, яку вже нѣкто зъ обжалованыхъ сильно розпочали.

Е такъ:

I) Мирославъ р. Добряньскій ѣздитъ дѣйстно въ тимъ часѣ по одинокой Угорщинѣ, Галичинѣ и Буковинѣ, ходитъ въ зносины съ значнѣйшими, найтѣйше платными агентами, котрѣ творятъ первій высунений етапы панславистовъ на кождомъ поли литературного, суспольного, церковного и политичного житя руского населеня въ Галичинѣ, Угорщинѣ и Буковинѣ. Тѣ агенты дѣлаютъ въ тимъ дуси и мають увѣдомляти его о своихъ удѣхъ за посередництвомъ Ольги Грабаръ, а иншою проживаючого въ Вѣдни Милослава Бунчецка, одержуючи заразомъ отъ тогожь дальши инструкціи и порученя.

II) Разомъ переселюсся Адольфъ р. Добряньскій съ своею донькою Ольгою Грабаръ — безъ всякои якои розумной причины въ вересни 1881 до Львова, стае тутъ дѣйстно на чолѣ панславистичного руского сторонництва и яко голова „Руского Кассина" знакомится съ всѣма значнѣйшими руськими людьми. Подъ его егидою починаютъ редакторы рускихъ часописей а взглядно писателѣ отъличнѣйшѣ въ тѣ до зрады стану змѣрнои закры, якъ Венедиктъ Площаньскій, Осипъ Марковъ, о. Иванъ Наумовичъ, о. Никола Кочановскій, Изидоръ Трембицкій, Аполлонъ Нимъ и русофильскомъ рускомъ дневникарстѣ, котрый рѣшочасно черезъ Адольфа р. Добряньского, Ольгу Грабаръ и Мирослава р. Добряньского отворился почтовый дебитъ до Россіи, — почати далеко давнѣйше и съ большимъ натискомъ панславистичнои идеи. Консеквентно проповѣдуютъ они вимагать противъ другихъ народностей, а на нѣть противъ существуючихъ въ Австріи державныхъ законовъ, выказують рѣшочасно не мимо давнѣйшѣ относины въ Россіи, и голосятъ идею національного, церковного и литературного единства съ Великороссіею, та стараются приспевати свой приклонниковъ въ масѣ народу черезъ тамъ въ такимъ дуси редаговане.

III) Подъ егидою Адольфа р. Добряньского, якъ его божокъ, въ его домѣ, починае его донька Ольга Грабаръ сейчасъ потайне посередництво при окладенюи, таємничои переписки помежи Мирославомъ р. Добряньскимъ и поодинокими обжаловаными и другими особами донѣрія. Рѣшочасно закупуе оживлена переписка межи поодинокими обжалованими, якъ такожь съ заграничными, панславистично усособленими и въ тимъ образомъ дѣяльними особами, котра переписка має цѣлу панславистичных ворушень и объявляе взаимно полегшане стремѣти до тыхъ наконечныхъ цѣлей.

IV) Рѣшочасно приготовляю о. Иванъ Наумовичъ при помочи обжалованыхъ Олексы Заревича и Ивана Шпундера, втягненыхъ до наконечныхъ замѣровъ зрады стану, заховуючи найбольшу тайну — отодженье громады Галичина отъ гр. кат. вѣры до православія, оттакъ переводитъ его за вѣдомостею Венедикта Площаньского въ тимъ замѣрѣ, щобы черезъ се чисто политичне и агитаційне средство не мимо найменшои вины съ якимъ религійнымъ переконаньемъ, такожь и другѣ громады у всходной Галичинѣ довести до православія и приспособляти тою дорогою терренъ для дальшихъ панславистичныхъ цѣлей наконечныхъ.

V) Въ конци Адольфъ Добряньскій при сообщности обжалованыхъ Осипа Маркова и о. Ивана Наумовича вынѣдуеся про упрѣпленя подъ Залѣщиками и положенье Залѣщикъ въ цѣли головнои зрады.

Ся дѣяльность обжалованыхъ вже сама собою подпадае безъ сумнѣву подъ означенье понятя злочинства головнои зрады зъ §. 58 с. уст. к.

Ad. I.

Адольфъ р. Добряньскій мае, якъ самъ признае, при безперечно высокомъ интелигентномъ образованю бурливу политичну минувшость за собою. Онъ урядувавъ яко цѣс. австрійскій комисаръ армія въ р. 1849., коли россійскія войска вступали до Угорщины. Пóзнѣйше отзначеный ордеромъ желѣзнои короны III клясы, россійскимъ ордеромъ Анны II клясы и Володимира III клясы — урядувавъ въ р. 1862, яко совѣтникъ двору при кор. угорской придворной канцеляріи, тогды то заступавъ онъ, якъ самъ подае, народни интересы угорскихъ Славянъ, немогъ отже тому и освоитися съ змѣненымъ державно-правнымъ становищемъ Угорщины до Австріи, выступавъ противъ дуализму, отаеся остаточно неможливымъ на своемъ урядѣ, и пóшовъ яко совѣтникъ двору р. 1867 въ пенсію. Онъ увѣряе, що яко посолъ до угорскои рады державнои, пóзнѣйше яко голова товариства св. Василія въ Унгварѣ старався завсѣгды охоронити угорскихъ Славянъ передъ мадяризаційными забагами и що по той причинѣ такъ онъ, якъ и его сынъ Мирославъ р. Добряньскій пóдпавъ переслѣдованю и мусѣвъ въ конци отдатись приватному житю на своихъ добрахъ въ Чертежи. Зъ такого оправданя выходилобы, що Адольфъ р. Добряньскій завсѣгды бувъ льояльнымъ австрійскимъ патріотомъ, а помимо того безъ причины бувъ гоненый.

Але зовсѣмъ противне выходитъ зъ дотычного заявленя кор. угорского министерства внутрішнихъ справъ зъ 11 марця 1882 ч. 333 (Д. 202); ту сказано, що Адольфъ р. Добряньскій бувъ зъ давна загорѣлымъ руссофиломъ, що за услуги отданѣ Россіи въ р. 1849 кромѣ ордеру Анны доставъ еще значну суму грошей, що за россійскѣ рублѣ купивъ добра Чертежъ и навѣть самъ тымъ довгій часъ величався; що пóзнѣйше зъединавъ своимъ вилывомъ цѣле руске духовенство для своихъ руссофильскихъ ворушень (Umtriebe). За его посередництвомъ доставали рускѣ церкви, школы и священики запомоги и церковнѣ наряды зъ Россіи; онъ бувъ до р. 1861 паномъ ситуаціи, добродѣемъ и божищемъ россійско успособленыхъ Русиновъ, черезъ него впроваджувано россійскѣ брошурки и книжки до Угорщины; руске священство, колись-то патріотичне зостало черезъ него здеморализоване, почало носити бороды; приняло форму россійского креста. — Отъ р. 1861 не важився Адольфъ р. Добряньскій прилюдно агитувати, але за те умѣвъ онъ черезъ частѣ поѣздки въ гостѣ скрѣпляти руске священство въ руссофильскомъ дусѣ, и черезъ подорожь своего сына Мирослава р. Добряньского и своего зяти Емануила Грабаря розвивати ширску дѣяльность въ томъ направленю.

Всѣ знамена якъ и прилюдна гадка вказують на то, що Адольфъ р. Добряньскій есть въ россійской службѣ и найдѣяльнѣйшимъ агентомъ панславистичного сторонництва.

Що се дѣйстна правда, посвѣчае біографія оголошена печатно его найщиримъ другомъ, Володимиромъ Терлецкимъ, у котрой А. Добр. представляеся панславистичному свѣтови якъ найгорячѣйшій защитникъ его интересовъ. Адольфъ р. Добряньскій признае, що онъ зостававъ въ отношеняхъ съ гоненымъ за панславистичнѣ ворушеня Володимиромъ Терлецкимъ въ Житомири, съ Головацкимъ, съ Самаринъ Лебединцевымъ, а навѣть съ Побѣдоносцевымъ, котрый 5 або 6 лѣтъ тому назадъ присвятивъ ему навѣть свое дѣло „О положеню крепацтва въ Россіи". Коли на конець зважимо, що при ревизіи знайденѣ у него концепты нѣмецкихъ и россійскихъ часописныхъ дописей мѣстятъ въ собѣ, хочь въ прикрашеномъ видѣ знамена панславистичныхъ тенденцій, то стане ясно, що правдива политична тенденція и дѣяльность Адольфа р. Добряньского була ажь до часу послѣднихъ подѣй чисто панславистична, а позаякъ его теперішный приватный маетокъ такъ значный, що онъ нѣякъ не могъ его заощадити зъ своеи урядовои платнѣ, то есть пóдозрѣнье узасадненымъ, що Адольфъ р. Добряньскій есть справдѣ платнымъ агентомъ панславистичного сторонництва.

Характеристичне свѣтло на Адольфа р. Добряньского кидаютъ такожь его родинни относины.

Его зять Антонъ Будиловичъ, профессоръ въ Варшавѣ, котрый часто пріѣздивъ до Чертежа и Львова, высказує въ своихъ литературныхъ працяхъ (якъ „Литературне единство Славянъ") и въ поодинокихъ розправахъ, печатаныхъ въ „Славянскомъ Сборнику" зъ 1875—1877 р. очевидній панславистичнѣ стремленя. Его зять, Емануилъ Грабарь, колишній адвокатъ и посолъ до сойму въ Пештѣ, а опôсля за злочинство обманьства засужденый утѣкае въ краю, гоненый листами гончими пробуває отъ р. 1871 въ Россіи на державной службѣ. Впрадѣ удержуютъ Адольфъ р. Добряньскій и Ольга Грабаръ, що онъ живъ безъ вѣсти, однако поодинокѣ данѣ (якъ зознаня Белѣ Грабаръ, найдена у Ольги Грабаръ почтова рецепися съ адрессою: „Грабаровъ въ Егоріевъ") доказують, що мѣсце его пробуваня есть имъ звѣстне и що его особу окружае якась тайна. Ольга Грабаръ, жѣнка Емануила Грабаря и донька Адольфа р. Добряньского, проживае въ домѣ отца, а ея два сыны жиють въ Россіи и ходятъ на россійскѣ державнѣ кошта до школы; Ольга Грабаръ признала, що послѣдними роками ѣздила частѣйше до Россіи, була и въ Петербургѣ и безъ достаточнои причины провела тамъ кôлька мѣсяцѣвъ, — за послѣднымъ разомъ повернула доперва въ маю 1881 а навѣть, якъ се въ пишôмъ мѣсци она говоритъ, доперва въ осени 1881.

Коли вже высше сказане кидае якусь своеродну тѣнь на панславистичнѣ тенденціи особъ зъ найблизшого окруженя Адольфа р. Добряньского, що не може не отбитись и на его особѣ, то еще яскравѣйше малюеся его постать, коли приглянутись особѣ его сына.

Мирославъ р. Добряньскій пôшовъ за прикладомъ свого отца въ политичныхъ поглядахъ и дѣяльности. Мимо свого образованя не гладае онъ и не знаходитъ примѣщеня въ своѣй отчинѣ — Угорщинѣ; бурливого характеру заходитъ съ угорскими гонведами въ суперечку и бôйку, — допускаеся при томъ злочинства образы насстату, опôсля въ Галичинѣ злочинства публичного насилія — за що бувъ потягненый до судовои отвѣчальности, въ конци ц. к. судъ въ Перемышли шукае его гончими листами, онъ утѣкае 2 або 3 роки тому назадъ — до Россіи. Адольфъ р. Добряньскій признае самъ, що онъ свого сына препоручивъ протекціи Побѣдоносцева, и тому то вилывови треба приписати, що Мирославъ Добряньскій, хочь чужинець, скоро займае тамъ значне становище. Онъ выступае въ Россіи напередъ яко публицистъ, отаеся звѣстнымъ яко сотрудникъ панславистичныхъ часописей, удержуе тяглу связь съ своими знакомыми, якъ съ о. Раковскимъ и др., а вже р. 1880 починае звертатися до тутешныхъ проводирѣвъ панславизму, якъ до Венедикта Площаньского.

Его погляды и его тамошну дѣяльность, можна пôзнати зъ двохъ его листôвъ до Венедикта Площаньского, найденыхъ у его послѣдного, хочь они въ цѣлости осторожно писанѣ. Въ листѣ зъ 13. червня 1880 признаеся Мир. Добр. що есть членомъ и горячимъ прихильникомъ славяновильского комитету въ Петербургѣ, до котрого належитъ и Побѣдоносцевъ. Онъ высказує свое невдоволенье зъ направленя часописи „Востокъ", котра въ своѣй ненависти до славяновильскихъ кружкôвъ Россіи, хоче отъ нихъ отвернути симпатіи Галичины; Побѣдоносцевъ приданый для справы Галичанъ и есть готовъ повести сю справу къ цѣлковитому вдоволеню славяновилôвъ. Треба, щобы Площаньскій наклонивъ своихъ землякôвъ въ Холмщинѣ, приступити до сего „славяновильского комитету". Въ листѣ зъ 23. листопада 1880 высказує Мирославъ Добряньскій, що его програмою есть передовсѣмъ боронити въ россійской печати и въ товариствѣ справы угорскихъ Русиновъ; а попри томъ такожь и галицко-руского народа (котрѣ мають своихъ органомъ „Слово") и то на пôдставѣ информацій, якѣ ему буде подавати Площаньскій; выказує дальше, що онъ яко членъ славяновильского комитету въ Петербургѣ мае тамъ реферать запомогъ для галицкихъ часописей. Дальше выходитъ ясно зъ кореспонденційнои карты, знайденои у о. Ивана Раковского (звѣстного угорского панслависта), а такожь зъ листôвъ Мирослава Добряньского, зъ 25 грудня 1880, 8 жовтня 1881, 4 листопада 1881, дальше зъ листу Александра Митрака до о. Раковского зъ 17 сѣчня 1882., що Мирославъ Добряньскій, яко членъ славяновильского комитету въ Петербургѣ, готовъ постаратися о запомоги для товариства св. Василія въ Унгварѣ, и для поодинокихъ особъ, и що тѣ запомоги будутъ пересылатися въ найбôльшôй тайнѣ черезъ его сестру Ольгу Грабаръ до довѣренной особы, котру въ своѣмъ часѣ означится. Рôкъ або пôвтора року тому, якъ Мирославъ Добряньскій зоставъ колежскимъ секретаремъ въ цѣс. россійск. министерствѣ внутрішнихъ справъ („по особымъ порученіямъ") и на томъ становищу получали, мабуть значно, его матеріяльнѣ отношеня, бо онъ присылае грошей запомоги своѣй сестрѣ, Ольгѣ Грабаръ, и своему братови, Борисови Добряньскому, обѣцюе и на дальше присылати, замешкує виллю близь Петербурга, и отбуває въ конець великѣ подорожи.

Що его нове становище есть значне, видко зъ того, що онъ дня 4 лютого 1882 листовно просить одну тутешну польску редакцію, щобы пересылала ему правильно свою часопись на руки генералгубернатора въ Кіевѣ, Дрентелена. Вже те его урядове становище мусѣло надати его заходамъ яко члена славяновильского комитета въ Ст. Петербургѣ бôльше ваги, а объяснь его дѣяльности, якъ понизше тутъ представится, скрѣплять еще больше пôдозрѣнье, що Мирославъ Добряньскій на своѣй послѣдной подорожи, якъ и въ загалѣ въ послѣднихъ часахъ выступавъ яко высланникъ сего панславистичного комитету. Не зважаючи на пущеный противъ нему гончій листъ, появляеся Мирославъ р. Добряньскій вже р. 1880 въ домѣ своихъ родичѣвъ въ Чертежи, где съ нимъ познакомлюеся Осипъ Марковъ, котрого запросивъ тамъ зять Адольфа р. Добряньского, Юліянъ Гервецкій.

Венедиктъ Площаньскій впрадѣ выпираеся, що онъ въ р. 1880 знавъ вже Мирослава Добряньского, але коли пригадаемо собѣ повысше наведенѣ два листы и замѣтку въ листѣ зъ 13 червня 1880 „що се повѣдомленье есть тайне," то здаеся майже певнымъ, що Мирославъ Добряньскій вже передъ тымъ бувъ во Львовѣ и зносився съ Площаньскимъ.

Въ наслѣдство сеи стрѣчи, котрои подробности, якъ такожь подробности тогдѣшнои дѣяльности Мирослава Добряньского не могли бути сконстатованѣ, здаеся почавъ Осипъ Марковъ съ двохъ 1. сѣчня 1881. выдавати нову руску часопись „Проломъ", котра, коли не острѣйше, то певно не згôднѣйше пропагує россійскѣ панславизмъ.

Въ р. 1881 появляеся Мирославъ р. Добряньскій знову въ Австріи. Хочь о. Иванъ Наумовичъ зъ Сколату (близько россійскои границѣ) зъ початку рѣшучо запирався особистого знакомства и переписки съ Мирославомъ Добряньскимъ, то однако зъ зознанъ Осипа Маркова выйшло на яву, що Мирославъ Добряньскій въ своѣй подорожи вступавъ и до Сколата, отѣздавъ тамъ о. Ивана Наумовича, оттакъ що сей послѣдный писавъ о тôмъ до Осипа Маркова и замѣтивъ, що онъ есть дуже зъобовязаный Мирославови за якусь стипендію, котру сей выробивъ для его молодшого сына (Володимира Наумовича).

Доперва пôдъ напоромъ сихъ открытъ, вызнавъ о. Иванъ Наумовичъ протоколярно 7. марця 1882., що Мирославъ Добряньскій въ лѣтѣ 1881 р. въ часѣ, коли Володимиръ Наумовичъ еще въ Сколатѣ пробувавъ (отже въ липню 1881, пôдчасъ своеи першои подорожи) отѣздавъ его особисто въ Сколатѣ — якъ каже, тôлько въ тôй цѣли, щобы наклонити о. Ивана Наумовича до выслѣджуваня и наглядуваня нигилистôвъ и ихъ заходôвъ и змагань въ тôмъ краю — хочь такихъ нигилистôвъ, якъ самъ о. Иванъ Наумовичъ признае, тутъ зовсѣмъ не було; що Мирославъ Добряньскій просивъ его тогды зъ боязни передъ терроризмомъ нигилистôвъ держати въ якъ найбôльшôй тайнѣ сей цѣлый розговоръ и се его пôсланництво — и що лише для того о. Наумовичъ ажь до сеи хвилѣ о тôй стрѣчѣ мовчавъ. Забавивши кôлька годинъ, и не бачившися навѣть съ Володимиромъ Наумовичемъ, мавъ Мирославъ Добряньскій оттакъ отѣхати зъ Сколата.

Зъ отои выразнои Мирослава Добряньского при конци липня 1881 во Львовѣ; — Осипъ Марковъ промовчавъ зъ початку сю обставину, доперва коли у Изидора Трембицкого въ Коломыѣ знайдено кореспонденційну карту, котру писавъ Осипъ Марковъ 27. липня 1881 до него, и въ котрôй онъ именемъ Мирослава Добряньского завзывае Изидора Трембицкого, щобы сей въ дуже важнôй справѣ, поспѣшнымъ потягомъ пріѣхавъ безъ проволоки до Львова на розговоръ, а кошта подорожи ему звернутся — доперва тогды признавъ Осипъ Марковъ ту обставину и сказавъ, що уложена конференція не отбулася и що Мирославъ Добряньскій отъѣхавъ заразъ до Чертежа.

Въ Чертежи заставъ Мирославъ Добряньскій кромѣ Адольфа Добряньского и Ольги Грабаръ еще свого шваграа Антона Будиловича (що стверджаеся его листомъ до Маркова ч. 28). Свое пробуванье въ Чертежи уживъ Мирославъ Добряньскій до того, щобы зноситися зô всѣма своими знакомыми въ Угорщинѣ, що стверджуеся карткою кореспонденційною, знайденою у о. Ивана Раковского и зôзнаними поодинокихъ свѣдокôвъ; свѣдокъ Geza de Mocsary иже навѣть, що онъ пробовавъ и его наклонити глядати за нигилистами и соціялистами въ Угорщинѣ и подавати ему вѣсти о осягненыхъ высѣдахъ за посередництвомъ Ольги Грабаръ, щобы пряма переписка не звернула уваги. Тутъ въ Чертежи отже уложено здаеся предприятье головнои зрады.

Въ вересню 1881. р. являеся и Осипъ Марковъ, а такожь и Володимиръ Наумовичъ, имовѣрно яко отпоручникъ свого отца о. Ивана Наумовича, въ Чертежи въ домѣ Адольфа Добряньского, на довшій часъ — въ гостину. Хотя Осипъ Марковъ отпирае отъ себе всякѣ звязи змѣрнои до головнои зрады (hochverrätherische Verbindungen), то однакъ неможе онъ заперечити, що мисія Мирослава Добряньского мала рѣшучо политичну цѣху и цѣль. Онъ признае, що Мирославъ Добряньскій выказавъ тамъ пôдозрѣнье, бутьтобы въ Галичинѣ крыются россійскѣ нигилисты, котрѣ зъ отси переходятъ до Россіи; що онъ проте и Маркова просивъ глядати тутъ въ краю за нигилистами и повѣдомляти его о высѣдахъ; — що въ конци Мирославъ Добряньскій заявивъ готовôсть выплатити заразъ напередъ зъ горы Маркову грошеву запомогу, що се зачудовало Маркова, а мисія Мирослава Добряньского выдалась ему пôдозрѣлою и длятого не хотѣвъ онъ входити въ жадни близшѣ зношеня съ Мирославомъ Добряньскимъ.

Володимиръ Наумовичъ, котрый вже отбувъ одну часть наукъ въ Москвѣ за покровительствомъ о. Володимира Терлецкого и княгинѣ Катерины Черкасской, и остаточно рѣшився обôбрати карієру россійскои дипломаціи, признавъ заразъ зъ початку, що въ Чертежи стрѣтився бувъ съ Мирославомъ Добряньскимъ, але перечивъ всяку дальшу съ нимъ связь и переписку.

Доперва пôдъ напоромъ знайденого при ревизіи матеріялу доводового признае, що Мирославъ Добряньскій намовивъ его въ Чертежи за мѣсячне вынадгородженье 50 рублѣвъ доносити ему о змаганяхъ нигилистôвъ и соціялистôвъ. Признавъ дальше, що зъ Вѣдня писавъ

Пчт. Библіотека ц. к. Университета
(екз. обовязковый)

до Мирослава Добряньского, — що бувъ посередникомъ въ переписцѣ Мирослава Добряньского съ Ольгою Грабаръ, Денисомъ Кулачковскимъ и другими, и що достанъ гонораръ за 3 мѣсяцѣ (вересень, жовтень, листопадъ 1881) по 50 рублѣвъ; бнъ каже, що се все дѣлавъ бнъ въ найбольшой тайнѣ навѣть передъ своимъ отцемъ, бо завязався до того словомъ чести передъ Мирославомъ Добряньскимъ. Мирославъ Добряньскій явився опісля въ Вѣдни, въ вересню 1881 року. Тутъ сходится бнъ съ своимъ давнымъ товаришемъ, медикомъ Милославомъ Франчисци, и якъ видко зъ заявленя Милослава Франчисци, и зъ кореспонденцій, знайденыхъ у него, замовляе и его на агента до выслѣдженя нигилистичныхъ змагань и посередництва въ переписцѣ. Франчисци повѣдомляе его въ тыхъ справахъ 2 чи 3 разбнъ, посылае ему одну кореспонденцію зъ Угорщины, и одну кореспонденцію Изидора Трембицкого зъ Коломыѣ; та признае наконець, що така переписка крутою дорогою выдалася и ему самому подозрѣлою, хочь ей содержанье було ему не звѣстне.

Зъ того, що высказавъ Володимиръ Наумовичь и зъ листу, котрый до него писавъ бувъ Мирославъ Добряньскій dtto Петербургъ 14. жовтня 1881., выходитъ, що той послѣдный мавъ въ Вѣдни еще другого, такъ само якъ Володимиръ Наумовичь, платного агента, именемъ Ряшевского, и що ему посылавъ грошѣ.

Слѣдство выказало, що Мирославъ Добряньскій бувъ и въ Краковѣ; Денисъ Кулачковскій каже, що бнъ его отвиджувавъ въ лѣтѣ 1881. въ Краковѣ и що его просивъ о тѣ числа тамошныхъ газетъ, именно „Czas-у", котрѣ писали о краковскомъ процесѣ соціялистовъ. Кулачковскій приобѣцявъ се, але не додержавъ обѣцянки помимо письменного упомненя отъ Мир. Добр. Съ концемъ вересня 1881 бувъ Мирославъ Добряньскій во Львовѣ и хочь Адольфъ Добряньскій утверджуе, що бнъ (Мир.) тутъ лише колька годинъ забавивъ, щобы съ нимъ попращатися, то однако выходитъ зъ зознань поодинокихъ свѣдковъ, що Мирославъ Добряньскій бувавъ съ визитами во Львовѣ по части въ товариствѣ свого отця, по части самъ, у значнѣйшихъ личностей рускои народности и старався завязати съ ними знакомство.

Оттакъ вырынае Мирославъ Добряньскій на своѣй таемничой подорожи черезъ Австрію — въ Черновцяхъ.

Хочь о. Миколай Огоновскій зъ початку заперечувавъ всяке знакомство и всяку переписку съ Мирославомъ Добряньскимъ, — то въ концѣ признавъ, що Мирославъ Добряньскій, хочь нѣбыто до того часу ему зовсѣмъ незнакомый, выглядавъ его 2 жовтня 1881, представився ему яко членъ академичного товариства „Кружокъ" во Львовѣ, и о нѣчѣмъ больше не згадуючи просивъ, щобы показати ему особливости мѣста Черновцѣ. Коли однакъ о. Миколай Огоновскій случайно не мавъ часу и отказався отъ сего, то бнъ попрощався и больше не прійшовъ.

Зъ того, що познѣйше прійде, побачимо, що се оправданьеся о. М. Огоновского есть ложне, и що его зношеня съ Мирославомъ Добряньскимъ представляются также яко панславистична агитація.

Зъ Черновець ѣде Мирос. Добряньскій до Коломыѣ, являеся напередъ въ друкарнѣ Михаила Бѣлоуса, а оттакъ удаеся до Изидора Трембицкого. Въ неприсутности Из. Трембицкого каже бнъ его жѣнцѣ, що прибувае зъ Вѣдня и мае съ нимъ въ важной справѣ поговорити; — лишае отъ Осипа Маркова запечатаный билетъ, загадочного содержаня, съ 5 зр. и съ препорученьемъ, щобы И. Трембицкій заразъ прибувъ желѣзницею до Станиславова и глядавъ его тамъ на дворци желѣзницѣ. И. Трембицкій мовчитъ зъ початку навѣть передъ своею жѣнкою о цѣли сеи подорожи, — але въ концѣ признае, що бнъ повинувався заразъ сему таемничому и на кождый случай незвычайному завозваню, що товаришивъ Мир. Добряньскому въ подорожи зъ Станиславова до Львова, що М. Добряньскій зробивъ и его также агентомъ для выслѣджуваня нигилистовъ, и що заразъ тогды кромѣ сихъ 5 зр. доставъ еще 20 зр. яко зворотъ коштовъ подорожи. Познѣйше доставъ бнъ отъ Ольги Грабаръ за нѣчо незначучй, нигилистичныхъ змагань дотычачй а черезъ Милослава Франчисци пересыланй листы, — за падолистъ 1881 еще 25 зр. — и поквитовавъ Франчисці'ому ихъ одержанье.

М. Добряньскій бувъ и въ Станиславовѣ, зойшовся тутъ съ Аполлономъ Ничаемъ, до чого сей въ концѣ признався, и вызнае, що М. Добр. также поставивъ его платнымъ агентомъ до выслѣдженя нигилистовъ, та що бнъ (Ничай) писавъ опісля въ той справѣ до Мир. Добр. на руки Ольги Грабаръ. Адольфъ Добряньскій и Ольга Грабаръ вправдѣ кажутъ, що цѣла ѣзда Мир. Добряньского, его больше якъ двомѣсячне пробуванье въ Австріи, его цѣла подорожь по Австріи, була чисто приватного характеру. Але неправду сего доказуютъ зознаня Осипа Маркова, о. Ивана Наумовича, Володимира Наумовича, Аполлона Ничая, Изидора Трембицкого, Милослава Франчисци и Géza de Mocsary, бо всѣ они що найменше о сколько приписуютъ Мир. Добряньскому политичну мисію, що подаютъ за его задачу выслѣджувати нигилистовъ и соціялистовъ. Що однакъ таке оправданье есть ложне, видко вже зъ того, що Мир. Добряньскій не бувбы за для такои цѣли поднимався такъ далекои и коштовнои подорожи, тративъ только часу, выдававъ такй великй грошѣ, не бувбы удержувавъ такъ богато платныхъ, потайныхъ агентовъ; тымъ больше, що въ Австріи, именно же въ сторонахъ, для котрыхъ тѣ агенты були нанятй (якъ Скалатъ, Станиславовъ и повновча Угорщина) зовсѣмъ нема нигилистовъ взглядно соціялистовъ, бодай не розвинули они тамъ жадной акціи. Не заходила отже зовсѣмъ потреба такъ скомплікованого тайного апарату агентовъ, тайного посередництва въ переписцѣ, не було потреба такъ великихъ коштовъ, щобы выслѣджувати соціялистовъ и нигилистовъ въ Скалатѣ и Черновцяхъ. Если отже не зовсѣмъ выдумане, то бодай що найменше дуже подрядной ваги есть то, чимъ закрываются обжалованй для своеи обороны. Вже та обставина, що всѣ обжалованй зъ початку выпираются своихъ зношень съ Мир. Добряньскимъ, и доперва ажь по довшомъ слѣдствѣ до того признаются, стверджуе подозрѣнье, що Мир. Добряньскій и тѣ его потайнй агенты мали далеко важнѣйшй панславистичнй цѣли на оцѣ, тымъ больше, коли увзглядимо зъ одной стороны видне становище и панславистичнй тенденціи Мир. Добряньского, а зъ другои стороны ихъ власный панславистичный настрой и ихъ дотеперѣшну дѣяльность.

Хочь о. Иванъ Наумовичь и Вол. Наумовичь подаютъ, що ихъ зносины съ Мир. Добряньскимъ лише длятого мусѣли бути удержуванй въ тайнѣ, щобы сей послѣдный бувъ особисто безпечный передъ тероризмомъ якихсь нигилистовъ, то се есть лише незручнымъ выкрутомъ. Вол. Наумовичь каже, що его отець нѣчо не знавъ о томъ, за що бнъ достававъ мѣсячно по 50 рублѣвъ отъ Мир. Добряньского — а о. Иванъ Наумовичь подае знову, що чувъ отъ Волод. Наумовича, що се достае бнъ яко гонораръ за дописи до часописей.

Выслѣджено, що Вол. Наумовичь, котрый мавъ способность вже въ вересню 1881 въ Чертежи, а передъ тымъ еще въ Москвѣ познакомитися съ панславистичными идеями — бувъ въ посѣданю, кромѣ другихъ такого рода кореспонденцій, дуже революційнои и головно-здрадничои поемы „Пророкъ"; выслѣджено дальше, що бнъ одержавъ межи 31 жовтнемъ а 19 груднемъ 1881 въ Вѣдни 10 рекомендованыхъ листовъ зъ Петербурга; бнъ самъ зознавъ, що выславъ колька кореспонденцій до Мир. Добряньского (одну навѣть черезъ посередника Н. Андрієвича въ Варшавѣ), що доставъ колька листовъ до передачи для Ольги Грабаровои, для Дениса Кулачковского, а также на отворотъ колька листовъ Мир. Добряньского за посередництвомъ Ольги Грабаровои.

Все те вже само собою доказуе, що цѣла та переписка велася тайно, що отже ей содержанье було карыдостойне. Се почутье карыдостойности такои переписки и ей содержаня объявлялося въ листѣ Мир. Добряньского зъ 26 сѣчня 1881 писанôмъ до Вол. Наумовича. Въ сѣмъ листѣ выказуе Мир. Добряньскій свое занепокоенье задля непевности що до одержаня двохъ листовъ и замѣчае, що также листъ зъ Варшавы не цѣлкомъ его заспокоивъ.

Сей листъ есть черезъ скороченя и мистичный способъ писаня дуже загадочный и подозрѣлый; Вол. Наумовичь признае се самъ, але не въ силѣ его отгадати, и каже, що бнъ самъ его не розумѣе.

Повысше подозрѣнье еще больше стверджае ся, коли оттакъ еще зважимо, що Мир. Добряньскій въ своѣмъ листѣ зъ 14. Жовтня 1881. его взывае, щобы служивъ ему по змозѣ якъ найлучше и робитъ ему за те надѣю на дуже свѣтлу будучность; коли дальше увзглядним, що сей (В. Наум.) справдѣ могъ въ Вѣдни межи славяньскою молодежею академичною — а на вакаціяхъ на селѣ въ Скалатѣ отдати гдеякй услуги обжалованымъ и Мир. Добряньскому; коли звернемо увагу на то, що его власнй концепты кореспонденцій на то указуютъ, що бнъ справдѣ подававъ вѣдомости о тутешныхъ отношеняхъ, котрй стоятъ въ звязи съ россійскими справами; — то высказане подозрѣнье еще больше скрѣпляеся.

Що до о. Миколая Огоновского, — то передовсѣмъ треба зазначити, що бнъ есть, якъ се и Евгеній Желеховскій (Д. 106) посвѣдчае, руссофиломъ, — що се свое переконанье заявивъ яко редакторъ рускои часописи „Родимый Листокъ", отворивъ стовпцѣ своеи часописи наскрозь панславистично успособленому о. Ивану Наумовичу, що также переписувався съ Осипомъ Марковымъ, и що одержавъ для своеи часописи почтовый дебитъ до Россіи, — певно лише задля сихъ своихъ змагань. Его отже знали певно яко такого и поручили Мир. Добряньскому, — такъ що сей предпринявъ нарочно подорожь до Черновець, щобы съ нимъ лично зойтися. А що о. Миколай Огоновскій дае теперь дотычно побуту Мир. Добряньского въ Черновцяхъ таке неимовѣрне поясненье, то чинитъ бнъ се певно лише въ почутю своеи вины. Коли дальше зважимо, що бнъ зразу зовсѣмъ не признавався до знакомства и переписки съ Мир. Добряньскимъ и Ольгою Грабаръ, — а опісля только признавъ, що доставъ два листы буцѣмто съ повѣдомленьемъ о почтовомъ дебитѣ; коли зважимо, що противно найшлося у Ольги Грабаръ 6 рецепісовъ на рекомендованй листы, высланй отъ нея до о. Миколая Огоновского 19. Листопада, 22. Листопада, 16. Грудня р. 1881. и 6. Сѣчня, 8. Сѣчня, 13. Сѣчня р. 1882., а котрй бнъ, якъ стверджуе ц. к. урядъ почтовый въ Черновцяхъ, дѣйстно одержавъ, що о. Огоновскій не може анѣ сеи суперечности, анѣ цѣли и содержаня такъ живои переписки пояснити: — то стверджуеся подозрѣнье, що о. Огоновскій въ порозумѣню съ Мир. Добряньскимъ и Ольгою Грабаръ удержувавъ съ сею послѣдною переписку, головно-здрадничу, за чимъ промавляе и та обставина, що при ревизіи не знайдено нѣ одного зъ тыхъ листовъ, що прежде мусѣлобъ було наступити, колибъ ихъ содержанье було невинне; впрочѣмъ тѣ листы мусѣли певно бути важнй, скоро були рекомендованй. Рѣшучого же доказу достарчуютъ: листъ Мир. Добряньского до Ольги Грабаръ зъ 23. Грудня 1881. и 5. Сѣчня 1882., а также и зъ 24. Грудня 1881., въ котрой бнъ ся просить „вытяти долученый листъ и переслати его до Черновець" — бо хотя имя о. Огоновского тамъ не згадуеся, але по томъ, зъ высше сказаного, та зъ взгляду на тыхъ 6 рецепісовъ, годѣ сумнѣватися, що й сей листъ бувъ для него призначеный — тымъ больше, що після знайденого у Ольги Грабаръ рецепису она дѣйстно 6. Сѣчня 1872. якійсь листъ до о. Огоновского выслала.

Що до Изидора Трембицкого, то фактомъ самымъ признанй, стверджаютъ подозрѣнье, що бнъ удержувавъ потайну, карыдостойну, переписку съ Мир. Добряньскимъ. Се подозрѣнье стверджуеся ще больше, коли зважимо, що бнъ після зознаня свѣдковъ, Миколая Чернишева и Антона Голлендера, выступавъ яко явный панславистъ, редагувавъ въ томъ направленю свою часопись „Пріятель дѣтей" и доставъ зъ тои причины также почтовый дебитъ до Россіи, дальше, що се бувъ бнъ, котрого запросивъ Осипъ Марковъ вже 27. Липця 1881. на важнй нарады съ Мир. Добряньскимъ. Коли у него въ дома отбувалася ревизія, хотѣвъ бнъ сховати книжочку, въ котрой були записанй адресы Ольги Грабаръ, о. Евгенія Андрейчука, Милослава Франчисци и якогось Зосимовича Якова въ Петербурзѣ; еще въ р. 1880. достававъ бнъ, після зознаня Петра Ниновского грошей запомоги отъ Леонтіевои-Левицкои зъ Варшавы для сего послѣдного, и пересылавъ ихъ въ найстрожшой тайнѣ Ниновскому; а сейчасъ по отбувшойся у него ревизіи писавъ бнъ до Осипа Маркова о томъ замѣчаючи: „що не знайдено у него жадныхъ листовъ зъ Россіи". Се все еще больше стверджае згадане подозрѣнье.

Противъ обжалованого Аполлона Ничая говоритъ то, що, якъ бнъ самъ зознавъ, зносився съ Мир. Добряньскимъ, що принявся подавати ему за грошѣ, яко его агентъ, вѣсти, що дѣйстно 9. Листопада и 13. Сѣчня 1882. Ольга Грабаръ выслала до него листы, надойшовшй для него отъ Мир. Добряньского, якъ посвѣдчуютъ и листы сего послѣдного зъ 30. Грудня и 24. Грудня 1881.; — що бнъ самъ называе свое отношенье до М. Добряньского и его переписку подозрѣлою, та що бнъ загально ославленый панславистъ.

Коли повысше наведенй обставины сполучимо съ доказаною мисією Мир. Добряньского, и съ дѣяльностею прочихъ обжалованыхъ и ихъ наконечными цѣлями представляючими сущность головнои здрады, то показуеся оправданымъ подозрѣнье, що тѣ тайнй агенты, позысканй безпосередно Мир. Добряньскимъ для кары достойного предпринятя, агитували тутъ въ краю, кождый въ своѣмъ суспольнымъ кружку, словомъ и письмомъ, въ дусѣ панславистичныхъ тенденцій, одержували въ томъ направленю информаціи и директивы отъ Мир. Добряньского, доносили ему тайною дорогою и переважно за грошѣ о успѣху своеи пропаганды, и ширили такимъ чиномъ головно-здрадничу панславистичну пропаганду, до чого мали достаточну способность, именно о. Наумовичь, о. Огоновскій, Трембицкій и Ничай яко редакторы рускихъ часописей — два перший также еще яко священики, Ничай же яко настоятель бурсы въ Станиславовѣ — а въ концѣ и Володимиръ Наумовичь яко академикъ, межи селяньствомъ, одною частею интелигенціи и школьною молодежею.

Ad II.

Коли Мирославъ Добряньскій еще въ Чертежи пробувавъ, опускае Адольфъ Добряньскій вже въ початку вересня 1881. свое стале мешканье въ Чертежи и переселюеся до Львова.

Се сталося такъ дуже скоро, що бнъ мусѣвъ якійсь часъ мешкати у свого зятя Юліяна Геровского и доперва 15. вересня 1881 вынайнявъ собѣ мешканье — где отъ конця жовтня 1881 его донька Ольга Грабаръ съ нимъ замешкала. Зъ его листу dtto Львовъ 4/11 1881 писаного до жѣнки Елеоноры въ Чертежи, видко, що бнъ выѣхавъ зъ Чертежа, неупорядкувавши навѣть, якъ слѣдъ, своихъ домовыхъ и господарскихъ справъ, и лишивъ се упорядкованье вже на свою жѣнку, а навѣть мусѣвъ познѣйше ѣздити еще два разбнъ зо Львова до Чертежа, щобы остаточно се до ладу довести.

А. Добряньскій посѣдае маетокъ Чертежъ съ просторыми приналежностями — бнъ веде тамъ господарство на свою руку, — та признае, що приходивъ неразъ съ тымъ маеткомъ у грошевй клопоты.

Коли се зважимо та увзглядним, що постойне житье во Львовѣ получене съ великими выдатками, — то такъ нагла перемѣна мешканя выкликуе велике подозрѣнье.

А. Добряньскій розумѣе досяглость того, и поясняе се заразъ при переслуханю тымъ, що бнъ хотѣвъ на старости лѣтъ ухилитись отъ численныхъ, томлячихъ, та дорогихъ гостинъ сусѣдовъ въ Чертежи, а ту во Львовѣ вести спокойне житье и бути близше своеи доньки Алексіи Геровскои.

Але се поясненье стоитъ въ суперечности съ тою обстановою, котру бнъ самъ зознавъ и потвердили всѣ обжалованй и свѣдки, що бнъ сейчасъ по своѣмъ пріѣздѣ, коли еще мешкавъ у Юліяна Геровского, найчастѣйше въ ордерахъ, отвѣдувавъ всѣхъ значнѣйшихъ, бодай лише своимъ становищемъ звѣстныхъ людей рускои народности, що отдавали ихъ знаты, щобы лише удержати отчужность съ ними.

Якъ же погодити его повысше поясненье съ тою обстановою, що его выбирають головою „Руского Касина" во Львовѣ, що бувають у него Марковъ, Венедиктъ Площаньскій, Володимиръ Наумовичь, — навѣть три разы о. Иванъ Наумовичь зъ Скалату — россійскій панславистичный высланникъ Иванъ Соколовъ и Иванъ Палимовъ, — що навѣть молодый студентъ Василь Лагоя 2 разы бувъ въ его домѣ; — тымъ больше, що тяжко знайти причины, оправдуючои всѣ тѣ визиты?

Зъ того, що до теперь сказано, съ увзглядненьемъ того, що саме въ его домѣ концентрувалася вся переписка обжалованыхъ и ихъ мужѣвъ довѣря, выходитъ, що бнъ, щобъ такъ сказати, ставъ осередкомъ инаугурованои агитаціи, и бувъ для нея покрывакомъ и сильною обдорою. — Въ слѣдуючомъ еще больше оправдуеся се сказанье.

А. Добряньскій входитъ сейчасъ въ живе отношеня съ редакторами Венедиктомъ Площаньскимъ и Осипомъ Марковымъ, котрыхъ особистй политичнй погляды объявленй въ редагованыхъ ними часописяхъ „Слово" и „Проломъ", безперечно мають панславистичну цѣху.

Хочь А. Добряньскій перечитъ, щобы бнъ мавъ особистый вплывъ на тѣ та другѣ часописи, и щобы удѣлявъ имъ директивы, а только зознае, що подпомагавъ рускѣ, во Львовѣ выходячѣ часописи дописами, то однакъ зъ зознань Осипа Маркова выходитъ, що А. Добряньскій въ той цѣли пріѣхавъ до Львова, щобы станути на чолѣ руского сторонництва, привести въ дѣло фузію рускихъ часописей; заснувати на ихъ мѣсце одну часопись и такъ надати руской прасѣ одно направленье.

Венедиктъ Площаньскій замѣчае до того, що появленье А. Добряньского во Львовѣ выкликало надѣѣ, що бнъ возьме справы Русиновъ въ свои руки, и поведе ихъ після своеи програмы.

Тѣ заявленя мають, здаеся, дальше йдуче значенье, — а именно що А. Добряньскій первый своѣй дотеперѣшной панславистичной дѣяльности, хотѣвъ надати руской руссофильской прасѣ ондатнѣйше панславистичне направленье.

Площаньскій зознае се посередно говорячи, що сторонництво Адольфа Добряньского, до котрого належитъ Марковъ, дальше йшло у своихъ національныхъ жаданяхъ, якъ Площаньскій.

Та цѣль мала передъ всѣмъ приготовитися тымъ, що черезъ вплывъ А. Добряньского, а посередництво Ольги Грабаръ и М. Добряньского постаранося о почтовый дебитъ для руссофильскихъ панславистичныхъ часописей, якъ „Проломъ", „Наука", „Вѣче", „Родимый Листокъ", „Приятель дѣтей" и др.

Хочь Осипъ Марковъ каже, що бнъ вже передъ тымъ лично довѣдувався у Антона Будзиновича, чи и въ якій способъ можнабы достати почтовый дебитъ въ Россію для „Пролома" — то всежь таки признае въ концѣ, що А. Добряньскій въ листопадѣ 1881 р. велѣвъ ему постаратися о поодинокй рочники сихъ часописей, одославъ ихъ опісля до Побѣдоносцева, и що дальше признае посередництвомъ Мирослава Добряньского симъ часописямъ почтовый дебитъ. Дотичаще сего распорядженье россійскои власти показувавъ ему Адольфъ Добряньскій, а Ольга Грабаръ повѣдомила о томъ всѣмъ редакторовъ.

Помимо того зознаня каже А. Добряньскій, що о томъ всѣмъ нѣчого не знае, и тымъ самымъ скрѣпляе подозрѣнье, що та дѣяльность була въ звязи съ якимсь кары достойнымъ предприятствомъ.

Часописи, для котрыхъ постаранося о почтовый дебитъ, суть всѣ редагованй въ дусѣ панславистичномъ, а щобы въ нихъ тѣ змагаля въ дальшихъ наслѣдствахъ еще острѣйше могли визначитись — то треба имъ було не лише грошевои подмоги черезъ збольшенье числа предплатниковъ, але и моральнои подмоги отъ панславистичныхъ кружковъ въ Россіи о столько, щобъ тѣ послѣднй переконалися о прихильныхъ имъ тенденціяхъ сихъ часописей, — мали вѣдомость о поступахъ панславистичнои пропаганды въ Австріи, и щобы були заохочей до дальшои самостойнои дѣяльности въ дусѣ панславизму.

А. Добряньскій, припертый до стѣны зознанями Осипа Маркова и Венедикта Площаньского, признаеся въ концѣ, що бнъ хотѣвъ свою присутность во Львовѣ до того ужити, щобы обутешнй, ворожо противъ себе стоячй сторонництва, украинофилѣвъ и руссофилѣвъ, злучити, — роздробленье силъ народныхъ усунути, и поминаючи всяку высоку политику, черезъ усуненье спорбвъ языковыхъ скрѣпити моральный и національный розвой народа; та що его заходы въ томъ направленю розбилися.

А хочь анѣ Марковъ анѣ Площаньскій не хотятъ приписувати А. Добряньскому дальше йдучои дѣяльности въ томъ направленю, то всежь признае Площаньскій, що А. Добряньскій съ часомъ выкликавъ недовѣріе черезъ усилованье впровадити въ уживанье языкъ церковный.

Вже та обставина въ звязи съ минувшостею А. Добряньского вказуе на то, що бнъ уживавъ народне сполучене (згоду) лише яко средство до скрѣпленя панславистичнои пропаганды.

Вже повысше згадано, що Венедиктъ Площаньскій яко головный редакторъ часописи „Слово" отъ р. 1866 надавъ ей рѣшучо панславистичне направленье.

Тутъ относимось до выходовъ артикулу, помѣщеного въ 4. ч. „Сіона" зъ р. 1880 якъ и до перепечатаной тамъ дописи „Московскихъ Вѣдомостей" (о котрои авторство обвиняеся Площань-

...ній) — а при тѣмъ зазначуємо съ притискомъ, що ми ніяко поступованье Площаньского — его мотивовъ — выкликує не мало обдорѣнье, що бы ему нашлося съ панславистичными идеями и интригами.“

Въ листу другомъ Вашкова писаного въ р. 1870 до Площаньского видко, що Площаньскій (а такожь и Марковъ) вже тогды належали до тайного панславистичного комитету для Славянъ изъ Россіи и Германіи. Нимъ редигована часопись „Слово“ заказала такъ въ языцѣ якъ въ ...ніи такъ русофильско-панславистичне ...ніе, що навѣть о. Наумовичъ въ листѣ до Ходовца пише: „Слово“ має свою исторію, ...ть страшнымъ оружіемъ противъ нашихъ ворогівъ.“

Отъ довшого часу ходили поголоски, що „Слово“ має зъ заграницѣ субвенцію, а за тымъ ...ніе и та обставина, що кошта выдавництва сего часописма суть о много большій, якъ ...ніе.

Відомость „Московскихъ Відомостей“ зъ р. 1880 стверджує се обдорѣнье.

Площаньскій признає въ кінци самъ, що ...ть стоялъ въ лиціи съ славянофильскимъ комитетомъ въ Кіевѣ, и пару лѣтъ тому назадъ добивавъ отъ того комитету 300 рублѣвъ рочно субвенціи, — а що обнаружилось для того лише за ...ніемъ ему ту законому, що въ прилюдной ...ніе ся якъ ему больше пошкодити, якъ поможе. Дальше принаде Площаньскій, що послѣдуючи часомъ листомъ черезъ Дра Ивана Добряньского, адвоката во Львовѣ 100 рублѣвъ ...ніе въ Хелму.

Площаньскій выслалъ до славянского комитета въ Москвѣ на имесь нарядне торжество ...ніе: „котра мала подати доказъ духовного единства съ великорусскимъ народомъ.“

Хочь какъ корреспонденціи не можутъ бути ...ніе точною обжалованя, то предсѣ се ...ніе изъ ева, що о. Иванъ Наумовичъ посылавъ ему листа до его часописи, пише: „сей ...ніе будо розкошленый, — се есть ударъ, ...ніе въ само серце Рима и Полякивъ — ...ніе тымъ тѣшитися — нашой ледно ...ніе Руси потребый такого рода гальванічной струй, щобы она воскресла.“

У листѣ, знайденой у Площаньского — ...ніе „Славянскій вопросъ,“ пишеть дѣйсный уступъ:

„Въ будуще утворимо велику славянську ...ніе — 120 милліоновъ Славянъ — съ сильною армією на ногахъ будемо ступати въ щасливу будучность; до того часу сьмо галузкою ...ніе зъ чужой руки. Нашимъ покликомъ есть ...ніе“ — смѣло наперед, где насъ сильна ...ніе.“

Не більше, два листы о. Емилія Левицкого ...ніе 31 грудня 1877 и зъ 31 грудня 1879 выслані ...ніе „Слова“ содержать такій уступы:

„Панки нарушили черезъ введенье церковного ...ніе свободу нашои совѣсти, — Россія стала ...ніе заграниці — галицка Русь була и буде ...ніе православною, „Слово“ мусить въ томъ ...ніе, щобы защѣплювало въ Русинѣ ...ніе и православне церкви, щобъ бувъ ...ніе, кортувуючися за россійску народность.“

Сему послѣднему зазыву послѣдувало „Слово“ ...ніе, бо уже Мирославъ Добряньскій признає ...ніе листѣ зъ дня 2 падолиста 1880, що ни...ніе галицко-русского (россійского) ...ніе суть въ „Словѣ“ заступлені.

Послѣдный доказъ того подають (кромѣ ...ніе) вголошені вступні артикулы ...ніе въ р. 1881 въ чч. 24, 33, 44, 45, 47, ...ніе 50, 52, 53, 54, 55, 58, 66, 103, 117, 133, ...ніе 137, 138, 142, а особливо въ ч. 134, въ ...ніе выказуєся панславистична програма ...ніе.

Аполонъ и Мирославъ Добряньскій найшли ...ніе въ Площаньскомъ, котрый яко секретарь ...ніе „руской“ и членъ „общества Качковского“ ...ніе руской интелигенціи видно займавъ стано...ніе, важне орудіе до своего здраднячого ...ніе.

Площаньскій бувъ предсѣ тымъ, що сто...ніе съ Антономъ Будиновичомъ и о. Володимиромъ Терлецкимъ зъ Житомера въ корреспонденціи и письмахъ; — бувъ намѣрявъ посѣтити о. ...ніе Терлецкого въ Житомири, — сего ...ніе, котрый въ своѣмъ листѣ до ...ніе Грабаръ (F. VII) зъ 17 (29) листопада ...ніе:

„Дикі Мадяры суть дикі люде — они не...ніе Россіянъ, бо существуютъ, що мусятъ ...ніе потонути въ славянскомъ мори; они хо...ніе зъ тѣмъ дентуити цѣлый свѣтъ противъ ...ніе, котрыбы съ ними самыми спра...ніе, жовъ съ карликами, — се суть ...ніе послѣдні судороги. Не только Ма...ніе, але и цѣла Австрія существуютъ лишь ...ніе, бо такъ Бисмаркъ и Германы хотятъ, — ...ніе, коли Бисмаркъ або его наслѣдникъ ...ніе свою руку на кѣменскіи провинціяхъ ...ніе, — тогды мусить Австрія розпастися.“

...ніе Бо до того лежимо, що звѣстна и дѣя...ніе о. Емилиянъ Леонтьева Левицка зъ Вар...ніе, и о. Володимиръ Терлецкій поддержували ...ніе Площаньского рѣжными газетными ...ніе, що Мирославъ Добряньскій въ сво...ніе листѣ до Ольги Грабаръ зъ 6 сѣчня 1882 ...ніе (VI) пишуть кмранно о програмѣ для ...ніе Площаньскому.

Такъ Ольга Марковъ пишеть, що Площаньскій ...ніе частѣйше до Россіи; въ кінци при...ніе о плянъ Площаньскій, що мимо прикрого ...ніе стану перезъ самымъ кінцемъ ...ніе року, въ грудню 1881, отбувъ дипломатичну подорожь черезъ Варшаву до Петербурга; ся дорога подала предметъ до корреспонденціи межи Ольгою Грабаръ, Антономъ Будиновичемъ, Лукою Цибыкомъ, о. Иваномъ Наумовичемъ, Осипомъ Марковымъ, Леонтьевою Левицкою, — и будитъ уже тымъ самымъ глубшій интересъ та подозрѣнье — тымъ больше, що такожь Адольфъ Добряньскій знавъ о подорожи, а навѣть передавъ Площаньскому листъ до Терлецкого въ Житомири.

Площаньскій конферувавъ въ Петербургѣ съ княземъ Вяземскимъ яко шефомъ россійского праховного департаменту, съ надпрокуроромъ гр. ориентальн. синода, а въ кінци съ Мирославомъ Добряньскимъ, — одержавъ отъ сего запомогу на покрытье коштовъ повороту, и признався, що мавъ гадку вернувши оголосити въ часописи „Слово“ пару артикуловъ, котрѣ бы злагоджували дражливость россійскихъ міродайныхъ круговъ.

Площаньскій старався вправдѣ закрыти сю подорожь рожными позорами — коли однакожь обымемо подъ розвагу, що предпринявъ бувъ сю подорожь сами въ такомъ часѣ, коли зрадничій предприятія обжалованыхъ уже розпочалися, коли и о. Иванъ Наумовичъ загадувавъ ще ѣхати въ Россію, щобы конферовати съ Мирославомъ Добряньскимъ о важныхъ предметахъ, — коли дальше знажимо, що дорога Площаньского тревала цѣлыхъ 2 тыждні, причину чого бувъ не може вытолковати, — то насувався подозрѣнье, що се подорожь и переговоры съ Мирославомъ Добряньскимъ, яко начальникомъ заговору, мали на цѣли, засягнути информаціи для дальшои панславистичнои пропаганды у жерела, то есть у Мирослава Добряньского и у тамошного панславистичного комитету, — роздобути грошей средства и субвенціи, щобы въ кінци при щоденныхъ зносинахъ съ Адольфомъ Добряньскимъ во Львовѣ выкористати повысшій информаціи въ часописи „Слово“.

Що се и дѣйсно сталося, доказуютъ наглядно высше наведені артикулы „Слова“, не згадуючи вже о дѣяльности Площаньского на поли церковнои пропаганды.

Въ подобный, еще навѣть выдатнѣйшій способъ заявлявъ Осипъ Марковъ свою дѣяльность.

Осипъ Марковъ вступивъ по укінченю науки — въ недостатку всякого удержаня — еще передъ 10 роками на поле публицистики яко сотрудникъ „Слова“.

Якъ зъ одной стороны тревалый особистый опытъ головного редактора Площаньского, и цѣле направленье сеи часописи не могли не зробити своего впечатлѣня на молодечу душу Маркова, такъ знова зъ другои стороны зъумѣвъ безъ сумнѣву не одинъ артикулъ Маркова умѣщеный въ „Словѣ“ посунути панславистичну тенденцію тои часописи еще дальше.

Площаньскій самъ замѣтивъ, що Марковъ пошовъ въ томъ направленю дальше, — що бувъ робивъ закиды „Слову“, що оно все еще за слабо выступає, — и що въ кінци Марковъ его задлятого покинувъ, щобъ основати нову часопись „Проломъ“, котра бы съ большою енергією переводила панславистичній тенденціи. Марковъ, котрый знає Адольфа Добряньского уже отъ року 1872 признався, що посѣщавъ его въ роцѣ 1880 два разы въ Чертежи въ цѣли, щобъ его склонити до зложеня кавціи для новои часописи. — Се предложенье не осуществилося тогды, вѣроятно зъ браку матеріяльныхъ средствъ, бо остаточно появився „Проломъ“ съ 1 сѣчнемъ 1881 не яко щоденне, але тыжневе письмо. Марковъ вызнає, що намѣравъ тымъ письмомъ станути по надъ партіи украинофиловъ и руссофиловъ и привести ихъ до примиреня. Его програмою було заступати своимъ письмомъ интересы руского народа въ Галичинѣ, на Буковинѣ и зъ тамтои стороны Карпатъ, щобы его охоронити отъ вынародовленя.

Що однакожь Марковъ при сѣй програмѣ не оставъ, що бувъ пошовъ далеко по за ей границѣ, а навѣть зявлявся поборникомъ панславистичнои партіи, доказуютъ поодинокѣ артикулы „Пролома“, якъ чч. 1, 7, 8, 10, 11, зъ р. 1881, и рѣвночасно редагованои нимъ часописи „Вѣче“, якъ чч. 4, 6, 7, 10, 11, 14, 18, 23, 26 зъ р. 1881 (не згадуючи вже про сконфискованыхъ въ р. 1881 шѣсть чиселъ сихъ часописей). Знаючи, що немало примѣрниковъ сихъ часописей розсылано безплатно и кошта выдавництва ледно чи покрывалися приходами насувався и тутки подозрѣнье, що и тіи часописи побирали заграничну запомогу, тымъ больше, що о. Иванъ Наумовичъ въ своѣмъ листѣ до Маркова зъ 28 жовтня 1881 згадує о запомогахъ для „Пролома“.

Часопись „Проломъ“ була вскорѣ радо читаною. — Марковъ вызнає подъ днемъ 24 цвѣтня 1881 въ листѣ до о. Наумовича:

„Кулачковскій мовитъ, що всѣ радуются „Проломомъ“ и „Вѣчемъ“, и жадаютъ частѣйшого выдаваня тыхъ газетъ, — инакше грозитъ нашой партіи упадокъ“.

Личні погляды Маркова находятъ такожь незбитый доказъ въ его власноручномъ концептѣ листу до о. Головацкого въ Вильнѣ, въ котромъ бувъ признає, що есть звѣстнымъ руссофиломъ и не може тутъ длятого въ краю одержати якои посады; — бо навѣть въ листѣ писанномъ до о. Наумовича зъ дня 3 марта 1881 (В. VIII) заявляє бувъ, „що есть щиро преданымъ православію“.

Въ загалѣ доказує забрана у него корреспонденція, що бувъ звѣстный яко панславистъ, и длятого выслывалися до него корреспонденціи, котрѣ були характеристичній такими заявленями, якъ:

„Руский народъ есть готовый до великихъ жертвъ, — народъ той есть розъяренный (wütend) на Австрію, и чекає тои хвилѣ, щобъ ся въ кусокѣ розорвати“.

„Русины будутъ въ кінци принужені вмѣшатися крайного средства. — bellum gerendum, ut sine injuria in pace vivatur“.

Марковъ отже, маючій таку минувшость и зазнаменуваншійся въ такій способъ, зойшовся вже въ лиціи 1881 съ Мирослав. Добряньскимъ у Львовѣ, котрого такъ урядове и суспільне становище, якъ и политичне направленье було ему вѣдомо. Вже тогды познакомивъ его мабуть Мир. Добряньскій съ своими замѣрами.

Бо помимо того, що Марковъ уважавъ его мисію подозрѣлою и длятого буцімъ-то не хотѣвъ входити съ нимъ въ якій близшій знешня, пишає бувъ подъ днемъ 27 липця 1881 Изидора Трембицкого зъ Коломиѣ до Львова до дуже важнои конференціи съ Мирославомъ Добряньскимъ, за зверненьемъ ему навѣть коштовъ подорожи.

Въ вересню 1881 удався бувъ до Чертежа, где пѣсля всякои имовѣрности (якъ мы вже высше сказали) стало уложено здрадниче предприятство; опісля передає бувъ Мирос. Добряньскому яко способныхъ агентовъ; бувъ вступивъ заразъ съ Адольфомъ Добряньскимъ у Львовѣ въ щоденній, тѣсній относины, посѣщає его домъ въ товариствѣ Площаньского и о. Ивана Наумовича, и вводитъ туды академика Василя Лаголу, котрого бувъ въ кругѣ руской академичнои молодѣжи, а опісля въ своѣмъ листѣ до о. Наумовича называє руским Петромъ зъ Амісну;

бувъ зносится съ панславистичными емисарами Иваномъ Соколовымъ и Иваномъ Пальмовымъ, — занѣдомлює о. Наумовича въ мистичной формѣ о мѣсци пробуваня Ив. Ив. т. е. Ивана Соколова въ Чертежи; бувъ посередничитъ подъ згодою Адольфа Добряньского въ выробленю почтового дебиту для тутешнихъ панславистичныхъ русскихъ часописей, — признався, що одержавъ отъ Антона Будиновича начеркъ петиціи до цѣсарского министерства внутрѣшныхъ дѣлъ; признався, що стоявъ съ Мирославомъ Добряньскимъ въ корреспонденціи, котрои содержаня и цѣли не означує и не оправдує; бувъ предкладає по причинѣ намѣреного выѣзду о. Наумовича въ Россію посередництво Мирос. Добряньского въ справѣ узысканя подорожного пасу;

о Марковѣ згадує Мирославъ Добряньскій въ способъ загадочный въ листахъ писаныхъ до Ольги Грабаръ.

Всѣ тѣ обставины указуютъ на тѣсне, всебольше, а заразомъ и таемниче дѣланье съ прочими обжалованными, котрыхъ заходы уже суть доказаны, — дѣланье, котре въ полученю съ его панславистичными агитаціями на поли литературномъ и политичномъ, заявлеными рѣзко въ томъ часѣ въ „Проломѣ“ и „Вѣчу“—оправдує подозрѣнье противъ нему подозрѣнье участи въ здрадничихъ цѣляхъ.

Безпосередно съ тыми обжалованными стає рядомъ особа о. Ивана Наумовича.

Якъ Адольфъ рицарь Добряньскій ажь до послѣдного часу уходивъ и дѣлавъ яко голова россійскихъ панславистовъ въ подвойной Угорщинѣ, такежь саме становиско занимавъ о. Иванъ Наумовичъ въ Галичинѣ и на Буковинѣ.

О. Иванъ Наумовичъ признався самъ, що есть щирымъ приклонникомъ Россіи подъ взглядомъ етнографично-литературнымъ, а въ кінци признався навѣть, що мае такій самій симпатіи для Россіи и подъ взглядомъ церковнымъ словами:

„греко-орієнтальна вѣра и руска (russische) народность суть съ собою такъ тѣсно сполученѣ, що одна безъ другои не може стояти“.

Осипъ Марковъ утверджує, що се було idée fixe о. Наумовича, котру бувъ часто такъ рѣзко высказувавъ въ поодинокихъ присланыхъ артикулахъ, що навѣть дотычні редакторы (Марковъ, Щербанъ, Огоновскій, Площаньскій) мусѣли опускати деякі уступы, щобы не выставляти часописи на конфискату.

Що повысше признанье о. Наумовича заключає посередно признанье, що бувъ преданый россійскому панславизмови такожь и подъ взглядомъ политичнымъ, не потребує, здаєся, жадного доказу; бо кто ставитъ своимъ симпатіямъ для Россіи такъ широкій границѣ, той отважится такожь и на послѣдный крокъ и ступитъ на поле политики, щобы здужати до тыхъ идей сполученя съ Россією.

И дѣйстно здѣлавъ се о. Наумовичъ.

Поминувши его заходы на поли церковномъ (котрѣ при обговореню религійного переходу въ Галичанахъ будутъ близше представленѣ), показуєся зъ слѣдства, що отъ часу якихъ 8 роковъ, отъ коли о. Наумовичъ ставъ парохомъ въ Скалатѣ, на самой россійской границѣ, бувъ такъ на мѣсци якъ и въ окрестности старався позыскати собѣ сельскій народъ тымъ, що дававъ поможчи въ грошахъ и натуралѣхъ, удѣлювавъ поодинокимъ особамъ лѣкарску пораду, закладавъ читальнѣ, старався для нихъ якъ и для поодинокихъ людей о безплатній часописи и брошуры, роздававъ ихъ самъ, и ѣздивъ съ своимъ сыномъ д-ромъ Николаемъ Наумовичемъ цѣлой милѣ, щобы фотографувати селянъ отзначаючихся интелигенціею и патріотизмомъ, такъ що въ кінци горнулися селяне-товмачи до о. Наумовича въ Скалатѣ.

Дѣйстно, не ревностею въ повнею обозвавъ анѣ любовію ближнѣго руководився бувъ при томъ; бувъ робивъ се тому, щобы на кождомъ кроку зновати въ селянъ власній политичній погляды, подмухувати національну ненависть до Поляковъ и Жидовъ, и безпастанкимъ указованьемъ на россійскій относины посыскувати межи селянами окрестности симпатіи для Россіи, и розпространяти ненависть до тутешнихъ политичныхъ установъ и до унія церковнои. Доказомъ служатъ зізнаня Филипа Барабаша и Лейбы Френкля, въ котрыхъ першій твердитъ, що жидъ бувъ настанъ о. Наумовича появлялся въ Скалатѣ національнѣ вражды; — свѣдоцтво Исаака Кона, котрый отъ Петра Сороки такій слова чувъ:

„Отець Наумовичъ правду казавъ, що всѣхъ Жидовъ требабы вырѣзати“.

Сѣ агитаціи велися осторожно, — бувъ надававъ собѣ навѣть на нѣй видъ льояльности, а въ тайнѣ агитувавъ тымъ пильнѣйше въ повысшомъ направленю.

Свѣдокъ Титъ Весоловскій потверджує, що о. Наумовичъ не лякався явно вызнавати, що есть приклонникомъ Россіи, що тамъ нема якого гнету, — що навѣть увѣрявъ, що за 2 роки займе Россія Галичину ажь по Сянъ, бо существованье Руси безъ Россіи есть химерою, безмысломъ.

О. Наумовичъ оголосивъ въ р. 1875 въ Петербургскомъ рочнику „Славянскій Сборникъ“ артикулъ, котрый (на стор. 74) гласитъ:

„Отъ часу именованя гр. Голуховского намѣстникомъ Галичины Русь чимъ разъ больше утиснена; она утратила уже всяку надѣю на справедливость зъ стороны австрійского правительства, и подвесла собѣ отчаянный кликъ за національною и литературною единостію съ прочимъ россійскимъ світомъ“.

Впрочемъ, щожь могло далекосягу политичну дѣяльность о. Наумовича яскравѣйше выявити, якъ другѣ его публикаціи, именно „Катехизмъ историческій“ и „Посланникъ Владимира Великого“, котрѣ усиловали панславистичній здраднячій идеѣ защепити въ сельскомъ народѣ. Значенье тыхъ выдавъ оцѣнимъ добре о. Наумовичъ, если якъ вже сказано, увѣрає: „такими брошурами обернемо мы все до горы ногами“.

Навѣть найденѣ у него начерки газетныхъ политичныхъ артикуловъ, навѣть поодинокѣ артикулы редагованои нимъ фактично русскои часописи „Наука“, якъ чч. 3, 5, 7, 8, 9, 11, указуютъ недвозначно на тое, що о. Наумовичъ осуцавъ свои руссофильскѣ тенденціи такожь на политичномъ поли.

Найденѣ у Володимира Наумовича и о. Наумовича корреспонденціи Леонтьевои Левицкои и о. Володимира Терлецкого, котрыхъ содержанье о. Наумовичъ не въ силѣ достовѣрно выяснити, указуютъ, що бувъ стоячи съ тыми панславистичными особистостями въ тайнѣй звязи бувъ обязаный черезъ нихъ до осторожного, але смѣлого дѣланя, — и що Леонтьева Левицка бувала ему на тую цѣль значну грошеву суму до розпорядженя.

Особистость такъ, почитана у всѣхъ панславистичныхъ кругахъ, съ такъ численною партією межи селянами и одною частію гр. кат. клера въ Галичинѣ и Буковинѣ, — не могла очевидно утѣти увазѣ Адольфа и Мирослава Добряньскихъ, и мусѣла бути позысканою до цѣлей головнои зрады, если тіи цѣли мали осягнутися.

Сему прійшла въ помочь ся обставина, що о. Наумовичъ и Адольфъ Добряньскій уже отъ многихъ лѣтъ лично були съ собою знакомѣ.

Мирославъ Добряньскій звертався тому напередъ до Скалату и входитъ ту въ звязи съ о. Наумовичемъ. Уже тая обставина, що о. Наумовичъ такъ старанно укрывавъ се посѣщенье ажь до послѣдной хвилѣ, заперечувавъ всякѣ личне знакомство и всяку корреспонденцію съ Мирославомъ Добряньскимъ, — доказує его почутье винои и тое, що се посѣщенье мало далеко сягаючу цѣль.

Оправданье его (наведене уже повысше) дотычно предмету и цѣли сего посѣщеня выказалося безосновнымъ и ложнымъ; противно все промовляє за тымъ, що Мирославъ Добряньскій сповнавъ у него таку саму мисію якъ и у другихъ и позискавъ его такожь для неи.

Невдовзѣ опісля являєся Володимиръ Наумовичъ въ Чертежи, выступає въ Вѣдни яко платный агентъ Мир. Добряньского, и то за вѣдомостею своего отця о. Наумовича.

Сей послѣдный подымає въ короткомъ часѣ, отъ вересня 1881 до сѣчня 1882, три разы коштовну дорогу до Львова, посѣщає ту за кождымъ разомъ въ товариствѣ Осипа Маркова домъ Адольфа Добряньского, бере участь въ запроектованомъ Адольфомъ Добряньскимъ сполученю русскихъ часописей, — а редагована нимъ часопись „Наука“ одержує почтовый дебитъ до Россіи; Марковъ завязує съ нимъ живу переписку, и зважає конечнымъ познакомити его съ академикомъ Василемъ Лаголою.

О. Наумовичъ, котрый (якъ самъ признавъ) цѣколи въ Россіи не бувъ, рѣшався мимо пѣзного вѣку, зближуючихся снѣгъ и шуры зимовои ѣхати въ Россію, щобъ якбы то свою доньку въ Варшавѣ отвѣдати.

Ся причина есть однакожь лишь позоромъ; противно показуєся зъ слѣдства, що тая, опісля перешкоджена подорожь мала политичну цѣль и змѣрала пѣсля всякои имовѣрности до того, щобъ зойтися съ россійскими панславистами, якъ Леонтьевою Левицкою, о. Терлецкимъ, Антономъ Будиновичемъ, и съ Мир. Добряньскимъ а навѣть обговорити съ симъ послѣднымъ дальшѣ мѣры.

За симъ промовляє ся обставина, що тая подорожь сталася предметомъ переписки межи обжалованими Адольфомъ Добряньскимъ, Ольгою Грабаръ, Осипомъ Марковымъ и о. Огоновскимъ, и межи заграничными особами Левицкою, Цыбыкомъ и Терлецкимъ, — и що нею занима-

лися въ способъ дуже ударяючій Ольга Грабаръ и Мир. Добряньскій.

Бо вже Осипъ Марковъ згадує въ своѣмъ листѣ до него зъ дня 9 (21) грудня 1881:

„Що до пашпорту, то ваша правда; о сѣмъ „писати не було бы порадно, — вороги моглибы „се переловити; если конечно потребуєте пасу, „то телеграфуйте до Мирослава въ Петербургъ, „а онъ приняже конзулови телеграфично, щобъ „вамъ визовавъ пасъ“.

Такъ само видимо мы се изъ забраного у Ольги Грабаръ начерку єи листу до о. Наумовича:

„Братъ одержавъ Вашъ листъ, справа иде „дуже добре — по Бога рады не чинѣтъ нѣчого „рѣшучого, поки не одержите отъ него вѣсти. И „мовѣрно завозве онъ васъ вскорѣ, щобы выѣхали „на его коштъ; о васъ не потребуєте журитися, „справа тая залагодится такъ, якъ се звычайно „ бувае, — тамъ можете все обговорити а опо„сля назадъ вернути“.

Коли зважимо, що о. Наумовичъ и Ольга Грабаръ не въ силѣ той такъ важный листъ выяснити, що и Мирославъ Добряньскій згадує о той подорожи въ своѣмъ листѣ до Ольги Грабаръ и обѣцює всяку помочь зъ своєи стороны, — коли зважимо, що о. Наумовичъ занотовавъ собѣ адресу Мирослава Добряньского дуже таємничо на однôмъ листѣ мало-що виднымъ письмомъ, а опôсля дѣйстно съ Мир. Добряньскимъ переписувався, и рôвночасно черезъ Ольгу Грабаръ (якъ се дотычнѣ рецепісы почтовѣ доказуютъ) одержувавъ отъ него листы,—то стане ясно, що тая подорожь и цѣла звязь межи о. Наумовичемъ, Ольгою Грабаръ, Мирославомъ Добряньскимъ мала за основу предметъ дуже тайный и карыдостойный.

Не безъ значѣня єсть такожь и листъ Маркова зъ 5 грудня 1881, котрый — держаный таємничо якъ и всѣ листы — подає о. Наумовичеви въ скороченю адресу Ивана Соколова, и котрый о. Наумовичъ не може выяснити, хочь зъ содержаня єго видко, що просивъ онъ Маркова о сю адресу.

Найсильнѣйшій однакожь доказъ подаютъ власноручнѣ листы о. Наумовича забранѣ у Осипа Маркова.

Въ листѣ зъ 28 жовтня признався онъ:

„що всѣ єго мысли и здужаня посвященѣ отчинѣ — великôй національнôй идеѣ.“

дальше (въ листѣ ч. 5)

хвалитъ онъ направленье „Пролома“, жалує, що Марковъ не выпечатавъ одной присланой поемы, и взывае єго, щобы роспросторонивъ тую поему въ гр. кат. семинаріи.

въ листѣ ч. 7.

взывае Маркова, подати о Перемышли (дуже правдоподôбно дотычно придержаня россійскихъ шпіонôвъ) вѣсти въ „Проломѣ“ и „Вѣчу“, бо се „додає духа“.

въ листѣ ч. 12 пише онъ:

„Для насъ головна рѣчь єдность съ пан„славизмомъ — мы желаемо, щобы нашѣ прав„дивою рускою идеею одушевленѣ, якъ найскорше „отдѣлилися отъ Поляковъ такожь въ письмѣ, и „приняли церковне письмо и россійскій языкъ — „теперь часъ, не вертатись на радость Польщи, „але ступати напередъ на радость панславизму.“

Въ листѣ ч. 15.

обговорює онъ намѣренѣ въ Россіи обмеженя правъ и свободы Жидôвъ, — взывае Маркова, звѣстити о сѣмъ въ своѣй часописи, — „бо се нашъ народъ радо слухае“.

Въ листѣ ч. 16.

передає онъ співредакторови Орестови Авдыковскому рукопись своєи брошуры „Противъ ворогôвъ гр. орієнтальнои церкви“ съ порученемъ, щобы єи печатавъ при найстрожшôмъ замовчаню єго особы, и вненяє, що „она повалитъ всѣхъ папистôвъ и змартвыхвстаньцѣвъ, и выкличе борбу подôбну до Гусовои. Россія розхопитъ тысячѣ примѣрникôвъ тои брошуры, онъ писавъ уже о сѣмъ до Россіи, тамъ выжидаютъ єи съ нетерпеливостею.“

Въ картѣ кореспонденційнôй ч. 77.

згадує онъ о тôмъ, що Жиды записуются при конскрипціи яко Русины (Russen) и додає примѣтку, що они „маютъ може добрый нôсъ, очевидно надѣются приходу Россіянъ.“

Всѣ тія выходки вказуютъ недвозначно на тое, що о. Наумовичъ ширивъ политичный россійскій панславизмъ письмомъ и друкомъ, позыскувавъ для него близшѣ собѣ особы и дальшѣ круги краєвои сосôльности, и ставъ тымъ чиномъ ревнымъ поборникомъ (Förderer) здрадничого предприятя.

Що о. Наумовичъ бувъ переконаный о виновности свого дѣланя, показуєся такожь зъ єго листу писаного до Маркова, въ котрôмъ онъ доносячи о отбутôй у него ревизіи обавляєся, щобы забранѣ у него кореспонденція не стягнули якихъ неприятныхъ наслѣдкôвъ.

Ad. III.

Коли вже повысше представлена дѣяльность доси обговореныхъ обжалованыхъ оправдує подозрѣнье поднесене въ актѣ обжалованя, то се подозрѣнье єще бôльше скрѣпляєся дѣяльностею обжалованои Ольги Грабаръ. Ольга Грабаръ, — котрои особистѣ отношеня родиннѣ вже высше були близше поясненѣ и собою характеристичный образъ представляютъ, — опускає съ кôнцемъ мѣсяця жовтня Чертежъ и переѣздитъ въ слѣдъ за своимъ отцемъ Ад. Добряньскимъ до Львова, на постôйне пробуванье при отци. Та ледво що сюда прибула, розпочинає дуже живу переписку съ Россією, Галичиною, Буковиною и Угорщиною, переписку, котра вже своєю надмѣрностею будитъ подозрѣнье а то тымъ бôльше, що не ма видной причины єи переношеня зъ Чертежа до Львова.

Ся обставина въ полученю съ звѣстною вже политичною минувшостею Ад. Добряньского спонукала Дирекцію ц. к. полиціи до вмѣшательства (Einschreiten) тымъ бôльше, що було можна подозрѣвати, що гончими листами пошукуваный Мирославъ Добряньскій перебувае въ домѣ отця Адольфа Добряньского.

22. сѣчня 1882 явился въ мешканю Ад. Добряньского ц. к. комисаръ полиціи Кароль Бляймъ и подчасъ коли онъ розпытуєся про мѣсце пробуваня Мирослава Добряньского и съ Ад. Добряньскимъ розговорює, усилує Ольга Грабаръ пачку листôвъ сжалити въ печи, але сему запобѣгає вчасна интервенція детектива Юліяна Терлецкого, котрый вырывае ихъ въ бôльшôй части не ушкоджеными зъ огню. И показуєся, що се власне були листы Мирослава Добряньского, що споводовує ц. к. комисаря полиціи Бляйма до домовои ревизіи у Ольги Грабаръ, позаякъ перехопленѣ листы повнѣ тайнъ наводили на гадку якогось тайного карыдостойного порозумѣня. Перенятѣ въ той способъ письма були причиною послѣдуючого слѣдства. Сконстатовано передъ всѣмъ, що Ольга Грабаръ поминувши листы не рекомендованѣ въ короткôмъ часѣ отъ 1. листопада 1881 до 19. сѣчня 1882 що найменше 107 рекомендованыхъ листôвъ въ тутешнôмъ ц. к. урядѣ почтовôмъ надала, помѣжь тыми:

38 листôвъ до Мир. Добряньского въ Петербургѣ
3 листы „ Ивана Раковского въ Угорщинѣ
8 „ „ Геза де Мочари „ „
6 „ „ Ник. Огоновского въ Черновцахъ
3 „ „ Наумовича — Скалатъ
3 „ „ Трембицкого въ Коломыѣ
2 „ „ Ничая въ Станиславѣ
1 „ „ Кулачковского въ Вѣдни
2 „ „ Будиловича въ Варшавѣ
6 „ „ Вейнбергера въ Петербургѣ
1 „ „ Побѣдоносцева въ Петербургѣ;

сконстатовано дальше, що знову она въ тôмъ самôмъ часѣ одержала що найменше 48 рекомендованых листôвъ а то 37 зъ Россіи, Петербурга и Кіева, 1 зъ Вѣдня, 1 зъ Коломыѣ, прочѣ зъ Угорщины, не вчисляючи очевидно тыхъ, котрыхъ рецепісы дотеперь не вынайдено.

Зъ зôзнаня слуги Григорія Барановского и листоношôвъ выходитъ, що Ольга Грабаръ писала дуже много листôвъ, сама листы отбирала, при запертыхъ дверахъ отчитувала и ихъ подъ ключь ховала, дальше що побôльшôй части сама свои листы на почту подавала, и то за рецепісами рекомендувала завсѣгды и що тѣ єи письма головно йшли до Россіи и зъ Россіи.

Хотяй отже въ порôвнаню до числа дорученыхъ єи листôвъ тôлько мале число сеи переписки перенято, то всежь згадана высше надмѣрно жива переписка будутъ справедливе подозрѣнье.

Се заразъ добачала Ольга Грабаръ сама и въ почутю своєи вины старалася тымъ оправдати, що єсть дописовательною заграничныхъ часописей; опôсля призналася, що була посередникомъ въ переписцѣ Мирослава Добряньского съ многими єи по части знакомыми, части не знакомыми, особами, але що до содержаня тыхъ листôвъ не хотѣла подати нѣякого поясненя. Рôвно отмовила всякого поясненя що до именъ адресатôвъ, о гдеякихъ перепискахъ и особахъ заявила лише, що пояснитъ ихъ подъ условіемъ найбôльшои тайны урядовои, бо они великои политичнои ваги. Все то очевидно не усунуло подозрѣня — противно збôльшило єго єще бôльше.

Вже самѣ имена адресатôвъ, що майже всѣ звѣстнѣ яко панслависты, зъ котрыхъ бôльша часть обжалована нынѣ о злочиньство головнои здрады, обличає (beinzichtigt) интервенцію Ольги Грабаръ. Въ слѣдствѣ вступнôмъ не хотѣла и не могла она подати нѣякого поясненя, що бы бодай въ части усторонило высше згадане подозрѣнье; въ кôнци призналася она лише до того, що она не знаючи содержаня переписки тои (кореспонденціи), тôлько для того посередничила въ тôй переписцѣ, що не одинъ не радо пріймає листы зъ Россіи, коли противно єи переписка съ єи братомъ не повинна була нѣякого подозрѣня будити.

Безъ сумнѣву отже була та переписка тайною, и важного содержаня, тымъ бôльше що Ольга Грабаръ запытує гдеякихъ адресатôвъ якъ Гезу де Мочари, Діонизія Кулачковского, чи одержали они высланѣ имъ листы Мирослава Добряньского чи нѣ.

Якъ зъ одной стороны отмова Ольги Грабаръ дати яке небуть поясненье своєи переписки, такъ зъ другои стороны ся обставина, що всѣ обжалованѣ, котрымъ въ тôй способъ доручувано листы, съ початку выпирались и не признавались до нѣякои переписки съ Мирославомъ Добряньскимъ и Ольгою Грабаръ, свѣдчатъ о самопознаню обжалованыхъ карыдостойности тои взаимнои звязи, а хотяй переписка перенята у Ольги Грабаръ не подає нѣякого близшого поясненя тои карыдостойнои взаимнои звязи въ такôй мѣрѣ, щобы зъ того можна переглянути дѣяльность обжалованыхъ въ цѣлôмъ єи объемѣ, — то всежь таки зъ того выходитъ, що они стояли въ звязи съ головно-здрадничою миссією Мирослава Добряньского.

Переловленѣ у Ольги Грабаръ листы Ивана Соколова и Ивана Раковского доказуютъ, що они уживали посередництва Ольги Грабаръ въ переписцѣ съ Мирославомъ Добряньскимъ тому, бо гдеякѣ ихъ листы давнѣйше важного содержаня почасти попропадали, почасти були розпечатанѣ, що очевидно для нихъ дуже неприятно. До сего здаєся относитися и увага о. Ивана Раковского, котрый пише, що єго непокоитъ змѣна мешкани Мирослава Добряньского.

Антôнъ Будиловичъ згадує въ своѣмъ листѣ, що онъ сповнивъ порученя Ольги Грабаръ. Що бôльше: зъ переловленыхъ листôвъ Мир. Добряньского, въ котрыхъ имена поодинокихъ особъ подає лише початковыми буквами, можна переконатись, що Ольга Грабаръ знала о всѣмъ тôмъ заговорѣ головнои здрады и своимъ посередництвомъ єго умысно и свѣдомо попирала. Доводомъ сего буде короткій вытягъ съ тыхъ листôвъ, котрѣ въ части надиленѣ не можна въ цѣлости отчитати.

Листъ д. 6. сѣчня 1882 (1)

— згадує о подорожи Мирослава Добряньского до Варшавы, котру за для попередныхъ великихъ выдаткôвъ доперва 1-го надѣеся отбути.

Другій листъ д. 23. грудня (5/1) 1881.

„Залученый листъ прошу оттити и выслати до Черновецъ“.

Третій листъ д. 24. грудня (6/1) 1881.

„Твои листы зъ 20, 21. грудня одержавъ, „будъ спокôйна. Справа М. небавомъ залагодится; коли не за довго знова буду вы„сылати грошѣ до дому, то гдещо зъ того „затримаю и пошлю тобѣ особно. Такъ буде добре „и справедливо; маю єще одну гадку, попрошу „для М. о добре мѣсце въ Кіевѣ або Одессѣ, „тамъ дадутъ вамъ достаточне число годинъ єще „и часъ службы вчислятъ. Але ты мусишь зо „мною листовною перепискою.... правильно все.... „коли съ тымъ годишся, можу легко переперти.... „Гадаю, що ты мене зрозумѣла, вы малибы за„певнену сильну протекцію, на всякій случай „я тебе въ тôмъ мѣсци добре представивъ. Въ „залученю посылаю тобѣ листъ, котрый менѣ до„ручено съ желаньемъ на Рождество. Стало„ся се правдоподôбно зъ тайного порученя Гр. — „Дай.... най се.... Нычай.... справитъ. Єще „лучше було бы, якбы N. показавъ дотычному листъ и ты єго до Черновець отослала, „бо єще Марковъ скаже „я... доставъ“ и А. а „менѣ по крайнôй мѣрѣ не зашкодитъ, якъ они „будутъ думати, що я имъ выробивъ дебитъ, до „того єще по цѣнахъ подвысшеныхъ.

„Ч. 2. Пролома я одержавъ, Марковъ вко„нець єще жде, щобы я пренумерувавъ?! Скажи „Марковови мою адресу, онъ пише все на Невскій.

IV-ій листъ 24. грудня (6/1) 1881.

„Залученѣ листы належатъ одинъ для Гу„шалевича, другій для Ивн. Сѣгодня не доставъ „я жадной „наградной“, я лише придѣленый, най „графъ старався за мене; такъ пропали для мене „тѣ красѣ сотки, хотяй я два разы тôлько пра„цюю. За то обскубали мене рôжнѣ курієры до „чиста.

V. листъ 12. сѣчня 1882.

„Третій день вже не маю листу отъ тебе — „сьмь тому дуже неспокôйный; залученый листъ „належитъ до Г. М. въ У.

VI. листъ 12. сѣчня 1882.

„Твôй листъ зъ 25. грудня я одержавъ — „прошу залученый отослати по адресѣ до С. „Листъ до С. В. надôйшовъ такожь, Варшавскій „єще нѣ. До С. В. якъ найменше адресовати, „лучше пôслати черезъ Єлену. Листъ до С. В. „на котрого (буква не до прочитаня) гнѣваєся, „подамъ при способности, теперь не годится. „Жиды... съ выняткомъ залученого роз..... не „достанутъ нѣчого бôльше, хиба що дуже важно„го донесутъ, — дуже неприятно се менѣ, але „самѣ собѣ винѣ.

VII. листъ безъ даты.

„Твôй листъ якъ и два С. В. я одержавъ. „Будиловичъ писавъ менѣ такожь о 2 С. В. Не „понимаю, що зъ Варшавы можна було предсѣ „просто, вже бы я бувъ мавъ теперь въ рукахъ, „а такъ то и дуже замотана процедура. Писала „ты о якôйсь програмѣ для Сл. Не було нѣчого „залучено, певно ты забула. Рѣчи не такъ су„мно стоятъ, якъ я писавъ въ послѣднôмъ листѣ. „Я бувъ самъ зажуреный и для того видѣвъ все „чорно. Наумовичови телеграфувавъ я до Вар„шавы на руки Цыбыка, онъ писавъ до мене „зъ Ска — що вже въ дорозѣ и щобы я єму „на руки.... отповѣвъ. Єсли онъ єще тамъ, то „скажи єму, що онъ не потребує.... отъ генерал „губернатора. Залучену картку пôшли В. Нау., „другій С. В. передамъ Поб... Съ першимъ не „ма що зачинати. Буду вдоволеный, єсли тіи... „зликвидую; о бôльше нема що думати“.

Коли отже зважимо, що Ольга Грабаръ пробувала знищити власне тѣ листы, котрыхъ содержанье нехоче пояснити, — коли зважимо, що крôмъ того знайшли ся у неи двѣ кореспонденціи, относячѣ ся безъ сумнѣву до выслѣджуваня Залѣщицкихъ укрѣплень, що она (якъ зôзнає Изидоръ Трембицкій) одержувала отъ Мир. Добряньского грошѣ, щобъ ихъ передавати опôсля сему платному агентови, — що она такъ въ Чертежѣ якъ и во Львовѣ съ поодинокими обжаловаными лично зносилась — то тѣ обставины оправдуютъ достаточно подозрѣнье въ высше означенôмъ направленю. А знайденый у неи концептъ листу до о. Наумовича, въ котрôмъ обговорюєсь єго подорожь до Россіи въ якôйсь важнôй справѣ коштомъ Мир. Добряньского и въ котрôмъ она покликує о. Наумовича до себе, щобъ по переду порозумѣтись, — вже само собою великои ваги, подає такъ за для єи дуже неимовѣрнои обороны якъ и задля того, що о. Наумовичъ всего выпираєся, рѣшучій доказъ дѣяльности знаменуючои головну здраду.

Тое тайне посередництво въ кореспонденціяхъ и письмахъ Ольги Грабаръ кидає очевидно такожь темне свѣтло и на тыхъ обжалованыхъ, котрыхъ письма она въ высше сказаный способъ передавала; бо єслибы ихъ листы и зношеня съ Мир. Добряньскимъ не були пароѣ стойнѣ и небезпечнѣ — они не бувъ... тыхъ коштовныхъ и богато чину потребующихъ манôвцѣвъ для вымѣны своихъ... вѣрень. Ба навѣть власне то, що посередництво тои таємнои кореспонденціи бувъ не єго... лише дочка Адольфа Добряньского, ставить... пôдозрѣнье высказане высше противъ Адольфа Добряньского.

Адольфъ Добряньскій признався, що... о тôй живôй кореспонденціи своєи дочки... єи вымавлявъ се за для великихъ почтовыхъ... датковъ, але застерѣгався, що о основѣ тои... рецепіски нѣчого не знавъ. Але коли розгляне... що помѣжь рецепісами перенятыми у Ольги Грабаръ всежь таки найшовся бодай одинъ... стôнъ Адольфа Добряньского до Побѣдоносцева... до котрого и онъ самъ признався, не можна... го инакше пояснити якъ тôлько тымъ, що Ольга Грабаръ була рôвно посередничкою такимъ... респондеціи свого отця, бодай зъ отця... нявся рецепісъ батька помѣжь єи паперами. Єсли до того зважится зôзнаня Осипа Маркова... свѣдка Корнилія Меруновича, котрѣ послѣдний... що Адольфъ Добряньскій дѣйстно переписувався... съ Мир. Добряньскимъ за посередництвомъ... дочки, то легко можна догадатись, що мѣла... була фактична умова и що Адольфъ Добряньский... маскувавъ свои карыдостойне поступованє... щобъ личною кореспонденціею не звертати на... бе уваги.

Якъ далеко сягала та здрадника... и якъ она въ рôжнородныхъ направленяхъ... тягалася, видко такожь зъ того, що навѣть... вы церковнѣ пôдходили въ єи програму.

Мѣсто Збаражъ, положене надъ границею... россійскою, близько отпустового мѣстця... подавало рускимъ мешканцямъ часту... познакомляти ся съ православною церковю и... сійскими отношенями. Въ слѣдствѣ... що особливо Олекса Залускій (тамошный... своякъ и приятель о. Ивана Наумовича, котрый... его часто величавъ „патріотомъ“ та... его грôшми и натураліями) часто сходився... чаѣвскимъ гр. правосл. священикомъ, отъ... вже величавъ передъ своими земляками... отношеня, пропагуючи въ той способъ для... симпатіи.

О. Іеронимъ Костецкій зъ Збаража... чає, що та агитація принималась межь жителями... що чимъ разъ бôльше людей горнулось до... єва, до тамошнои церкви.

Противъ того выступавъ часто о. Костецкій въ проповѣдяхъ, и се заразъ вызвало... низмъ межь Ол. Залускимъ а о. Костецкимъ... коли о. Костецкій въ послѣднихъ рокахъ... давъ отъ громады отновленя и поставленя... якихъ будынкôвъ парохіяльныхъ въ дорогѣ... куренційнôй, повстали негодованя помѣжь... ми Збараскои громады, зъ чого скориставъ... Залускій, порозумѣвся съ парохіянами... Савчучиньскимъ и Стефаномъ Ванкевичомъ... дався до Тернополя по раду. А коли... поражено удатись до Львова и до о. Ивана... умовича, ѣздили р. 1879 Олекса Залускій... вло Савчучиньскій, resp. Осипъ Ванкевичъ и Франц... Гаргулиньскій 3 разы разъ по разъ до Львова.

Зъ зôзнаня Осипа Ванкевича и Олекси... лускогo выходитъ, що о. Иванъ Наумовичъ... домленый о спорѣ о. Костецкого съ своєю... громадою завôзвавъ ихъ, щобы намовили... раску громаду до переходу на православіе... ворячи: „що вѣра православна єсть вѣрою... „ихъ батькôвъ, що въ Россіи народъ... „бôльше свободы якъ тутъ, где єго... „таютъ“. Ба навѣть коли єго Залускій опôсля... пытавъ, чи така агитація не єсть кары достойна... успокоювавъ єго о. Наумовичъ словами: „я... обороню, не бôйтеся, всѣ Русины станутъ за... ми“. Залускій признаєся, що ѣздивъ такожь... Львова, где єго редакторъ „Слова“ Венедикт... Площаньскій въ той самъ способъ заохочувавъ... ба навѣть що Площаньскій єго переконувавъ... переходъ Збараскои громады зъ вѣры греко-... толицкои на православіе єсть необходимо... нымъ, що той самый Площаньскій казавъ... въ своѣмъ редакційнôмъ бюрѣ уложити... не письмо, котре Залускій до Збаража... Залускій признає дальше згôдно съ... гими свѣдками, що отповѣдно до порученя... умовича и Венедикта Площаньского... жителѣвъ Збараскихъ до переходу на... и що вже 26 особъ повысше письмо пôдписали... и що тôлько вчасне выступленье противъ... гр. кат. пароха о. Костецкого и гр. кат. ... Консисторіи во Львовѣ успокоили остаточно... дражненѣ умы и положили конець цѣлôй тôй справѣ.

О. Костецкій заявляє, що въ тôй нещастной... агитаціи добачивъ заразъ „чужу руку“, до... Залускій передъ нимъ самъ признався говорячи... що власне въ тôмъ горячôмъ часѣ одержавъ 3 листы зô Львова, въ котрыхъ єго... чувано:

„най не тратитъ отваги а тôлько сміло... реся до дѣла.“

До поясненя всѣхъ повысшихъ справъ... и поступованя Наумовича и Венедикта Площаньского може єще послужити и то, що, якъ зôзнає... Олекса Залускій они оба єго завôзвали, щобъ... доносивъ о кождочасовôмъ настрою и успособленю... Збараскихъ жителѣвъ, о всякихъ случаяхъ, примѣромъ переслѣдованяхъ рускои народности... оба єму посылали много рускихъ брошуръ... розкидати ихъ помежи народъ, що пересылали... єму безплатно часописьма якъ: „Слово“, „Пролом“, „Наука“, „Вѣче“ и наказували тіи брошуры и газеты читати и пояснити другимъ... Все то сповнивъ Залускій и то съ явною... вистичною тенденціею, котру умѣвъ такъ перед...

мѣнѣ маніфестувати, що его загально казнили „Москалемъ“. Онъ жилъ и самъ признався до того, коли збіжає, що читаютъ селянамъ найбільше книгъ, чотаючи въ книгахъ и брошуръ, котрѣ обговаривали гереѣ и шкѣдливі отношенія въ Россіи.

Прямого свѣдка, особливо же Юліяна Ошальскій, Михайло Добротвôръ, Стефанъ Ванкевичъ, Андрей Пачовскій, Ележій Трачъ, Лукъ Татуникъ и инші посвѣдчаютъ, що Залуский доперва отъ часу, коли самъ бѣгнѣ до Львова, кінця яко можливость, проповѣдуючи явно свою любовь до Россіи, и сябѣ въ Россіею, голосячи церковъ православну яко славо-народну, що всюдъ и при всякій нагоді ганьбилъ россійскій отношенія „де такъ лише“, бо навѣть гденкихъ людей (въ числѣ Ележій Трачъ) хотѣвъ вести до ереси православного священика, и що часто читаючи газеты повторявъ:

„Будо нимъ лучше, не будутъ вже Руси тамъ переслѣдувати.“

Еще годится згадати, що Олекса Залуский добре такъ о карыдостойности своєи агитаціи, що въ приклонить свѣдки Игнатій Фрей, Василь Добротвôръ, Юліянъ Фрей, мавъ онъ самъ передъ своимъ арештованьемъ высказати съ страхомъ, що правдоподобно буде арештованымъ, але вже его не оборонятъ тѣ, що его намовили, то въ ихъ лѣхъ лежать. Характеристичній суть послѣдні слова жінки Олексы Залуского, котра по его арештованю свѣдка Генрика Цинсера мала по арештованю мужа сказати:

„Що мы логіли, такой станося колись. За грѣхи зробится все“.

Съ слова якъ и обзнаньє самого Залуского, що онъ о. Наумовичъ дававъ грошѣ до 250 злр. и нагороды, здаются показувати, що Залуский былъ платнимъ агитаторомъ, що въ части выходить и съ его свѣдоцтва маєткового и свѣдоцтва моральности.

Якъ Залуский признався до зробленого ему вины, такъ знову о. Наумовичъ и Венедиктъ Площанский выперлися отъ всякои намовы и вины на Залуского въ справѣ намѣреного переходу Збараски громады на православіе; але многіи свѣдки показуютъ, що знали о томъ, признаютъ дальше, що Залуский приходивъ до нихъ въ той справѣ на пораду и що они ему ту справу не яко дозволену представляли. Площанский признався навѣть до того, що радивъ Залускому тыхъ вôсъ переходомъ Збараскои громады на православіе настрашити метрополитальну консисторію, щобы она тымъ скорше о. Костецкого отдалила и цѣлый сборъ заблагодила. Але та оборона не годится съ зознаньями Олексы Залуского, котрый потверджуется еще и тымъ, що опôсля стався.

Дня 25. февр. 26. Грудня 1881 надôйшли до гр. кат. Метр. Консисторіи въ Львовѣ, епископ. гр. орієнтальнои консисторіи въ Черновцяхъ и д. д. староства въ Збаражи заявленя съ подписами 150 громадянъ парохіи Гнилички малѣ, котрыи тіжъ громадяне заявдомляли власти о своемъ переходѣ на православіе.

Показъ ся справа сподѣлася цѣлкомъ несподѣяно, бо о приготованяхъ до нея не було никомъ чутки, показъ заразъ понято ся поцѣну доконалость, то заразъ зарядженo слѣдство съ стороны политичныхъ властей, щобъ сконстатовати, чи той переходъ вынôшонъ дѣйство зъ дальшого переконанія подписаныхъ, чи есть ще послѣдствомъ якои тайнои кары достойнои политичнои агитаціи.

Але как се одно, що еще въ часѣ слѣдства, въ до 11. січня 1882 всѣ на тыхъ заявленяхъ подписи отказали своѣ переходъ, доводитъ, що въ нихъ не було правдивого религійного переконанія, противно же само слѣдство будило сомнѣніе, що его выклікали Иванъ Шпундеръ, и слѣдователь Олексы Залуского и ихъ помôчники: Грицъ Глушко, Марко Малиновичъ, Тымко Башковский и Василь Зазуля, и що переходъ тѣ мавъ служити до иншихъ цѣлей.

Хто Иванъ Шпундеръ, Олекса Залуский и инші ихъ помôчники въ карномъ слѣдствѣ заявлены, що ихъ нѣхто не намовлявъ и причину ихъ акціи зналъ на льояльній отношеня и переконанія, признався одинъ въ кінци именно Иванъ Шпундеръ и Олекса Залуский, що такожъ приклонъ и много иншихъ свѣдкôвъ, що се бувъ о. Иванъ Наумовичъ, котрый користаючи зъ мѣсцевыхъ непорозумѣнь межи громадою а священикомъ о. Иваномъ Герасимовичемъ, перевѣвъ сей переходъ на православіе при посередництвѣ Ивана Шпундера и Олексы Залуского.

Иванъ Шпундеръ бувъ отъ давна въ пріязни съ о. Наумовичемъ, послѣдный славивъ его руськимъ патріотомъ и запомагавъ значною сумою до 250 зр. а. в. — Шпундеръ зôвсѣмъ не читавъ руськи газеты подобавъ собѣ православну вѣру, тымъ больше, що о. Наумовичъ кількъ разôвъ Шпундеръ до него прійшовъ, уговорювъ ему на православну церковъ яко єдино надежну опору мѣсцевои, прійшовъ онъ до о. Наумовича за пораду; сей мôвивъ его заразъ, намовляючи Гнилицку громаду до переходу на православіе, показавъ ему, якѣ корысти зъ того будуть мати и поручивъ, що въ своемъ часѣ громада можетъ матеріальну помôчь зъ православною религійного на Буковинѣ, ба навѣть по Гнилицѣ, бо навѣть отсюдъ зô Львова дасть на 17 кіль 50 рубляхъ.

Щобы его еще больше приклонити до того дѣла, мавъ о. Наумовичъ, що и самъ покине свою парохію и стане на чолѣ сеи новои православнои парохіи въ Гнилицѣ.

Иванъ Шпундеръ признавъ, що о. Наумовичъ мавъ ему и концептъ до того письменного заявленя переходу на православіе и то въ найбольшой тайнѣ и съ тымъ застереженьемъ, щобы той концептъ Олекса Залуский на чисто переписавъ, а опôсля лишилъ.

Той самъ признає дальше, що онъ сповнивъ ся порученье, що опôсля потайно збиравъ подписы до переходу на православіе а въ кінци выславъ подписане заявленье тамъ, где треба.

Олекса Залуский зъ своеи стороны знову признає такожъ, що згаданый концептъ отписавъ, що черезъ Шпундера въ нимъ о. Наумовича и цѣлу справу втягненый и згадане письмо написане въ чисто опôсля Шпундерови потайно доставъ.

Якъ показалося въ слѣдстви, годѣ було 150 членôвъ Гнилицкои громады потягати до карнои отвѣчальности, позаякъ они були лише орудіемъ, несвѣдомымъ послѣдной цѣли сеи зміны вѣры, въ рукахъ згаданыхъ агитаторôвъ.

Такъ само поступлено съ Грицькомъ Глушко, Василемъ Зазуля, Марконъ Малиновичемъ и Тимкомъ Башковскимъ, котрѣ заскочували поодинокихъ членôвъ громады до зміны вѣры и збирали подписы. Всѣ однакъ показали на Ивана Шпундера яко того, котрый зворушивъ цѣлу громаду, славивъ церковъ православну правдиво народною, вычисливъ шкоды, якѣ нанесла церковна унія, и высказувавъ користи, якѣ зробятъ переходъ на православіе, чимъ всѣмъ и доконавъ въ кінци свого дѣла.

Шпундеръ и Залуский признають, що они самѣ звертались о пораду до о. Наумовича еще въ часѣ политичного слѣдства и що онъ ихъ тогды потѣшувавъ, що имъ нѣчо статися не може, що бере отвѣчальность на себе, нехай лише стоятъ при своемъ замѣрѣ, а за часъ можливого уваженя будутъ уже отшкодовані.

Ба, листы писані о. Наумовичемъ до Ив. Шпундера, тайна миссія дяка Андрея Сой середъ ночи до Гнилицокъ, заводзанье, щобы Шпундеръ не упадавъ на духу, бо вже и инші громады змѣнюютъ въ слѣдъ за ними вѣру — все то доводитъ, якъ дуже занимався тою справою о. Наумовичъ. О. Наумовичъ отперався зъ разу всякои участи въ справѣ того переходу.

Онъ старався уже въ часѣ политичного слѣдства высунути напередъ своего сына дра мед. Николая Наумовича, доводятъ до того, що его сынъ Николай Н. освѣдчає, будьтобы онъ уложивъ на письмѣ освѣдченье що до переходу, и що самъ оголошує въ голосный способъ свой переходъ до гр. орієнт. церкви, щобы лише отця закрыти; ба навѣть приглядався съ супокоемъ его увязненю.

Доперва 13. марта 1882 по больше якъ одномѣсячнôмъ увязненю, доперва пôдъ тягаромъ нагромадженого противъ него доводового матеріялу вызнає онъ, що его сынъ дръ мед. Николай Н. въ цѣлôмъ дѣлѣ жадной участи не мавъ, що то онъ самъ се письменне обвѣщенье переходу уложивъ и передавъ Ив. Шпундерови, щобы тойже давъ его переписати Олексѣ Шпундерови, а оттакъ, щобы его спалилъ — що черезъ тыхже наклонивъ громаду Гнилички до зміны вѣры, хотѣвъ самъ казавъ до Шпундера:

„що той починъ есть небезпечный и що може непріємности за собою спровадити.“

Онъ каже, що оттакъ жалувавъ сего кроку, але немôгъ его уже отклікати, але тому супротивлялся уже обставина, що потôмъ признався, що згаданѣ листы до Шпундера писанъ уже въ часѣ политичного слѣдства, що пôславъ дяка Андрея Сою до Гнилицокъ, ба навѣть що уложивъ ярку допись для „Слова“ и прилагодивъ ся до отсылаия.

По тôмъ, що высше наведено, насувався питанье мимохôть: Чи приготована зміна вѣры вышла зъ религійного переконанія дотычныхъ громадянъ, чи може она выродилася зъ политичныхъ агитацій съ замѣромъ допуститися головнои зрады? Хотяй о. Наумовичъ помимо священичои харизмы каже передъ Татомъ Весоловскимъ, „що религія есть дурницею (Unsinn), коли не служитъ за средство до политичныхъ цѣлей“, всежъ таки буде религія и вѣра святынею, котрои неможна нарушати безкарно, котру не годится надужити безкарно до политичныхъ або якихъ иншихъ партійныхъ цѣлей. Сю провѣрену правду узнано съ поступомъ часу загально и то черезъ право забезпеченье свободы сумлѣня и вѣры кождого поодинокого обывателя якъ и поодинокихъ вѣроисповѣданій.

И австрійскій основні законы забезпечаютъ сю свободу. Але рѣдко коли лучается, щобы больше людей або цѣлѣ громады змѣняли наразъ свою вѣру. Где таке має мѣсце, тамъ можна майже зъ певностею утверджувати, що такѣ объявы суть выплывомъ политичныхъ агитацій поодинокихъ людей або цѣлыхъ сторонництвъ.

На кождый способъ маютъ власти повинность глядѣти за причинами такихъ починовъ, щобы повздержати агитаціи, небезпечнѣ для державы. Се отозвалося и въ предлежащôмъ случаю, а результатъ сего слѣдства збиває достаточно тѣ въ послѣдныхъ часахъ розсѣваны закиды, будьто бы правительственнѣ власти въ тôмъ случаю ограничали свободу вѣры и сумлѣня.

Колибы справа збараска и гнилицка була повстала лише зъ чисто мѣсцевыхъ отношень, въ такôмъ разѣ можнабы еще дѣйство припустити, що съ нею не лучатся жадни политичнѣ замѣры. Але коли вмѣшана въ тôмъ рука о. Наумовича и Вен. Площаньского, явныхъ поборникôвъ россійского панславизму, коли сѣ оба грають тутъ головну ролю, отъ нихъ выходятъ початокъ, то вже то само будитъ подозрѣніе, що справа переходу вынырла зъ чисто политичныхъ причинъ.

О. Наум., котрый своѣй дѣяльности умѣвъ надати цѣху панславистичныхъ цѣлей, змѣряючихъ до головнои зрады, принявъ и поборювавъ тѣ самѣ засады уже отъ давныхъ лѣтъ такожъ и на поли церкви и вѣры.

Якъ показуєся зъ его кореспонденцій съ Леонтьевою Лентицкою, о Волод. Терлецкимъ, Іос. Марковомъ, Н. Анкыновскимъ, въ его публично голошеныхъ засадъ въ брошурѣ: „Посланникъ Владимира Вел.“ и въ иншихъ численныхъ часописяхъ и брошурахъ, якъ тое потверджаютъ численнѣ свѣдки, примѣромъ Титъ Весоловскій, Агатонъ Зѣнкевичъ и инші, и якъ въ кінци о. Наумовичъ самъ признався, поборювавъ онъ отъ давныхъ вже лѣтъ ревно и словомъ и перомъ єдиность всѣхъ Славянъ такожъ на поли церковнôмъ, добачує лише въ принятю грекосходнои вѣры спасеніе Славянъ, — особливожъ Славянъ австрійскихъ, — пропонуючи православіе, — хотяй розпочати борбу à la Гусъ; въ однôмъ листѣ до Н. Анкыновского (котрому онъ ясно пересылає брошуру такогожъ содержаня, щобы тойже подавъ ся тайно до друку), вызнає, що Россія розхопитъ сю брошуру тысячами примѣрникôвъ, що якъ зъ оттамъ пишутъ, выжидаютъ ся тамъ нетерпеливо, що Русины австрійскѣ уважаютъ себе завсѣгды помимо церковнои уніи за щирыхъ прихильникôвъ гр. орієнт. церкви, котра тѣсно звязана съ русскою (россійскою) народностею.

О. Наумовичъ выражає се свое переконанье въ уложенôмъ имъ освѣдченю переходу громады гнилицкои, де выразно пише: „вертаючи назадъ „до вѣры нашихъ отцѣвъ, бо римско-кат. церковь гнобила отъ давенъ-давна нашу грецку „вѣру; за унією церковною, котра нашъ край „спольонизовала, пôйшло таке, що нашѣ маєтки „присвоила собѣ польска шляхта и польске духо„венство, теперь знаемъ, що унію церковну на„кинули намъ Єзуиты и ихъ коварства и що „намъ накѣть и теперь въ тôй самôй цѣли нами„дають орденъ Змартвыхвстанцѣвъ; Римъ вы„ступавъ неприязно противъ нашои церкви, намъ „вôльно наше слово отклікати, отлучатися отъ „Риму и статись православными, такими, якими „суть нашѣ отцѣ въ Буковинѣ, Волощинѣ и за „границею.“

Колибы мавъ бути ще якій сумнѣвъ въ тôмъ взглядѣ, то и той усуне власноручна допись, прилагоджена для часописи „Слово“ черезъ о. Наумовича уже по справѣ гнилицкôй. Тутъ освѣдчає о. Наумовичъ, звертаючися власне до зміны религіи: „Ся громада далася въ тôмъ дѣлѣ поводовати національно-религійному инстинктови, треба було уже давно взятися добре до рѣчи, якъ тое учинила громада Гнилицокъ, але чи тою гнилицкою справою дѣло вже скôнчено? Заледво! Русь не зречеся такъ легко своеи историчнои минувшости — церковна унія а польонизація, то одно и те саме, антидотъ есть православіе; що зробимо, коли цѣлый народъ, поводуючися своему національно-религійному инстинктови, зажадає вѣры православнои? — Слава громадѣ Гнилицокъ, що не вагалась подняти идею россійску.— Ся идея не згине, жадна земска сила не годна ея спинити въ ея поступѣ, скорше або пôзнѣйше мусить цѣла Русь ажъ по Татры статись православною.“

Чи треба по-при такôмъ маніфестѣ ще иншихъ доказôвъ що до послѣдныхъ цѣлей о. Наумовича?

А теперь зважмо, що каже Иванъ Шпундеръ, Василь Зазуля, и то оба однаково; оба потверджаютъ, що о. Наумовичъ, пытаный отъ нихъ въ часѣ политичного слѣдства о зраду, выразно казавъ: „Можете вернутися назадъ до уніи, православіе прійде само зъ себе, уже теперь здôймаютъ россійскѣ инжиниры въ нашôмъ краю планы; власне ино-що зловлено такихъ коло Перемышля. Россія забере сей край.“

Супроти такихъ бесѣдъ, котрѣ сѣяли Василя Зазулю страхомъ наповняли, будобы злишнымъ, опровергати оборону о. Наумовича, будьто бы онъ предпринимавъ цѣлу тоту агитацію лише яко демонстрацію противъ латинизаційныхъ заходôвъ ордену Єзуитôвъ и Змартвыхвстанцѣвъ и противъ польскои народности, щобы звернути увагу римского престола на небезпеченьства, якѣ могли бы спровадити дальшій хôдъ на тôй дорозѣ, — те саме можна сказати и о всѣхъ его фразахъ що до его мнимои льояльности.

Зъ всего высше наведеного выходитъ, що о. Наумовичъ выкликавъ справу збараску и гнилицку съ тымъ замѣромъ и въ тôй цѣли, щобы зъ одной стороны впровадити „идеи“ россійского панславизму въ Австрія такожъ и на поле церковно и черезъ той прикладъ заохотити такожъ и инші громады руской народности до подôбныхъ кроковъ, а зъ другои стороны щобы пôдлуваючи ненависть противъ другимъ народностямъ краю и вказуючи на єдность Славянъ Австрія такожъ и на поли церковнôмъ, приготовити тымъ способомъ основу до ихъ политичного сполученя на заграничнôй пôдставѣ; що и самъ Іос. Марковъ припускає та признає, що дальшѣ поступы на дорозѣ апостазіи булибы для Австрія небезпечнѣ, бо тымъ улекшилобыся лише дѣло для Россія. Що тое предпріємство було въ певнôй связи съ дѣяльностею прочихъ обжалованыхъ, можнабы зъ того пôзнати, що справу зміны исповѣданя громады гнилицкои приготовлено и довершено доперва пôсля того, коли появились въ Галичинѣ Адольфъ и Мирославъ Добраньскій. Впрочѣмъ бравъ въ тôмъ дѣлѣ не малу участь такожъ и Вен. Площаньскій, якъ то вже показуєся зъ наведеного повысше.

Коли зважимо, що пôсля словъ Ив. Шпундера и Марка Малиновича о. Наумовичъ мавъ обѣцяти отъ когось зô Львова 50 рублѣвъ запомоги — якъ Малиновичъ каже, отъ редактора Площаньского, коли зважимо, що редакторъ „Слова“ бере заразъ въ способъ вышадаючій въ очи въ оборону сю зміну исповѣданя громады гнилицкои (якъ се видко зъ 1 Ч. „Слова“ р. 1882), що о. Наумовичъ прилагоджує такъ рѣчу (scharf) допись въ тôй справѣ и то власне для „Слова“; дальше, що Іос. Марковъ старався цѣлу справу оправдати, а Ольга Грабаръ доносить о тôмъ о. Володимиру Терлецкому ще передъ 25 грудня 1881, — що въ кінци Ад. Добраньскій въ концептѣ одной депеши, якъ подає, прилагоджено до часописи „Neue freie Presse“ а затитулованои „der Ausnahmszustand in Galizien“, говорячи про сю справу, робятъ увагу: „Чижъ булобъ се дивне, колибы народъ, що бореся середъ такихъ сумныхъ обставинъ, съ агресивною польонизаціею за свое существованье... правомъ самоборомъ цѣлкутый до крайности попавъ въ кінци въ розпуку и на бездорожа, зъ чого могли бы выйти для монархіи великѣ клопоты и зло, котре вже може и не далосьби направити“ — то буде рѣчею ясною, що такожъ и се предпринятье лежало въ плянѣ сего заговору, и що обжалованѣ докончали его въ цѣли головнои зрады.

Такъ отже и дѣяльность, яку въ тôмъ предпринятю розвинули Ив. Шпундеръ и Ол. Залуский, мусить збудити оправдане пôдозрѣнье, що они були въ рукахъ о. Наумовича и Вен. Площаньского не лише слѣпыми, остаточныхъ цѣлей несвѣдомыми орудіями, котрѣ вмѣшувалися лише наслѣдкомъ мѣсцевыхъ отношень; оба не посѣдаютъ мастку, задля котрого могли бы бути потягненѣ такъ якъ иншѣ громадяне до опытъ конкуренційныхъ; не можна такожъ у обохъ припустити дѣйстного переконаня що до вѣры; отъ давна були оба запріязнѣны съ о. Наумовичемъ, дôставали отъ него незвычайно высокѣ грошевѣ запомоги, уходили загалôмъ за его агентôвъ, котрѣ ширили межи селянами панславистичнѣ идеи, псували селянъ, указуючи на корыстнѣйшѣ отношеня въ Россія, и збуджючи симпатіи для єдности съ Россією, задля чого о. Наумовичъ ставилъ ихъ другимъ за взôръ твердыхъ руськихъ (россійскихъ) патріотôвъ.

Все тое, якъ такожъ и се обставина, що они мають яке-таке образованье, що приготовляли переходъ въ найбольшôй тайнѣ и були свѣдомыми карыдостойности предпринятя, указує, що о. Наумовичъ познакомивъ бувъ такожъ и тыхъ обжалованыхъ съ своими остаточными цѣлями, змѣряючими до головнои зрады, до чого подавали достаточну нагоду частѣ ихъ гостины о. Наумовича въ тогожъ хатѣ.

Колы бы помимо высше наведеныхъ доказôвъ мавъ бути еще якій сумнѣвъ що до правдивыхъ остаточныхъ цѣлей предпринятя, замѣреного черезъ обжалованыхъ, то и сей упаде пôдъ тягаремъ того, що дальше буде наведене.

При домовôй ревизіи, предпринятôй 22 січня 1882 р. у Ольги Грабаръ знайдено межи ея кореспонденціями такожъ два листы, зъ котрыхъ одинъ, якъ потôмъ показалося, бувъ отъ гр. кат. пароха зъ Залѣщикъ, о. Книгиницкого, межъ тымъ, коли на другôмъ есть умѣшеный подпись о. Евзевія Андрейчука, гр. орієнт. приходника зъ Дорошовець на Буковинѣ.

Першій листъ починаєся тыми словами: „Доколи Залѣщикъ находится 40 землякыхъ „шанцѣвъ зъ р. 1850 на просторони $^1/_2$—1 милѣ. „Ихъ откупили селяне и дѣдичѣ. Навѣть австрій„скій офицеры признали, що сѣ земляни шанцѣ „мало бы принесли хôсна супротивъ нынѣшного далеко сягаючого оружа...“

Другій листъ, писаный напушисто, а навѣть мистично, бувъ, якъ зъ его цѣлого содержаня видко, уложеный на тое, щобы описати въ закрытôй формѣ Залѣщики и околицю.

Запытана о тое, не хотѣла Ольга Грабаръ зразу дати нѣякого выясненя, а коли її тѣ листы показано, выперлася всякои знакомости съ о. Книгиницкимъ и Андрейчукомъ, змѣшалася, не умѣла дати вѣрыдостойного выясненя, зъ ôтки тѣ листы взялися и чому ихъ держала въ своемъ пультѣ пôдъ замкомъ.

Адольфъ Добраньскій, пытаный о тое, не умѣвъ того такожъ розтолкувати и каже, що о тыхъ листахъ зовсѣмъ нѣчо не знає.

Доперва Іос. Марковъ мавъ подати ключь до розвязаня тои тайны; онъ отже каже, що въ вересню 1881 одержавъ бувъ безъименный листъ зъ Залѣщикъ, въ котрôмъ его, пôсля его слôвъ, увѣдомлено, що тамъ увязнено 8 селянъ и 2 священикôвъ за шпѣгуньство залѣщицкихъ укрѣплень; онъ мавъ заразъ той листъ выслати до одной ему знакомои, неименованои особы, щобы переконати, о кôлько есть въ тôй вѣсти правды, а то тымъ больше, що его до того заохочувавъ Адольфъ Добраньскій, котрому онъ той листъ показавъ; колижъ не одержавъ на тое отповѣди, удався съ запытальнемъ въ тôй справѣ, якъ каже, до о. Ад. Книгиницкого и мавъ лише зъ цѣкавости додати еще питанье, чи мôсть коло Залѣщикъ еще стоятъ, чи онъ укрѣпленый и чи дѣйстно робятъ що коло укрѣплень; але що о. Книгиницкій не отповѣвъ ему заразъ, то онъ писавъ въ тôй справѣ до о. Наумовича съ просьбою, щобы наклонивъ о. Книгиницкого до отвѣту; потôмъ мавъ о. Наумовичъ, перевѣдавшися у одного декана, здементувати повысшу вѣсть яко безпôдставну а заразъ пôсля мавъ о. Книгиницкій выслати згаданый листъ въ формѣ кореспонденціи, той листъ мавъ читати Ад. Добраньскій и взяти до себе, але ему и Маркову не була вѣдома цѣль того листу.

Вже се дивне, що о. Книгиницкій не споминає въ своемъ листѣ анѣ словомъ про мнимо увязненье кôлькохъ особъ за шпѣгуньство, а еще дивнѣйшимъ есть тое, що Адольфъ Добраньскій не умѣє дати на повысше зознаньє Осипа Маркова нѣякого выясненя, а навѣть все тое просто заперечує. Межи листами, забраными у о. Наумовича, знайшося дѣйстно одинъ листъ Осипа

Маркова зъ 5 грудня 1881, въ котрôмъ тойже пише:

„Вѣдома справа есть еще до теперь не рѣшена — Ив. Ив... мешкає въ Чертежи у Адольфа Добряньского, прошу Васъ, пишѣть заразъ до о. Книгиницкого зъ Залѣщикъ, щобы мене увѣдомивъ, якій укрѣпленя тамъ взносятъ? Чи мôсть укрѣпленый? Чи такъ, чи нѣ!? — Я писавъ до него, але ôнъ не ôтписує, здаєся тому, що мене не знає. Менѣ доконечно треба тое знати."

О. Наумовичъ, пытаный про той листъ, освѣдчає, що не звертавъ на него нѣякои уваги и що не писавъ въ тôй справѣ анѣ до о. Книгиницкого, анѣ до кого иншого. Доперва коли предложено о. Наумовичу листъ Осипа Маркова зъ 9 (21) грудня 1881: „о. Книгиницкій писавъ до мене, показалося, що деканъ говоривъ правду—" доперва тогды о. Наумовичъ мовъ бы пригадавъ собѣ, що показувавъ згаданый листъ Маркова зъ 5 грудня 1881 деканови о. Глиньскому и що той давъ заперечаючу ôтповѣдь.

Переслуханый въ тôй справѣ о. Глиньскій перечивъ при своѣмъ першôмъ судовôмъ переслуханю згаданій зôзнаня о. Наумовича, доперва пôзнѣйше зголосився и потвердивъ ихъ.

Зô взгляду на тую суперечнôсть въ его власныхъ зôзнаняхъ не заслугують тіжъ на повну вѣру.

О. Александеръ Книгиницкій утверджує однаковожъ, що Осипъ Марковъ просивъ его, щобы ему въ сей часъ зворотною почтою донѣсъ менше бôльше тое: чи то дѣйстна правда, що коло Залѣщикъ взносятъ укрѣпленя, але що Марковъ анѣ згадувавъ о мнимôй вѣсти що-до увязненя кôлькохъ особъ за для якогось пôдозрѣня о шпѣгуньство тыхъ укрѣплень. О. Книгиницкій зôзнає, що ôнъ показувавъ той листъ своѣй жѣнцѣ; а коли ся замѣтила, „що прецѣнь ту нема нѣчо заказаного", пôславъ ôнъ его (на выразне жаданье Осипа Маркова) за рецеписомъ.

Коли зважимо, що пôсля подання свѣдка Григорія Жуковского не було въ окрестности Залѣщикъ случаю приарештованя кôлькохъ особъ за шпигуньство, — коли зважимо, що пôсля заявленя ц. к. генеральнои коменды во Львовѣ зъ 8 марця 1882 ч. 233, давнѣйшими роками докола Залѣщикъ на бôльшій розмѣры збудованій укрѣпленя теперь ще истнують, а хочь не суть удержуваній, то ще завсѣгды можуть бути въ взглядно короткôмъ часѣ до успѣшнои обороны приспособленій, а що окрестнôсть Залѣщикъ на случай вôйны противъ Россіи пôдъ кождымъ взглядомъ має яку-таку милитарну вагу, а и въ деякихъ случаяхъ може навѣть осягнути дуже выдатне милитарне значенье; коли дальше зважимо, що оправданье Осипа Маркова дотычно фактичного поводу згаданыхъ выслѣджень про тѣ укрѣпленя есть по просту неимовѣрне, противорѣчить само собѣ, зôзнанямъ свѣдкôвъ и содержаню листôвъ; — коли ще зважимо, що обжалованій Адольфъ р. Добряньскій, Ольга Грабаръ, о. Наумовичъ самѣ здраджують черезъ спосôбъ обороны що до сеи точки свѣдомôсть ваги и карыгôдности тыхъ выслѣджувань — то стане ясно, що тутъ ишло о злочинне выслѣджуванье предметôвъ, ôтносячихся до военнои силы державы и до еи милитарнои обороны.

Тое пôдозрѣнье скрѣпляєся впрочѣмъ ще и тымъ, що о. Наумовичъ остаточно признавъ, що ôнъ дôставъ другій повысше згаданый загадочный листъ о. Евзевія Андрѣйчука до него писаный, але не пояснивъ достовѣрно якъ и въ якôй цѣли сей листъ дôстався въ руки Ольги Грабаръ, котра вже мала одинъ такій листъ о. Книгиницкого.

Взявши на увагу цѣлый, головну здраду знаменуючій починъ обжалованыхъ, бачимо оправданымъ такожъ пôдозрѣнье, що и повысше описане злочиньске выслѣджуванье було актомъ ихъ дѣяльности, знаменуючои головну здраду.

Зъ наведеного высше, специяльного представленя ствердженого предлежачимъ слѣдствомъ стану рѣчей и объему противодержавнои агитаціи, стає достаточно ясною наконечна цѣль, котрою руководилися поодинокій обжалованій при доказанôй имъ дѣяльности въ предлежачôмъ починѣ.

Але рôвночасно выходитъ такожъ, що всѣ объявы карыгôдной дѣяльности обжалованыхъ стоятъ въ тѣснôй звязи зô собою, що сутъ выплывомъ одного и того самого, добре обдуманого и заложеного пляну, котрый веденый Мирославомъ р. Добряньскимъ, а переводженый въ дѣло головными наустителями и зачинщиками Адольфомъ р. Добряньскимъ и о. Иваномъ Наумовичемъ, бувъ пôдмаганый чинно прочими обжалованими, яко безпосередными спôвучастниками. Цѣлôсть выявленои дѣяльности обжалованыхъ въ своѣй звязи доказує, що всѣ кôнцѣ (Fäden) предприпятя выходили безпосередно зъ рукъ Адольфа р. Добряньского и о. Ивана Наумовича, и въ нихъ знова сходилися у своихъ консеквенціяхъ, щобы побирати остаточно въ дорозѣ потайнои корреспонденціи ôтъ Мирослава р. Добряньского въ Ст. Петербурзѣ дальшій директивы.

Сли теперь зважимо зъ однои стороны становиско Мирослава р. Добряньского яко члена панславистичного комитету въ Ст. Петербурзѣ, зъ другои стороны сю обставину, що дѣяльнôсть поодинокихъ обжалованыхъ безперечно заявляє чисто панславистичнѣ змаганя, то выходитъ зъ того ясно, що згадане предприпятье мало на цѣли осущути сполученье всѣхъ австрійскихъ Славянъ съ прочими Славянами въ окремѣшну державу по за границями Австріи, яко наконечну цѣль россійского, политичного панславизму — за посредствомъ програмы, такъ отверто Погодиномъ и Фадѣевымъ выголошенои, а принятои славянофильскими комитетами въ Россіи.

А позаякъ ся наконечна цѣль безпосередно загрожує всецѣлôсть и нетыкальнôсть (Integrität) державы и земельного объему австрійскои монархіи, то се предприпятье стаєсь злочиньствомъ головнои здрады, хоть ся наконечна цѣль, яко стояча въ далекôй будучнѣ, не була осягнена заложенымъ предприпятьемъ.

Щобы однако осягненье сеи цѣли приготовити, намѣряли обжалованій „зъединувати прихильниковъ для тои панславистичнои наконечнои цѣли черезъ взаимну себе доповняючу дѣяльнôсть на кождôмъ поли народного житя Славянъ Галичины, Буковины и пôвнôчнои Угорщины, и змагались уторовати дорогу тымъ идеямъ, щобы збудилося помежи австрійскими Славянами стремленье до политичного сполученя съ Славянами жиючими по за монархіею и щобы оно пôддержуване черезъ неусыпаючу пропаганду въ дусѣ панславизму, накликало остаточно въ своихъ послѣдствахъ повстанье або домашню вôйну (Empörung Bürgerkrieg) у внутри державы, щобы впровадити державу въ небезпеченьства изъ внѣ, а остаточно загрозити всецѣлôсть и нетыкальнôсть монархіи."

Львôвъ 20. мая 1882.

Ц. к. прокураторъ
Шимоновичъ в. р.

Ч. 1123 зъ 1882.

Першій день розправы

дня 12 Червня 1882 (по полудни.)

Початокъ о 4 ôй год. Переслуханье обжалованыхъ розпочавъ сов. Будзыновскій ôтъ обжал. о. *Миколая Огоновского.* Коли обжалованый почавъ на пытаня предсѣдателя суду ôтповѣдати по руски, далися зъ лавы присяжныхъ чути численнѣ голосы, що не розумѣютъ и просятъ, щобы обжалованый ôтповѣдавъ по польски. Сов. Будзыновскій поясняє обжалованому, що має повне право, говорити передъ судомъ по руски, позаякъ однакожъ много присяжныхъ не розумѣє сего языка, отже мусѣвъ бы имъ всѣ ôтповѣди обжалованого толкувати на польске, черезъ що розправа значно протягласьбы. Въ наслѣдство того заявляє обжалованый, що буде ôтповѣдати по польски.

На пытанье, що має сказати на ôтчитаный актъ обжалованя ôтповѣдає о. М. Огоновскій. На сей актъ маю то ôдповѣсти, що не чуюся виннымъ и що мое пятимѣсячне увязненье есть кривдою вопіющою до неба.... Въ актѣ сказано, що я належу до панславистôвъ и до тыхъ, що маютъ якісь ворожі замѣры противъ Австріи и що я допустився головнои здрады. Яко священникъ и яко войсковый капелянъ складавъ я присягу вѣрности Найяси. Панови и Австріи и не мôгбы я перенести на собѣ того, щобы коли мои уста щôдень въ литургіи посылають молитвы до Бога за цѣсаря, въ моѣмъ серцю крылися противні замѣры. Тогды бувбы я недостойный носити сеи священичои шаты и волѣвбы еи скинути, якъ чогось подôбного допуститись. Я поступавъ и поводився завсѣгды льояльно. Жію на Буковинѣ. Буковина есть такъ сказати, Австріею въ миніятурѣ, бо тамъ жіють разомъ съ собою рôжні народности и не ма тамъ жадного поля анѣ причины до якихъ заговорôвъ. Россія и Панслависты не маютъ нѣякихъ аспирацій до Буковины. Въ актѣ обжалованя ôтчитано рôжні ôтзывы рôжныхъ панславистôвъ россійскихъ, однакожь нѣ въ однôмъ зъ нихъ нема нѣ найменшои згадки и Буковинѣ. На Буковинѣ есть бôльше якъ 260.000 Русинôвъ, зъ тыхъ лише около 16.000 уніятôвъ, прочі православні. Рѣчь очевидна, що православна пропаганда не має тутъ поля, а именно не може мати того значеня, яке еи приписує актъ обжалованя. Требажь еще знати, що мы уніяты, до котрыхъ я належу дуже не радо виджені въ Буковинѣ, бо мы есьмо проповѣдниками уніи. Унія щоразъ бôльше ширится на Буковинѣ, число уніятôвъ зъ дня на день збôльшаєся, а навѣть въ Чернôвцяхъ есть нынѣ вже бôльше бо надъ 6.000, уніятôвъ якъ православныхъ. На Буковинѣ есть 16 уніятскихъ капеляній, а всѣ они менше-бôльше находятся въ мѣшаныхъ мѣсцевостяхъ т. є. въ мѣсцевостяхъ съ людностею рускою и румуньскою. Тожь ясна рѣчь, що уніяты не можуть тутъ являтися проповѣдниками панславизму чи панруссизму, бо вже тѣ мѣсцевѣ ôтношеня не подають нѣякого поля для подôбнои пропаганды. Що уніяты не мають симпатіи загалу, на те може послужити яко доказъ ось сей фактъ, що зъ товариства „Руска Бесѣда" въ Чернôвцяхъ выключено уніятôвъ и що ухвалено змѣну статутôвъ въ тôмъ дусѣ, щобы тôлько православні могли бути членами сего товариства. Якжежь отже при такôмъ станѣ рѣчей може уніятъ вести въ Буковинѣ пропаганду панславистичну?!

Тожь рѣшучо ôтпераю учиненый менѣ замѣтъ панславистичныхъ тенденцій. Въ актѣ обжалованя сказано, що я въ моѣй часописи „Родимый Листокъ" давъ выразъ тымъ тенденціямъ и отворивъ стовпцѣ сеи часописи для панславистичныхъ тенденцій о. Наумовича. Я прошу св. Прокураторію указати менѣ тѣ мѣсця. — (Предс. Будзыновскій замѣчає, що будутъ пôзнѣйше ôтчитані.) Мое письмо есть литературне и яко таке зовсѣмъ далеке ôтъ политики. Еще будучи въ Станиславовѣ мавъ я гадку выдавати литературну часопись, бо тогды такои не було у насъ. Однакожь задля браку ôтповѣдныхъ силъ не мôгъ я въ Станиславовѣ розпочати такого выдавництва. Доперва въ Чернôвцяхъ почавъ я выдавати „Родимый Листокъ", бо въ Чернôвцяхъ есть по тому ôтповѣдні силы; тамъ проживає двохъ нашихъ поетôвъ Д. Млака и Федьковичъ, суть професоры и т. д. Часопись моя була редагована въ льояльнôмъ дусѣ и не одинъ разъ дававъ я въ нѣй выразъ льояльности для Найяс. Цѣсаря, и цѣсарского Дому и Австріи. Такъ на торжество срѣбного весѣля, на приѣздъ Цѣсаря до Буковины, на весѣлье Арки. Рудольфа съ Архкн. Стефаніею — умѣщувавъ я статіи льояльні и повні щирого патріотизму австрійского. Однымъ словомъ маю ажь надто доказôвъ, що я бувъ завсѣды вѣрнымъ и льояльнымъ австрійскимъ пôддаными.

На пытанье предсѣдателя о Мир. Добряньскôмъ ôтповѣдає о. М. Огоновскій:

Мирослава Добряньского не знаю и о нѣмъ довѣдався я доперва зъ акту обжалованя. Неправдою есть, будьтобы я признавъ въ слѣдствѣ, якъ се говорится въ актѣ обжалованя, що у мене бувъ Мир. Добряньскій. Адольфа Добряньского знавъ я ôтъ давна, але тôлько зъ имени. Бувъ ôнъ предплатникомъ моеи часописи, а предплату присылавъ черезъ редакцію „Слова" або „Пролома". Мою часопись высылавъ я ему до Чертежа и навѣть незнавъ я, що ôнъ есть во Львовѣ. А що до мнимои визиты Мирослава Добряньского у мене, то такъ було. Була то недѣля дня 1. жовтня 1881. Около $^1/_2$ 11 год. передъ пол. вернувъ я до дому и заставъ я молодого чоловѣка, котрый менѣ представився яко Добряньскій — юриста и членъ „Академичного Кружка". Ôнъ хваливъ мою часопись и сказавъ менѣ, що хотѣвбы пôзнати Чернôвцѣ, а именно митрополичу резиденцію и просивъ мене, щобы я бувъ такъ добрый его опровадити по мѣстѣ. Я сего не мôгъ учинити, бо тогожъ самого дня припадало ювилейне торжество 30 лѣтнои службы директора Вольфа, до котрого я выбирався съ гостиною. Добряньскій розпрощався и ôтôйшовъ, бо тогожъ самого дня мавъ ôтъѣхати. Тôлько всего бачився я съ Добряньскимъ. Мирослава Добряньского якъ кажу, не знаю. (Предсѣдатель показує фотографію М. Добряньского; о М. Огоновскій заявляє, що Добряньскій, котрый представився ему яко академикъ выглядавъ инакше якъ сей на фотографіи.)

На дотычащі пытаня ôтповѣдає обжалованый дальше: Ольги Грабаръ я не знавъ нѣколи и дôзнався о нѣй доперва зъ акту обжалованя. До неи не писавъ я нѣякихъ листôвъ. Зô Львова одержувавъ я часто листы безъименні, листы съ стихами, съ похвалами моеи часописи, съ заохотами и т. д. Безъименні листы звычайно були нищені, хотяй мимо того при ревизіи забрано у мене около 200 листôвъ. Съ Марковомъ и Площаньскимъ переписувавсь я хиба тôлько що до умѣщеня инсерату.

Межи листами, які доходили мене зô Львова, одержавъ я такожъ два безъименні листы дотычащі дебиту „Р. Листка" въ Россіи; кажу безъименні, бо о скôлько собѣ пригадую, бувъ на нихъ тôлько якійсь закрутъ перомъ. Въ першôмъ листѣ писано о тôмъ, що львôвскі часописи рускі подали коллективне поданье о дебитъ до Россіи черезъ Добряньского. Я не знавъ, що Адольфъ Добряньскій есть во Львовѣ, отже думавъ я, що се редакціи удались певно до адв. дра Ивана Добряньского, щобы уложивъ таке поданье. Въ другôмъ листѣ завѣдомлено мене, що моя часопись одержала дебитъ въ Россіи. Се письмо було тожь безъ пôдпису, на чвертцѣ паперу, безъ всякого урядового знаку, безъ якои тамъ урядовои печатки.

Понеже актъ обжалованя робитъ менѣ закидъ и зъ того, що моя часопись одержала дебитъ, тожь мушу передовсѣмъ пôднести, що дебитъ не есть нѣчого переступного, що пр. „Дѣло" дôстало еще передъ тымъ дебитъ. Я самъ не старався о дебитъ. Минувшого року одержавъ я вôзванье, здаєся, ôтъ редакціи „Пролому", щобы прислати одинъ рочникъ „Р. Листка" для высилки за границю. Я выславъ сей рочникъ не жадаючи за те жаднои заплати. Я хотѣвъ самъ постаратись о дебитъ, але нѣмъ се зробивемъ, вже завѣдомлено мене згаданымъ листомъ що моя часопись одержала дебитъ.

Предсѣдатель: Пôсля рецеписôвъ знайденыхъ у О. Грабаръ выслала она до Васъ 6 рекомендованыхъ листôвъ, а пôсля свѣдоцтва Черновецкои почты доручено Вамъ тіи листы. Що було въ тыхъ листахъ?

Обж. М. Огоновскій: Я не дôставъ жадного листу ôтъ Ольги Грабаръ, а якъ я вже сказавъ, одержувавъ я рекомендованій листы зô Львова, але безъименні. О двохъ такихъ листахъ дотычно дебиту сказавъ я вже попереду.

Предсѣд.: А що було въ другихъ листахъ?

Обж. Огоновскій: Не знаю и не можу знати, що було въ рôжныхъ листахъ. Але анѣ ôтъ Ольги Грабарь, анѣ ôтъ М. Добряньского я не мавъ жадного листу.

Пред.: Въ однôмъ листѣ М. Добряньского знайденôмъ у его сестры стоитъ выразно дописка: „ôтотни долученый листъ и пôшли до Черновець". Се очевидно ôтносилося до одного зъ тыхъ листôвъ выславыхъ до Васъ Ольгою Грабарь?

Обжал.: Я не одержавъ ôтъ Мирослава жадного листу.

Предс.: Се дивно, що у Васъ власне не знайдено жадного зъ 6 листôвъ О. Грабаръ, хоть они були Вамъ дорученій и очевидно важні, бо рекомендованій.

Обжал.: Я противно думаю, що не мусѣли бути важні, бо я бувбы ихъ переховавъ, скоро у мене найдено бôльше якъ 200 иншихъ листôвъ.

На дотычащі пытаня предсѣдателя ôтповѣдає обжалованый дальше:

Колибъ я вже навѣть мавъ які замѣры вступати въ якій звязи съ Россіею, то як [illegible] якоюсь побôчною, далекою дорогою? Предъ въ Чернівцяхъ есть россійскій консулъ! А се, що я навѣть не знаю, есть найлучшимъ доказомъ [illegible] подôбности обвинення мене о звязи съ Россіею. Впрочѣмъ покликуюся на свѣдоцтва полиціи и дирекціи гим. въ Чернівцяхъ що до мого поведеня. Я черезъ кілька лѣтъ учивъ въ народній школі религіи зовсѣмъ безплатно, хочь не мавъ часу, и учивъ молодѣжь, котра передъ тымъ мусѣла [illegible] дити на науку религіи разомъ съ православными, — а сего не зробитъ жаденъ руссофилъ!

Въ актѣ обжалованя сказано, що проф. Желехôвскій зъ Станиславова зôзнавъ протоколярно, що я руссофилъ. Я руссофиломъ не бувъ и не есьмь и рѣшучо ôтпераю сей замѣтъ. Проф. Желехôвского я знаю тôлько въ видженя, съ нимъ нѣколи не говоривъ я, а ôнъ мае злôсть на мене за те, що разъ впустившись зо мною въ литературно-рел. полемику (въ Сіонѣ) дôставъ ôтъ мене добру ôтправу. Я покликуюсь на свѣдоцтво ставропигиярскаго Каменьского — Полика, — котрый навѣть старався для мене о презенту, на теологічного ôрмен. епис. Исаковича и на инсинуацію Болеслава Барановского — най они посвѣдчать, чи я руссофилъ?

Въ актѣ обжалованя робится закидъ, що коли у насъ почали повставати такъ званій украинофильскі письма, то и число руссофильскихъ почало збôльшатись и до сихъ послѣднихъ зачислився „Р. Листокъ." Не знаю пôсля чого мене розрôжняти украинофильскі и руссофильскі часописи, бо всѣ нашій часописи мають на оцѣ добро нашого народа; але коли пôдъ украинофильскими жаномъ бы розумѣти навѣть такій, якъ „Зоря" и „Дѣло", то мушу сказати, що „Р. Листокъ" почавъ выходити р. 1879 отже передъ „Дѣломъ" и „Зорею." Впрочѣмъ рôжницѣ тутъ нема нѣякои, бо пр. мѣжь „Р. Листкомъ" а „Зорею" есть хиба та рôжница, що „Р. Листокъ" есть бôльше етнологічный. О „Р. Листку" высказувались похвально и польскі газеты, якъ Dziennik Polski и варшавскі Kłosy.

О. Ивана Наумовича знаю и поважаю яко одного зъ нашихъ найперших галицкихъ писателѣвъ. Въ актѣ сказано, що я отворивъ въ „Р. Листку" стовпцѣ для панславистичныхъ елюкубрацій о. Наумовича. Я не бачу такихъ панславистичныхъ елюкубрацій въ „Р. Листку" и прошу Прокураторію ихъ менѣ указати. Разъ бувъ надôславъ о. Наумовичъ менѣ стихъ, котрый выдався менѣ троха за острый. Я умѣстивъ сей стихъ, бо бувъ добрый, але съ опущеньемъ мѣсць острыхъ. Впрочѣмъ жадна редакція неôтмовитъ мѣсця писателеви для того, що ôнъ такои або иншои вѣры, якъ пр. кс. Стояловскій умѣщує въ своѣй газетѣ статіи протестанта Кароля Стельмаха, хочь кс. С. зовсѣмъ далекій ôтъ протестантскои пропаганды.

Ôтъ о. И. Наумовича одержавъ я два листы: въ першôмъ писавъ менѣ, що годится навѣть щобы цѣлкомъ непечатати згаданого стишка, а въ другôмъ писавъ, що выбираєся до Варшавы ôтвѣдати тамъ свою дочку, и що буде тамъ бачитись съ нашими Галичанамъ и може менѣ позыскати предплатникôвъ; тожь просивъ прислати „Р. Листокъ", а такожъ мою фотографію и фотографіи другихъ нашихъ мужѣвъ. Чомужь я не мавъ сего учинити? Въ тôмже нема нѣчого злого!

Робится менѣ закидъ, що мавъ бути у мене М. Добряньскій! Хочьбы и бувъ навѣть, — то чижь можу за те ôтповѣдати? Чи можу я ôтповѣдати за те, що безъ моеи просьбы надсылано менѣ зъ Женевы соціялистичні письма „Громада" „Вольное Слово" etc. и чи я вже длятого соціялистъ? Тожь еще разъ кажу, що я невиненъ, а що мене дуже скривджено.

Ôттакъ ôтчитано рôжні листы.

ПЕРЕГЛЯДЪ ПОЛИТИЧНЫЙ.

Австрійско-Угорска Монархія.

(*Соймъ угорскій*) зôставъ замкненый въ суботу. Нова сесія розпôчнеся дня 5 жовтня с. р. Уплынувша сесія закôнчилась дебатою надъ еміграціею жидôвъ россійскихъ до Угорщины и скандальною аферою межи двома депутованими: Источимъ и Варманомъ. Якъ звѣстно, поводъ до дебаты надъ еміграціею жидôвъ дала петиція шатмарского комитату, жадаюча, щобы жидôвъ не впускати въ границѣ Угорщины. Яке становище заняло правительство и правительственна партія въ тôй справѣ, мы вже писали послѣдного разу, именно поставили засаду: зô взглядôвъ гуманитарныхъ не боронити жидамъ еміграувати въ границѣ Угорщины, але старатись всѣхъ зайшовшихъ жидôвъ по можности зъ краю вытранспортовувати. Въ дебатѣ въ повнôмъ засѣданю сойму забравъ голосъ въ тôй справѣ такожъ посолъ Источи, неублаганый противникъ жидôвъ, котрый що року говоритъ бесѣды противъ семитôвъ и все радитъ правительству выслати ихъ до Єрусалима. Источи, забравши голосъ звернувся передовсѣмъ противъ тыхъ, що послугуются такими пустыми фразами, якъ „гуманитарнôсть", „вѣкъ XIX-тый" и т. д. Правительство россійске, говоривъ Источи, предсѣ разъ рѣшилось на тое — увôльнити край ôтъ жидôвъ. Народъ угорскій такожъ такои думки, якъ се видко зъ петиціи шатмарского комитату, попертои такожъ другими комитатами. Инакше глядятъ на тую справу мѣста и столиця, алежь они суть муравлисками жидôвъ, котрі захопили въ свои руки торговлю и промыслъ. Жидôвска праса знає тое добре и для того кидаєся на комитаты. Наплывъ

жиёвъ до Галичины есть фактомъ историчного значеня, есть сучасною пандрёкою народовъ; противъ того правительство повинно предприняти енергичнй мѣры, бо пандрёка така грозить не лишь народамъ европейскимъ, але и мѣсцевымъ жидамъ. Источи думае, що розвязанье питаня жидовского есть задачею теперѣшнои хвилѣ, бо тое питанье есть нынѣ загальне, межинародне. Теперѣшна хвиля есть найбётновиднѣйша до зломаня жидовскои всемогучости, котра объявлялася въ товариствѣ Alliance israélite. Наконець Источи вёзвавъ всѣхъ жидовъ, щобы чимъ скорше вынеслися до Палестины и тамъ заложили свою державу. По Источимъ забравъ голосъ пос. Ерманъ и промовлявъ за внесеньемъ комисіи, т. е. щобы жидамъ позволити хоронитися до Угорщины, але ихъ швидко высылати за границѣ. Въ своёй бесѣдѣ Ерманъ выразився оскорбливо о Источимъ, именно сказавъ, що Источи не достойный того, щобы бнъ его выводами займався. Источи ужаждавъ бтъ Ерманъ въ читальнѣ парляментарной сатисфакція за образу, завёзвавъ его именно на поединокъ. Ерманъ бтмовивъ. Тогды Источи ударивъ Ерманъ въ лице. Се дѣялось еще подчасъ дальшои дебаты надъ питаньемъ жидовскимъ. По томъ фактѣ оголошено на якійсь часъ засѣданье тайнымъ. По открытю на ново иного засѣданя президентъ объявивъ, що въ парляментарномъ будынку одинъ депутованый оскорбивъ чиино свого колегу и вёзвавъ палату, щобы Источому за той чинъ высказати нагану. Се и сталося. На слѣдуючомъ засѣданю Тисса зебравъ послѣдный слово и промовлявъ за внесеньемъ комисіи. Внесенье тое палата остаточно приняла значною большостею голосовъ. — Межи Источимъ и Ерманомъ прійшло до поединку, мимо того, що правительство старалось два разы тому перешкодити. Оба противники стрѣляли до себе, але жаденъ не ранивъ другого.

ЗАГРАНИЦЯ.

Россія. Зъ Петербурга наспѣла въ понедѣлокъ дуже важна вѣдомость: министеръ внутрѣшныхъ дѣлъ, гр. Игнатьевъ одержавъ димисію. Указъ царскій завѣдомивъ о томъ сенатъ. Министромъ справъ внутрѣшныхъ зоставъ именованый на мѣсце гр. Игнатьева гр. Толстой, президентъ петербурскои академіи, бувшій министеръ просвѣты за царя Александра II. Димисію гр. Игнатьева голосили заграничнй часописи вже бтъ давна, але нѣколи не на певно; що больше, въ послѣдныхъ часахъ перестали вже були о томъ писати. Тожь димисія гр. Игнатьева наступила несподѣвано, а еще больше несподѣванымъ бунъ выборъ гр. Толстоя на наступника гр. Игнатьева. Певна причина, задля якои гр. Игнатьевъ уступивъ, доси не звѣстна. Догадуются лишь, що непорозумѣнье съ Побѣдоносцевымъ було причиною его уступленя. Димисію гр. Игнатьева повитаютъ дуже симпатично Нѣмеччина и Австрія; Игнатьевъ же бувъ панславистъ, подѣлявъ погляды ген. Скобелева, бувъ ворогомъ жидовъ и Нѣмцѣвъ, и т. д. Однакожь далеко большу мали бъ утѣху, колибъ на мѣсце Игнатьева бувъ заименованый не гр. Толстой, але кто иншій, примѣромъ Лорисъ-Меликовъ. Гр. Толстой есть сподвижникомъ Каткова, тожь можна на певно сказати, що змѣна политики въ справахъ внутрѣшныхъ Россіи съ именованьемъ гр. Толстоя не поступитъ. Поляки не люблятъ гр. Толстоя больше якъ гр. Игнатьева. „Dziennik polski“ выразно каже, що така змѣна выйде Полякамъ въ Россіи „на горше“, бо гр. Толстой вже неразъ заявився ярымъ ворогомъ Поляковъ. Гдеякй знову газеты удержуютъ, по именованье гр. Толстоя есть лишь тымчасовымъ, щобъ такъ сказати переходнымъ. Гр. Толстой — якъ надѣются — буде мусѣвъ швидко уступити мѣсце гр. Лорисъ Меликову або гр. Шувалову.

„Правительственный Вѣстникъ“ оголосивъ указъ, котрый съ початкомъ 1883 р. зноситъ податокъ поголовный (подушне) а заводитъ натомѣсть иншй податки. Треба замѣтити, що знесенье „подушного“ не мае наступити бтъ разу, але постепенно въ протягу осѣмъ лѣтъ.

Нѣмеччина. Въ парляментѣ нѣмецкомъ розпочалося въ понедѣлокъ сего тыждня друге читанье правительственного предложеня о монополю тютюну. Дебата мала тревати колька днѣвъ. Въ дебатѣ заразъ першого дня взявъ участь самъ кн. Бисмаркъ и боронивъ монополю, котрый по его думцѣ есть конечнымъ до зреформованя податковъ. Кн. Бисмаркъ заповѣвъ, що парляментови и соймови прускому предложитъ законъ, т. зв. Verwendungsgesetz, а колибъ парляментъ и соймъ его не ухвалили, то бнъ бтклячеся до народу, с. е. розвяже парляментъ.

Кн. Бисмаркъ заявивъ, що бтъ свого проекту не бтступитъ, бо хоче зробити Нѣмеччину сильною державою. При томъ зойшовъ кн. Бисмаркъ зовсѣмъ на поле политичне, заявивъ, що будущина Нѣмеччины спочивае въ нѣмецкихъ династіяхъ, котрй противъ всякихъ небезпеченьствъ заграничныхъ и въ оборонѣ интересовъ династичныхъ лучатся до спольнои дѣяльности. Особливо союзъ Нѣмеччины съ Австрією учинитъ зъ обохъ тыхъ державъ могущу силу.

Франція. Парляментъ ухваливъ въ справѣ реформы судовництва знести засаду неусуваемости судіѣвъ и приняли засаду выбираемости судіѣвъ. Тому противився министеръ правосудія и подався навѣть до димисіи. Але Греви не принявъ его димисіи, бо се рѣчь певна, що сенатъ не потвердитъ тои ухвалы парляменту.

Египтъ. Дня 11 червня прійшло вже до забуренъ въ Александріи. Египтяне напали на Европейцѣвъ. Египска залога войскова въ Александріи прибула доперва въ пять годинъ по розпочатыхъ забуреняхъ и привернула порядокъ. Доси сконстатовано, що въ забуреняхъ згинуло 49 Европейцѣвъ и 5 Арабовъ, а раненыхъ було 80 Европейцѣвъ и 28 Арабовъ. Конзуль англійскій Кукзонъ тяжко раненый, ранена также конзуль греческій и вицеконзуль италійскій. Жѣнка австрійского конзуля була на дорозѣ инсультована. На засѣданю французского парляменту заявивъ Фрейсинє, що также конзуль французскій бувъ загроженый. Конзулятовъ въ Александріи стереже сильный отдѣлъ войска передъ розъяреною товпою. Европейскй пôдданй зостаютъ въ великомъ страху, англійскй пôдданй хоронятся на корабель Superb. Ровножь доходятъ вѣсти, що и въ Каирѣ панують безпорядки; и такъ телеграма доноситъ, що товпы арабскй зрабували колька склеповъ. Кождый день може принести и найбольшу несподѣванку. Ходитъ поголоска, що провôдники войсковй (партія министра войны Араби-паши) намѣрили удатись до кедива и предложити ему абдикацію, а колибъ кедивъ на тое не приставъ, убити его. — Не диво, що такй вѣсти наспѣвшй зъ Египту, а особенно вѣсти зъ Александріи мусѣли выкликати велике враженье въ правительственныхъ сферахъ всѣхъ державъ европейскихъ. Першимъ наслѣдкомъ сего буде тое, що всѣ европейскй державы вышлютъ свои кораблѣ до Александріи для охороны своихъ пôдданыхъ. Кромѣ кораблѣвъ англійскихъ и французскихъ, котрй вже стоятъ въ портѣ передъ Александріею, выслали вже або маютъ выслати свои воеиний кораблѣ другй державы, въ першôй линіи Италія и Австрія. Межи убитыми и ранеными въ Александріи було богато Италіянцѣвъ.

Турецка комисія пробуває вже въ Египтѣ. Начальника комисіи, Дервиша-пашу, бтвѣдали генеральнй конзулѣ англійскій и французскій. Дервишъ-паша заявивъ, що бнъ енергично возьмесь до привернення ладу въ Египтѣ а въ случаю потребы и самъ обôйме управу министерствомъ войны. Тымчасомъ мисія Дервиша-паши выдала вже першій овочь, — кровавй забуреня въ Александріи; кораблѣ англійско-французскй мусѣли безчинно глядѣти на кроваве позорище. По забуреняхъ въ Александріи Европа муситъ швидко дѣлати; Англія и Франція настаютъ на безъотволочне скликанье конференціи, не оглядаючись на тое, чи Порта пристае на ню, чи нѣ. Надѣятись, що прійде таки до конференціи.

НОВИНКИ.

— **Звѣстный протестъ бучацкого монастыря оо. Василіянъ** пôдписали монастырѣ: во Львовѣ, Гошевѣ, Краснопущи, Погонѣ, Золочевѣ, Добромили, Дрогобычи и въ Лаврове. Нема доси еще вѣдомости зъ монастырѣвъ въ Улашковцяхъ, Креховѣ, Кристынополи и въ Жовквѣ.

— **Петицію противъ бтданя новиціяту и монастыря оо. Василіянъ въ Добромили** патрамъ езуитамъ ухвалили и пôдписали священики ходоровского деканата на соборчику въ Голдовичахъ дня 1. л. червня. Заразомъ рѣшили священики тогожь деканата устроювати въ деканатѣ духовнй мисіи.

— **О. провинціялъ Климентъ Сарницкій** повезе вже завтра патровъ езуитовъ до Добромильского монастыря, щобы въ асистенціи правительственного комисаря бтдати езуитамъ монастырь оо. Василіянъ въ администрацію. О. Сарницкій бувъ въ недѣлю на авдієнціи у намѣстника, а въ понедѣлокъ на бенкетѣ у львовскихъ езуитовъ, где, якъ кажутъ, забавлявся дуже весело. Не сумнѣваемось, що такъ само весело буде о. провинціялъ завтра насиліемъ впроваджувати езуитовъ въ посѣданье власности василіяньскои!...

— **„Sztandar polski“**, котрый все дальше отступае на выбраной послѣдными часами дорозѣ справедливого признаваня Русинамъ приналежныхъ имъ правъ въ Галичинѣ, умѣстивъ въ послѣднôмъ, 6-томъ числѣ текстъ протесту Поляковъ противъ бтданю новиціяту и монастыря добромильского патрамъ езуитамъ, и бтозву до всѣхъ Поляковъ, щобы якъ найчисленнѣйше той протестъ пôдписували. Передъ колькома еще днями протестъ бувъ пôдписаный вже надъ 600 Поляками и число пôдписовъ съ кождымъ днемъ збольшаесь. Протестъ уложеный дуже розумно: бнъ констатуе, що езуиты не маютъ не лишь межи Русинами, але и межи Поляками найменшои симпатіи. Поляки повинни о томъ памятати, що езуиты съ своимъ фанатизмомъ религійнымъ, були причиною найтяжшихъ лихъ въ давнôй рѣчипосполитôй польскôй. Ôтданье оо. Василіянъ езуитамъ роздражнитъ безконечно Русиновъ и причинится до еще большого роздору мѣжь Русинами а Поляками въ Галичинѣ. Дальше протестъ представляе борбу Поляковъ съ езуитами за часовъ рѣчипосполитои: „Академія краковска — пишесь въ протестѣ — мусѣла тяжкй борбы вести съ езуитами, котрй хотѣли пôдступомъ загорнути въ свои руки едукацію въ краю. Свѣтске духовеньство польске мусѣло почавши бтъ 1583 р. що колька лѣтъ точити новй борбы противъ пôдступныхъ езуитскихъ замаховъ. Королѣ польскй згôдно съ волею сенату мусѣли колька разовъ звалювати папскй буллй данй въ користь езуитовъ на всякй привилей. Такъ въ 1633 р. соймъ знесъ выроки Риму на користь езуитовъ (Vol. Leg. m. 3 ст. 798). Въ 1661 р. король Янъ Казимиръ мусѣвъ знести привилей данй езуитамъ, бо противъ того запротестували 23 воеводства. Въ 1669 король Михаилъ на протестъ земель русскихъ заборонивъ езуитамъ закладати школы и узнавъ академію замойску одинокою школою головною на Руси. Въ 1685 р. король Янъ III скасувавъ власный свôй привилей данй езуитамъ а потвердженый папскою булею, а скасувавъ сей привилей длятого, бо, якъ каже, езуити его „пôдхопили и вытиснули“ (Рескриптъ королевскій зъ 7 марта 1685 р.)“. „Множество иншихъ фактовъ — каже дальше протестъ, — оправдуе нашъ голосъ, тымъ больше, що законъ пп. езуитовъ нѣколи не бувъ зреформованый, але остався закостенѣлымъ, упертымъ, диктуючимъ часто права самôй столици апостольскôй, а найвысшою честею уважавъ собѣ, коли одинъ зъ его членовъ мôгъ чи то впередъ чи теперь закликати на самого на вѣтъ папу: „Papa, quid facis?“ Пôдъ конець въ протестѣ сказано: „protestujemy stanowczo przeciw powierzaniu Jezuitom reformy zakonów ruskich w Galicyi“. — Не потребуемо и згадувати, що той протестъ пропагованый польскою нездеморализованою партіею „Sztandar-y polsk-ого“ дуже не до смаку езуитамъ, всякимъ станчикамъ и езуитизмомъ замотиличенымъ редакторамъ „Gazet-ы Narodow-ой“, „Dziennik-a polsk-ого“ и т. подôбныхъ.

— **Выдѣлъ филіи товариства „Просвѣта“ въ Станиславовѣ** запрошуе ВП. членовъ и гостей на выклады, котрй бтбудутся дня 18 лат. червня о год. 3 пополудни въ готелю „пôдъ тремя коронами“ при улици тысьменицкôй. — *Е. Желехівскій*, предсѣдатель. *Дръ М. Бучинскій*, членъ выдѣлу.

— **Въ Тростянци, пов. добромильского, побережникъ застрѣливъ селянина господаря.** Побережниковъ було двохъ; они хотѣли заграбити волы двомъ господарямъ за мниму школу въ лѣсѣ. Господарѣ не давали воловъ, а одинъ зъ побережниковъ Маеръ Груметъ застрѣливъ одного господаря кулею зъ пистолету. Груметъ утѣкъ и доси еще не охопленый.

— **Трупа замордованого жида**, Іося Лейбы Бравна зъ Козлова знайдено 7. червня при дорозѣ межи Покропивною и Козловомъ въ повѣтѣ бережаньскôмъ. Увязнено пôдозрѣного селянина зъ Покропивнои.

— **Великй пожары.** Въ пятницю минувшого тыждня лучились два великй пожары въ всхôднôй Галичинѣ. Въ мѣсточку Хоростковѣ на Подôлю згорѣло до 100 домовъ въ середмѣстю; 200 родинъ майже самыхъ жидовскихъ остало въ великôй нуждѣ. Шкода надъ 100.000 зр. Въ мѣстѣ Сокали згорѣло 20 домовъ. Огонь повставъ зъ неосторожности въ шопѣ. Страта 34.000 зр., убезпечена на 13.000 зр. Надъ 40 родинъ остало безъ даху и хлѣба.

(v.) **Зъ Буковины.** (*Першій загальный збôръ читальнѣ въ Неполоковцяхъ.*) Межи нашимъ народомъ на Буковинѣ проявляеся бтъ часу до часу що-разъ больше житя и самопôзнаня. Свѣдоцтвомъ сего може послужити першій загальный збôръ читальнѣ въ Неполоковцяхъ, котре бтбулося дня 4 л. червня въ недѣлю. Недавно передъ тымъ намѣстництво потвердило статуты читальнѣ. Для величавого святкованя першого загального збору и отвореня читальнѣ запросили Неполоковчане селянъ зъ всѣхъ доокрестныхъ сѣлъ и руску интелигенцію зъ Черновець. И дѣйстно бачилы мы на зборѣ въ Неполоковцяхъ заступниковъ сусѣднихъ сѣлъ: Оршовцѣвъ, Ошихлѣбовъ, Иванковцѣвъ, Берегомета, Дубовцѣвъ, Шипинцѣвъ, Пядиковцѣвъ, Зеленева и Бардовцѣвъ. Черновецкй Русины выслали на привитанье колькохъ старшихъ Русиновъ и товаришѣвъ „Союза“. Замѣтити треба, що межи делегатами зъ сѣлъ по большôй части було и начальство громадске. Цѣлый сей збôръ бувъ правдивымъ торжествомъ народнымъ, котре неодного присутного натхнуло духомъ надѣѣ и указало, въ чѣмъ мы маемо шукати нашои народнои силы. Зборови предводивъ господарь Олѣйникъ. Зъ бесѣдниковъ промовлявшихъ на зборѣ, велике враженье зробивъ своею промовою господарь Арѣйчукъ зъ Шипинцѣвъ. Арѣйчукъ представивъ станъ руского народу и его просвѣты передъ 1848 р. и порôвнавъ съ теперѣшнымъ. „Лишь тогды буде у насъ лучше — говоривъ Арѣйчукъ — коли мы всѣ якъ одинъ мужъ разомъ будемо держатися и не дамо загинути хочь и найменшому братови. Одинъ за всѣхъ, а всѣ за одного, — се повинно бути нашимъ окликомъ!“ Потомъ бтбулись выборы до выдѣлу; выбранй самй селяне. По засѣданю угощено гостей сердечно. Молодѣжь забавлялась при музицѣ. О год. 8 вечеромъ гостѣ розпрощались, заохотивши себе взаимно до працѣ и просвѣты. Честь Неполоковчанамъ за ихъ хорошій примѣръ!

— **Чи галицкій князь Данило удавався до папы, чи папа до Данила?** Тое спорне питанье було сими днями предметомъ бтчиту професора кіевского университету п. Дашкевича на засѣданю „историчного товариства лѣтописця Нестора въ Кіевѣ“. П. Дашкевичъ указавъ на тое, що унія, въ малорускихъ земляхъ завсѣгды мала характеръ больше политичный, якъ религійный. Данило галицкій першій въ исторіи навязавъ съ папою зношеня въ томъ направленю, с. е. задля политики. Питанье теперь: кому належитъ иниціятива въ томъ дѣлѣ: чи Данилови, чи папѣ. Питанье тое историки рѣшаютъ рôжно. Одй, якъ примѣромъ края. Петрушевичъ, удержуютъ, що иниціятива вышла бтъ Данила, а яко доказъ сего приводятъ тое, що мовбы то Данило выславъ епископа Петра на соборъ въ 1246 роцѣ. Того погляду края. Петрушевича боронивъ недавно на одномъ зъ попередныхъ засѣдань „товариства лѣтописця Нестора“ такожъ историкъ Линниченко. Впрочѣмъ тое само голосятъ и гдекотрй тенденційнй польскй историки, не зъ пересвѣдченя але для того, щобъ показати, що именно Данило шукавъ папы, а не папа Данила. Тымчасомъ проф. Дашкевичъ доказавъ на пôдставѣ жерелъ, що епископъ Петро, котрый бувъ на соборѣ въ 1246 р. не бувъ южнорускимъ (Ruthenus) епископомъ, а лишь православнымъ, и мôгъ бути або румунскимъ, або угорскимъ або болгарскимъ епископомъ. То певно, що въ спискахъ южно-русскихъ епископовъ зъ того часу нѣгде не стрѣчаеся имя епископа Петра. Впрочѣмъ вся политична дѣяльность Данила була того рода, що не допускае можливости, щобъ бнъ давъ иниціятиву до введеня уніи. Правда, бнъ мавъ въ томъ взглядѣ зношеня съ папою, але иниціятива вышла бтъ самого папы. Папы римскй неразъ удавались до рускихъ князѣвъ, а князѣ знову глядѣли на папу, яко на могучихъ политичныхъ владыкъ. — Замѣтити мусимъ, що п. Линниченко, присутствовавшій бтчитови Дашкевича, заявивъ, що доводы Дашкевича переконали его, и бнъ бтступивъ бтъ свого пересвѣдченя въ томъ дѣлѣ.

— **(Дрôбнй вѣсти.)** До рады пов. гусятыньского выбраный при доповняючомъ выборѣ зъ групы селъ господарь Якимъ Кеба. — Шефъ генерального штабу ген. бар. Бекъ прибувъ вчера зъ Відня до Львова задля студій стратегичныхъ въ Галичинѣ. — Во Львовѣ умеръ вчера молодый незвычайно талантливый историкъ дръ Станиславъ Лукасъ. Передъ двома мѣсяцями повернувши зъ якуковои подорожи зъ Парижа, здавъ докторатъ вишша cum laude и дôставъ стипендію 2500 зр. Задумувавъ габилитуватися на доцента университету въ Краковѣ, та немилосердна смерть перетала нитку его житя. — Цѣсарь дарувавъ погорѣлцямъ села Ямницѣ, станиславôвского повѣта 200 зр. — Чорна ôспа пануе мѣжь дѣтьми во Львовѣ, въ Перемышли и въ Тернополи.

— **Именованй** безплатными авскультантами практиканты судовй: Изидоръ Венгриновичъ, Іоанъ Рудницкій, дръ Михаилъ Король и Володимиръ Несторовичъ.

— (*Л. З.*) Выдавана въ Оломунцу фахова часопись „Der Zither-Freund“, помѣстила въ 1 ч. сего року (рочн. IV.) композицію о. Николая Кумановского зъ Пужникъ п. з. „*Ви самовна*“. О. Ник. Кумановскій знаный у насъ зъ своихъ переднѣйшихъ працъ: „Кадриль зъ рускихъ пѣсень“ Львовъ 1874, „Думка и коломыйки“ Львовъ 1880, „Кадриль зъ рускихъ пѣсень народныхъ“ Львовъ 1881. Згадана высше редакція хотяй и дуже перебирае въ надсыланыхъ композиціяхъ, взывае нашого автора до дальшои участи и прійимаеся зъ его пера все помѣщувати. До найблизшого числа тои часописи прилагодивъ о. К. ширшу композицію основану такожъ на народныхъ мотивахъ.

— **Михаилъ Вербицкій.** Пригадую ВП. Читателямъ „Дѣла“ анонсъ „Чотырогласники“ Вербицкого. Предплата 2 зр. 35 кр. съ пересылкою почтовою; речинець предплаты до 16 лат. червня. До цѣлого твору на конци буде долученый портретъ Вербицкого. Предплату прошу присылати до рускихъ часописей. Пята часть чистого доходу призначена на дѣвочй бурсы въ Львовѣ и Перемышли. По речинци 16 лат. червня предплата съ пересылкою пôдносится значно. Прошу такожъ дуже о присыланье менѣ матеріяловъ до житьописи Вербицкого. — *Лука Кошка.*

✝ **О. Григорій Ясиньскій**, каполянъ въ Витковѣ, холоѣвского деканату, умеръ въ 70 ôмъ роцѣ житя а 45 томъ священьства. Вѣчная ему память!

— **Выказъ Всеч. и Благ. П. Т. жертвователѣвъ на дѣвоче воспиталище пôдъ зарядомъ Инокинь чина св. Василія Вел. зъ Словиты, котрымъ за ихъ жертвы комитетъ заявляе свою щирѣйшу подяку:** (*Дальше.*)

225) Всч. о. Медвецкій, деканъ рогатинскій, бтъ себе 100 зр., бтъ о. Яросевича зъ Пукова, бтъ себе и парохіянъ 10 зр., Макогонскій Іосифъ, съ Липици, Галяревичъ Іоанъ съ Заланова, Сосенко съ Межигорець и Авдиковскій зъ Купашева по 2 зр., о. Онишкевичъ Іосифъ зъ Сернокъ 1 зр. 60 кр., Всч оо. Филиповскій Никол. зъ Насташина, Недельскій зъ Серниковъ середн., Онишкевичъ Мих. зъ Коростовичъ, Громадка Вас. зъ Скоморохъ, Нарольскій Албинъ зъ Бурштына, Боднарь Гавр. зъ Свистѣльникъ, Чировскій Волод. зъ Бабинецъ, Зарицкій Мод. зъ Жолчева, Стефановичъ Антоній зъ Потока, Левицкій Левъ зъ Скоморохъ и Пчт. п. Филиповска Анна зъ Насташина по 1 зр. — разомъ 130 зр. 60 кр.

— **На „Домъ Народный“ въ Калуши** зобрано: на весѣлю о. Петра Яцишиного въ Завою дня 7 лют. 1882 18 зр. а. в. А именно жертвували: о. Авдиковскій зъ Мостищъ 1 зр., п-на Авдиковска 1 зр., о. Кушликъ зъ Вѣстовы 1 зр., п. Кушликъ зъ Кропивникъ 1 зр., п на Кушликъ зъ Вѣстовы 1 зр., о. Г. Рожаньскій зъ Хотѣня 1 зр., о. П. Яцишинъ 1 зр., Родина молодого 1 зр. 92 кр., п. Вацлавикъ зъ Завою 50 кр., п. Гордѣёвскій зъ Завою 1 зр., п. Давидовичъ 50 кр., п. Стефано-

вано 50 кр., п. Корытовскій зъ Калуша 1 зр., п. Крахта зъ Рипника 1 зр., о. Весоловскій зъ Молодятина 50 кр. и сынъ его 50 кр., п. Дудикевичъ зъ Долгостовъ 50 кр., п. Нестоpевичъ зъ Доброшинъ 50 кр., п. Ясѣнскій зъ Калуша 28 кр., П. П. 30 кр., п. Голубовскій зъ Перегиновка 1 п. п. 30 кр., п. Гладзѣвскій зъ Заверъ, п-ня молода 50 кр., о. Гладзѣвскій зъ Заверъ 50 кр.; — разомъ 18 зр. а. в.

Вѣсти епархіяльні.

Зъ Архіепархіи Львовскои.

До почетнаго каноника принущені оо. 1) Мих. Костецкій, сотрудникъ въ Потиноцкихъ; 2) Мих. Бачиньскій, капелянъ въ Лаврицк; 3) Володимиръ Пауръ, сотрудникъ въ Богородчанахъ; 4) Іоанъ Олесницкій, капелянъ въ Белзскомъ; 5) Евгенъ Лисевецкій, парохъ въ Василькобецкихъ; 6) Антоній Оноферко сотрудникъ въ Яблоновѣ; 7) Юліянъ Зольскій, завѣдатель въ Полонинахъ; 8) А. Караченскій зъ Далешевы.

Личный додатокъ на дальшѣ три лѣта по 100 зр. рочно получили о. І. Ганкевичъ зъ Инова и о. Огієнскій зъ Высоцка.

Вводачі въ душпастирскі посади оо.: 1) О. Семінъ яко завѣдатель въ Дебеслацкихъ; 2) І. Домушинскій яко сотрудникъ въ Чортковѣ; 3) Пер. Ступницкій яко завѣдатель Голешова, дек. журавненского.

Служители литургіи на кладовищи при церкви въ день 4 (16) червня с. р. одержанъ приходнихъ въ Волощкихъ.

До любелного духовного семинаріи на 3-тій рокъ богословія принятъ пп. Л. Студзиньскій и Іоанъ Терлецкій.

Уволнились оо.: Сильв. Вербиньскій, капелянъ Чижика, дек. олеського, дня 14 мая с. р. и Антоній Дидуткевичъ, капелянъ въ Глинкахъ, дек. залѣзчицкого, дня 28 мая с. р.

На конкурсъ розписаній душпастирскі посады: 1) Неслухонъ, дек. буского; 2) Розгорче и 5) Дѣтковцкі малѣ, дек. болехівского; 4) Гжѣбовцкі великі и 5) Берусонъ, дек. бобрецкого; 6) Переспольники, дек. зборовского; 7) Саджава, дек. богородчанского; 8) Глубока дек. буковиньского; 9) Джурдинъ, дек. жуковского; 10) Завидче и 11) Радихонъ, дек. холмского; 12) Сугрдонъ, дек. лодзрівского; 13) Переволока, дек. бучацкого. Речинець на всѣ тѣ посады до 17 (29) серпня с. р.

Зъ Епархіи Перемыскои.

Въ преподицію 1) на парохію Лучицѣ дек. ваколского принятъ слѣдуючій кандидаты: I) Володимиръ Левицкій, II) Іосифъ Рейнаровичъ, III) Володимиръ Подолиньскій; по терпѣ 1) Петръ Кривенчукъ, 2) Іоанъ Сиротиньскій, 3) Александръ Филевичъ, 4) Андрей Тимкевичъ, 5) Николай Боберскій, 6) Юліянъ Низовый, 7) Петръ Гнозовскій, 8) Іоанъ Козакъ, 9) Викторъ Мазикевичъ, 10) Викторъ Решетиловичъ, 11) Николай Колодзкихъ. 2) на парохію Підгайчики дек. копичинского слѣдуючі кандидати: 1) Іоанъ Мурдзъ, II) Іосифъ Подлуский, III) Володимиръ Зонтскій; по терпѣ: 1) Несторъ Горошевичъ, 2) Іоанъ Лазуркевичъ, 3) Іоанъ Сѣлецкій, 4) Андрей Тимкевичъ, 5) Кирилъ Рудавскій, 6) Юліянъ Низовый, 7) Антоній Волощакъ, 8) Михаилъ Стецкъ, 9) Іоанъ Козакъ, 10) Василій Мацюракъ, 11) Алексѣй Ивасѣнкъ.

Процесъ Ольги Грабаръ и тов.

По переслухаю о. М. Огоновского переслухано еще Ис. Трембицкого. Во второкъ рано розпочалась розправа о 8 год. Защитникъ дръ Искрицкій именемъ цѣлои обороны внесъ: 1) щобы взвати Яка Добриньского редактора Gazet-ы Narod. для доказаня правды фактовъ въ статіи Gazet-ы Narod. зъ понедѣлка дня 12 червця н. з. „Trzeba o zdradę stanu" заключенныхъ, 2) щобы зъ урядовой дорогі (черезъ авст. амбасаду) сконстатовано, кто есть Мирославъ Добриньскій и яке занимає становище въ Россіи, 3) щобы зъ урядовой дорогі сконстатовано существованье славянскихъ комитетовъ въ Россіи и яка есть ихъ цѣль.

Заступникъ прокураторіи спротивлялся уволненню тыхъ внесень, а взглядно годится, щобы изъ тыми внесеними рѣшенъ судъ пойшовъ, или справа розъясненои въ розвою розправы. Зарозомъ предкладає прокураторія отзывъ благотворительного комитету славянского въ Петербургѣ и списокъ членовъ тогожъ комитету за р. 1882, що, якъ думає прокураторія, показуєть такъ существованье и организацію комитетовъ славянскихъ въ Россіи, якъ и ихъ цѣли. Судъ ухвалилъ отложити рѣшенье надъ внесеними обороны на пізнѣйше.

По тѣмъ докончено переслухувати Исидора Трембицкого, по чімъ приступлено до переслуханя обж. Аполлона Ничая.

Зъ причины, що одинъ зъ присяжныхъ (Рыльскій) заслабъ, отрочено розправу о 12 год. на пополудня до $^1/_2$5 год.

О $^1/_2$5 год. по полудни доконано переслуханье Аполлона Ничая и розпочалося переслуханье обжал. Володимира Наумовича, що тревало до $^1/_2$8 вечером.

Нынѣ въ середу розпочалася розправа о 8 год. Докончено переслуханье Вол. Наумовича.

Защитникъ дръ Искрицкій вносить на основѣ §. 297 проц. кар., щобы взвавъ п. к. прокураторію указати факта, котрыми обжалованій мали допуститись злочиньства головнои здрады, а взглядно, звернути ц. к. прокураторіи актъ обжалованя до доповненя въ тѣмъ направленю, бо въ теперѣшнѣмъ актѣ обжалованя немъ нѣкіихъ фактовъ, а оборона находится въ тѣмъ прикрѣмъ положеню, що не знає, якій має збирати матеріалъ отводовый, якъ и обжалованій не знають, въ що отповѣдати. „Підлягаємося обороны", говоритъ дръ Искрицкій „вже тогды, коли актъ обжалованя бувъ готовый и правосильный, и мы вже не могли внести спротивленя противъ сего акту, а власне маю пересвѣдченье, що высшій судъ бувъ би знѣсъ сей актъ, а бодай приказавъ доповнити слѣдство. Коли бы ходило о шпигуньство, то бодай я нѣколи не бувъ підвися обороны, а власне тутъ теперь закидаєся мому клієнтови (В. Наум.) не що иншого, яко только те, що бувъ мавъ бути россійскимъ шпіономъ. Для того прошу о увзглядненье моихъ внесень".

Заст. Прокуратора спротивлялся сему внесеню, а судъ по нарадѣ ухвалив отклонити внесенье дра Искрицкого, бо актъ обжалованя єсть иже правосильный, а устава не знає средства, щобы по правосильности акту обжалованя можна взывати прокураторію до доповненя акту.

По укінченю переслуханя Вол. Наумовича розпочалося переслуханье обж. Венедикта Площаньского, що тревало до $^1/_4$3 год., почімъ розправу отрочено до завтра рано.

Всѣ обжалованій на пытанье: що мають сказати на актъ обжалованя, отповѣдають, що нечуются винными закиненого имъ злочиньства головнои здрады.

Отъ понедѣлка рана осередкомъ загального интересу мѣста Львова єсть краєвый судъ карный при галицкой улицѣ, куда спѣшатъ всѣ цѣкавій и щасливій посѣдателѣ билетовъ вступу до салѣ розправъ.

Саля розправъ представляє незвычайный видъ. Мѣсце передъ барісрою переповнене достингованою публикою, мѣжъ котрою замѣтити можна и лица зъ провинціи. На галерія досыть значне число дамъ, въ большой части рускихъ. За барісрою праворучь отъ входу и коло защитниковъ засѣли справоздавцѣ всѣхъ львовскихъ газетъ, а также справоздавцѣ N. fr. Presse, Presse, краковскои Reform-ы, Pesti-Naplo и Egyetertes. Бюра кореспонденційного и краковского „Czasu" якъ и варшавскихъ газетъ. Лѣворучь засѣли по большой части адвокаты, судовѣ урядники и т. п.

Обжалованій усѣли въ трехъ групахъ: 1) на серединѣ: Адольфъ Добриньскій, о. Иванъ Наумовичъ, Ап. Ничай и Ольга Грабаръ; 2) праворучь отъ трибуналу: о. М. Огоновскій, Ис. Трембицкій и Вен. Площаньскій; лѣворучь: Ос. Марковъ, Вол. Наумовичъ, Ив. Шпундеръ и Ол. Залускій. На обжалованыхъ не видко слѣдовъ довгого увязненя, только Ольга Грабаръ очевидно недужа и Ив. Шпундеръ и Ол. Залускій значно змѣнились. Ользѣ Грабаръ подано фотель, прочій сидятъ на крѣслахъ и лавкахъ.

Нынѣ въ середу бачили мы въ салѣ розправъ мѣжъ публикою также посла Ганзнера и кількохъ рускихъ и латиньскихъ священиковъ.

Розправа противъ Ольги Грабаръ и товаришѣвъ потреває имовѣрно до половины липця, бо еще на перший днѣ липця суть завѣзваній свѣдки, почімъ доперва розпочнеся отчитуванье протоколовъ и многочисленныхъ письмъ и часописей.

Черезъ редакцію „Дѣла" прислали:

„Для Страхопуда" о. З. Н. въ Войславичахъ 1·35 зр.; на *Чотирогласних* П. Г. въ Вѣдни 2·25 зр., К. въ Римѣ 2·25 зр.; на *видавн. творовъ Навроцкого* О. Ч. въ Бродахъ 90 кр.; на *Дѣвоче воспитальнице во Львовѣ* Пчт. Братство церковне въ Запытовѣ 3 зр., Пчт. Бр. церк. въ Миклашевѣ 2 зр., о. М. Коновалець въ Зашковѣ 2 зр., о. М. Бачиньскій въ Запытовѣ 1 зр., о. Н. Стрѣльбицкій въ Яснискахъ 1 зр., о. Н. Хорканый въ Чижиковѣ 1 зр., о. В. Турковичъ въ Грибовичахъ 1 зр., о. Л. Сорока въ Подберезцяхъ 1 зр., о. Д. Крушка въ Подборцяхъ 1 зр., о. П. Липиньскій въ Бѣлянницахъ 2 зр., о. І. Пѣтушевскій въ Задвѣрю 1 зр., Честнй парохіане Задвѣра 6 зр.;

Нынѣшне ч-ло „Дѣла" выдаємо въ 2$^1/_2$ аркуша.

ПЕРЕПЛЕТНИЧЕ ЗАВЕДЕНЬЕ

МИХАИЛА СПОЖАРСКОГО

во Львовѣ, въ домѣ Ставропигійского Института,

котре нынѣ 19-тый рокъ существуя и придбало собѣ черезъ той часъ розголосъ не только въ Галичинѣ, але и по всѣхъ границяхъ, котрого выробы на рускій выставѣ удостоились найвѣтъ лаговыхъ уваги и похвалы Его Величества цѣсаря нашого.

принимає до переплету:

напрестольнѣ евангелія, незалежно отъ найдорожшихъ книгъ до найдешевшихъ;
служебники и всѣ инші церковні книги для найбогатшихъ и найбѣднѣйшихъ парохій;
молитвословы для священиковъ;
молитвословы для женщинъ, дуже дорого оправленій, до уступленій всѣ дорожшихъ книгъ;
молитвословы въ скромныхъ але хорошихъ переплетахъ, всякои величины;
книги тверезости (отъ 3 до 10 зр.);
книги пропамятнѣ (альбумы), гарно для основателѣвъ або одмагателѣвъ церквей и т. п.;
книги метрикальні, протоколы и т. п.;
книги купецкі, для домовыхъ записокъ и т. п.;
прехорошій теки на адресы, дипльомы и т. п., и т. п.

Такожъ принимає до переплету книжки школьні, цѣлі библіотеки публичні и приватні, дальше брошурованя книжокъ всякои величины и числа, всякі книжки канцелярійні и въ загалѣ все, що входитъ въ кругъ переплетничои роботѣ. Старі металеві украшеня Евангелій обновляются, позолочуются або посрѣбляются подъ надзоромъ.

Всякі замовленя принимаются устно або листовно. Робота особѣстна, тревала, хороша и солидна, а

ЦѢНЫ ЗОВСѢМЪ НИЗЬКІ

навѣть для бѣдныхъ особъ або корпорацій приступні.

Сими днями замовило заведенье зъ Липска, Парижа и Гамбурга рожнородні найновѣйші украшеня для Евангелій и молитвословъ. (2—?)

Для спѣволюбивыхъ Русиновъ

Запросины до предплаты на

„ЧОТЫРОГЛАСНИКИ"

на мужескі голосы. Творы Михаила Вербицкого.

Подъ тымъ заголовкомъ будутъ выходити квартеты М. Вербицкого въ свѣтскихъ пѣсняхъ въ выпускахъ по 4 аркушѣ (кождый голосъ окремо). Выпускобъ буде пять, отже цѣле дѣло обѣмати буде 20 аркушѣвъ литографованыхъ на великомъ паперѣ, въ форматѣ малыхъ аркушѣвъ нотныхъ, лежачихъ. **Предплата зъ речинцемъ до 30 рус. цѣтня с. р. выносить 2 зр. 25 кр.** Предплату принимають редакціи: „Дѣла", „Дзеркало", „Часописи Школьнои" и „Слѣпта". По тѣмъ речинци предплата до выходу цѣлого дѣла буде стояти 2 зр. 50 кр., а по выходѣ 3 зр.

Пята часть чистого доходу призначена на рускій Бурсы во Львовѣ и въ Перемышли.

Лука Кошка, выдавець.

Мимо подвысшеного цла

на скілько запасы выстануть — поручає торговля

КАРОЛЯ БАЛЛАБАНА

во Львовѣ

Гербаты Конго $^1/_2$ кил. зр.	2·—	$^1/_2$ к. Куба	—·88
„ родинной „ „	3·—	„ „ „ большои	—·92
„ Melang de Moskau „	4·—	„ „ Цейльонъ дроб.	—·96
„ Emperial	5·—	„ „ „ грубозерн.	1·—
„ найлуч. высѣвковъ „	1·70	„ „ „ найлучшои	1·04
Кавы, на скілько запасы выстануть найдешевше.		„ „ Перловои	1·04
$^1/_2$ кило Сантосъ	—·68	„ „ Мока	1·—
„ „ Гутамала	—·72	„ „ Явы золотои	1·04
„ „ Лягуайра	—·84		

Свѣчки церковні чисто стеаринові безъ жадного суррогату 500 грамбовъ або $^1/_2$ кило — за 50 кило зр. **52.**

(2—?)

Цѣс. королѣвскі патенты.

Екстрактъ Орѣховый

до фарбованя сивого волоса

выкінайшого перфумеръ

А. Мачускій

во Львовѣ, Kärtnerstrasse, 26.

Ц. к. выключно упривил. *средство* тое до *фарбованя волосъ*, надаюче сивому волосю тревалу барву *чорну, брунатну* або *блондъ*, вытворенѣ лишь зъ субстанціи рослинной, т. є. зъ лушпины зеленыхъ орѣховъ, не єсть при тѣмъ нѣ крыхты шкодливымъ анѣ здоровю, анѣ волосю, и фарбує волосъ въ протягу **15 минутъ** хорошо и тревало на чорно, брунатно або блондъ, такъ що навѣть при умываню фарба не сходить.

1 фляшка екстракту орѣхового цѣлкого . . . . . зр. 3·—
1 пудельочка съ 6 пробками ст. „ 3·50
1 фляшка орѣхового молока на фарбованя волосъ . . . „ 3·—
1 слоикъ орѣхової помады для навербованя волосъ . . „ 2·—
1 фляш. орѣхової олады для тѣла, якъ выше . . . „ 2·—
$^1/_2$ ст. орѣхової олады dito . „ 1·—

Въ правдивомъ гатунку набути можна

въ парфумеріи Мачуского

Во Львовѣ, Kärtnerstrasse, 26.

Во Львовѣ у Зиг. Рутера, аптикаря, такожъ у лупкѣвъ: Каміла Стоцкого, Мартина Маллера и Леона Седляка. (13—39)

ОБЪЯВЛЕНІЕ.

ФИЛІЯ

общого

РОЛЬНИЧО-КРЕДИТОВОГО ЗАВЕДЕНЯ

для Галичины и Буковины,

зареєстрованого общества съ неограниченою порукою

ВЪ ТЕРНОПОЛИ,

подая симъ до публичнои вѣдомости,

що принимає и выплачує грошевѣ вкладки:

а) на книжки щадничѣ отъ 1 зр. зверхъ по 6%,
б) на бѣжучій рахунокъ (conto corrente) отъ 100 зр. начавши:
за 15-дневымъ выповѣдженьемъ по 5%
за 30 „ „ „ 5$^1/_2$%
за 60 „ „ „ 6%
за 90 „ „ „ 6$^1/_2$%.

Звыжь сего принимає капиталы и на довшій часъ за опроцентованьемъ на подставѣ особныхъ условій.

Бюро Филіи въ ринку, домъ п. Гарфайна на I. поверсѣ, н-ръ д. 178.

Тернополь, дня 25. мая 1882. (3—3)

Концессіоноване

Бюро учительске

Зуханны Кримановскои

ВО ЛЬВОВѢ

ул. Гродецкая ч. 13.

якоже численій зносины въ краю и за границею, преподаватель, учительки, гувернантки и боны Поляки, Нѣмкиѣ, Французинки и Англичанки.

1—12

Въ Кіевѣ вышла зъ печати и продається

„КАТЕРИНА"

звѣстна поема Т. Шевченка съ малѣваною винеткою на заголовномъ листѣ. Складъ выданя въ Кіевѣ, при конторѣ друкарнѣ и редакціи газеты „Трудъ". Зъ складу тую книжку можна выноувати найменше въ 50 примѣрникахъ, по 50 копѣекъ за примѣрникъ съ пересылкою.

1—?

Любовь

УБОГОГО МОЛОДЦЯ,

повѣсть Октава Фейлета, зъ французского. Цѣна 1 зр. 20 кр., съ пересылкою 1 зр. 40 кр.

Достати можна въ администраціи „Дѣла" або въ книгарни Ставропигійской.

Выдавець и отвѣчальный редакторъ: **Володимиръ Барвѣньскій.**

Зъ друкарнѣ Тов. им. Шевченка, подъ зар. К. Беднарского